

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Andra kammaren.

Nr 20.

Måndagen den 16 mars.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 172, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 175, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens; och

nr 176, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 oktober 1914 angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbeteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 173, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § första stycket lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 177, angående understöd åt efterlevande till tillförordnade sekreteraren, notarien å extra stat hos riksförsäkringsanstalten C. A. O:son Cronström och extra ordinarie tjänstemannen hos nämnda ämbetsverk G. H. Lindstén;

nr 178, angående pension åt förra småskollärarynnet Signe Eriksson;

nr 179, angående pension åt arbetarna vid flottans varv i Karlskrona A. E. P:son Wilson och F. A. L. Danielsson;

nr 180, angående tilläggspension åt ämneslärarynnet Anna Sofia Sondén och f. d. första lärarynnet Lilly Emilia Högdahl; och

nr 181, angående pension till vissa i statens tjänst anställda personer; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 174, angående understöd för främjande av fiske på avlägsna fiskevatten.

§ 3.

Vidare föredrogos var för sig och remitterades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna nr 390 av herr *Magnusson* i Skövde och nr 391 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 20.

§ 4.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden nr 16—20, andra lagutskottets utlåtanden nr 21—23 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 25—29.

§ 5.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, med förslag till stadsplanelag m. m., nämligen:

nr 392 och 393 av herr *Karlsson* i Munkedal;
nr 394 av herr *Borggren m. fl.*; samt
nr 395 av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl. •

Nämnda motioner bordlades.

§ 6.

Ordet lämnades härpå till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet ävensom i ämnet väckta motioner, måtte på onsdagens föredragningslista uppföras näst efter sammansatta konstitutions- och statsutskottets utlåtande nr 1.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta konstitutions- och statsutskottets memorial, nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.; och

statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.39 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr **talmannen** yttrade: Jag ber att få erinra om att påskferierna börja tisdagen den 24 mars och att denna dag icke kommer att hållas något kvälls- plenum, samt att nästa arbetsplenum äger rum torsdagen den 9 april kl. 1, vid vilket sammanträde gemensamma omröstningar enligt 65 § riksdagsordnin- gen komma att företagas.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna

nr 392 och 393 av herr *Karlsson* i Munkedal;
nr 394 av herr *Borggren m. fl.*; och
nr 395 av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av sammansatta konstitutions- och statsut- skottets memorial, nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl. biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Statsutskottets utlåtande nr 8, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 5.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående viss ändring i Nationernas förbunds akt.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 29, hade herr *Lundstedt* före- slagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkstäl- lande av en allsidig utredning av frågan, under vilka förutsättningar Sveriges regering borde göra en framställning hos Nationernas förbund om sådan ändring i förbundsakten, att vårt land — med i övrigt bibehållen ställning såsom medlem av förbundet — befriades från alla s. k. sanktionsplikter, vilka kunde leda till landets indragande i krigiska förvecklingar, åtminstone under den följd av år, som *dels* ännu icke de nationella rustningarna nedbragts till det minimum, som kunde vara erforderligt för världsfredens uppehållande, och *dels* ännu icke en ny tidsanda, möjliggörande världsfredens uppehållande på dylikt sätt, hunnit bemäktiga sig människorna.

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdag- ens åtgärd föranleda.

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.

(Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Reuterskiöld*, som ansett att utskottets hemställan, vilken han biträdde, bort grundas på annan i reservationen intagen motivering; och
av herr *K. J. Ekman*, som med ett särskilt uttalande förklarar sig instämma i utskottets hemställan.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Den fråga, som nu skall avgöras, är icke blott av yttersta vikt för vårt fädernesland. Dess avgörande i ena eller andra riktningen kan vara skickesedigt för andra länders öden, ja för hela den framtida världspolitik. Icke så att förstå, att ett positivt beslut här i riksdagen med *nödvändighet* skulle föranleda en omläggning av vissa linjer i den internationella politiken. Men så, att riksdagens bifall till motionen skulle *kunna* medföra *intvingandet* i den internationella diskussionen av en ny frågeställning, varigenom spörsmålet om en revision av Versaillesfreden skulle rycka fram i ett förändrat läge och överhuvud vissa väsentliga utgångspunkter i folkförbundets strävanden skulle komma i en delvis ny belysning. Från mina, motionärens, synpunkter på saken ter sig situationen icke mindre betydelsefull därför, att jag genom utskottets negativa ståndpunkt måste vara förvissad om, att icke heller riksdagen skall kunna förmås till ett positivt beslut i ämnet. Jag måste betrakta detta som ett ont, som det visserligen icke ligger i min makt att förhindra, men vars konsekvenser dock skulle kunna i någon mån stävjas, om det lyckades mig att göra intryck på någon eller några *sådana* kammarens krafter, att denna fråga räddas undan från den framtida politikens glömska.

Herr talman! Inför den betydelsefulla situation, vari jag sålunda, låt vara genom eget förvållande, befinner mig, är det kanske ursäktligt, om jag känt en viss tvekan angående hur jag lämpligast borde gripa mig an med saken. Denna tvekan hänför sig dock alldeles icke därtill, att jag finner mina i motionen framlagda synpunkter på minsta sätt rubbade av utskottet. Min tvekan hänför sig till något annat. Den grundar sig på den erfarenhet, jag för min *personliga* del hunnit röna av diskussionerna i denna kammare redan under den korta tid, jag haft den stora äran tillhöra densamma. På ett mycket överraskande sätt plägar diskussionen överföras från en kritik av de skäl och grunder, jag anförde för min ståndpunkt i det ena eller andra ämnet, till mer eller mindre godtyckliga påståenden om mina personliga egenskaper. Ett ofta varierat sådant påstående är, att jag i min självgodhet *fordrade*, att andra — stundom vid de ruskigaste äventyr — *måste* godkänna min syn på saken. Då mina *ord*, sedda i sitt sammanhang, näppeligen hava kunnat motivera sådana omdömen, kan jag icke fatta dem annorlunda än så, att de äro föranledda av mitt sätt att uttrycka mina argumentationer och att jag här fått *skenet emot* mig. Men jag dristar mig påstå, att detta sken är bedrägligt. I verkligheten fordrar jag icke den allra ringaste respekt för *mina* resonemang eller *mina* åsikter såsom varande mina. Jag *fordrar* överhuvud ingenting — i denna kammare. Men jag hyser faktiskt den åsikten — den må vara hållbar eller icke — att debatterna i riksförsamlingen lända det folk, vars tjänare vi här äro, till största gagn, om en talare visserligen å ena sidan så mycket som möjligt inskränker sin argumentation till vad han anser vara sakliga synpunkter, men om han å andra sidan också får ha *full frihet* att hävda vad han finner vara *sakligt*, visserligen *med* risk att sakligt vederläggas men *utan* risk att nödgas undertrycka sina skäl för att slippa ifrån allehanda sarkasmer och sofistiska förvrängningar. Detta är det allmänna program, som jag för min del här i kammaren hittills önskat följa och i framtiden önskar följa. Har jag icke kunnat

realisera detta program så beror det endast på att min ringa förmåga icke räckt därtill. Men min önskan har alltid varit och skall alltid förbliva att kunna handla därefter. Jag ber, att mina ärade kammarkolleger vilja låta detta gälla som en fullt ärlig försäkran från min sida. Särskilt vågar jag hoppas, att de insiktsfulla män, vars utlåtande om min motion jag nu tillåter mig underkasta en allmän granskning, vilja betrakta denna granskning mot bakgrunden av min nyss gjorda försäkran.

Utskottet grundar sin hemställan om avslag på motionen på en nära 6 sidor lång motivering. Tyvärr nödgas jag säga, att innehållet i denna motivering icke står i någon proportion till detta omfång. Ja, man kunde rentav vara frestad säga, att utlåtandet, betraktat såsom motivering för refuserande av motionen, alls icke har något innehåll. Hela nerven i min argumentation är icke ens berörd, långt mindre rubbad. Jag skall emellertid nu först behandla vissa ting, som utsågas i utskottsutlåtandet. Detta inskränker sig huvudsakligen till meddelandet av åtskilliga data ur förbundsakten. Dyligt kan dock i och för sig icke vara någon vederläggning av motionen, eftersom dessa data i det väsentliga äro, kanske rentav utförligare, angivna även i motionen, och i den mån något framföres, som icke finns i motionen, det sker på ett sätt, som lätt kan vilsleda läsaren. Så återopas t. ex. 11 och 19 artiklarna i förbundsakten såsom bevis för att den nya territorialfördelningen mellan länderna icke vore en gång för alla bestämd, utan att det »tvärtom tillhandahölles en organisation, ägnad att medgiva mellanfolkliga frågors alltjämt fortskridande reglering i enlighet med framtidens krav». Utskottet förbigår därvid med tystnad 10 art., enligt vilken — jag citerar — »förbundets medlemmar förpliktade sig att respektera och att gentemot alla yttre angrepp upprätthålla förbundets samtliga medlemmars territoriella integritet». I hävdandet av denna av utskottet förbigångna artikel ligger hela tyngdpunkten av folkförbundets nuvarande politik beträffande territorialfördelningen, såvitt den allvarligaste frågan är å bane, nämligen gränsregleringen för Tyskland. Gentemot 10 art:s skydd för denna gränsreglering synes efter orden icke 11 art. utan blott 19 art. kunna ifrågakomma. 19 art. lyder så:

»Församlingen må tid efter annan föreslå förbundets medlemmar att taga under omprövning fördrag, som blivit otillämpliga, ävensom internationella förhållanden, vilkas fortbestånd skulle kunna utgöra en fara för världsfreden.»

Kan någon verkligen bestrida, att kringskärningarna av de tyska gränserna äro förhållanden, vilka kunna utgöra en fara för världsfreden? Varför åstadkommes då icke en ändring via 19 art.? Helt enkelt därför, att stadgandet — åtminstone såvitt Tysklands territorium är i fråga — för närvarande icke är något annat än en död bokstav i akten. Det förefaller mig verkligen ganska djärvt, att utskottet efter anmärkningarna i motionen (s. 55 ff.) om den olycksdigra folkrättspolitikerna på denna kardinalpunkt, kunnat på sätt som skett återopä 11 och 19 artiklarna till bevis för förbundsaktens förträfflighet till »fortskridande reglering av territorialfördelningen i enlighet med framtidens krav». Såvitt avses Tysklands territorium, måste denna framtid med den rådande andan inom folkförbundet, ligga på andra sidan om en ny, av just denna anda frambesvuren, världsbrand.

Även i fråga om sanktionsplikterna meddelar utskottet en framställning av sådan art, att åtminstone jag för min del ovillkorligen bibragts den uppfattningen, att utskottet alls icke förstått denna saks reella innebörd. Utskottet menar, att varje land, även Sverige, äger att »självt avgöra, om förutsättningarna för tillgripande av sanktionsåtgärder föreligga». Skall det ligga någon som helst reell mening i detta uttalande, så måste det innefatta, att Sverige efter sitt förgottfinnande kunde giva en god dag i de i förbundsakten stipulerade sanktionsplikterna, d. v. s. att några sådana för Sveriges del icke skulle

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)

föreligga. Om en gäldenär själv skulle kunna suveränt bestämma, huruvida förutsättningarna för hans betalningsplikt föreligga, då vore det icke fråga om någon plikt och han vore icke gäldenär. Kan jag betala, om jag vill, och slipper jag betala, om jag hellre så vill, då föreligger icke något s. k. rättsförhållande. Det är allmänt erkänt i juridiken, om man bortser från de s. k. naturliga fordringarna, en gammal romersk rättsfigur hämtad från de högre rymderna. Och det har väl dock icke varit utskottets mening att hänföra just sanktionsplikterna dit. Sådant skulle ju också stå i direkt strid med aktens 16 art., i vilken Sverige liksom andra medlemmar uttryckligen och reservationsfritt *förbundet* sig till vissa sanktioner såsom svar på ett *pliktvidrigt* krigsangrepp av en förbundsmedlem mot annan sådan medlem. Enligt *akten* måste ovillkorligen föreligga Sveriges *plikt* till sanktioner. Och detta medges också i fortsättningen av utskottet självt. Hur skall då dess ifrågavarande uttalande förklaras? Såvitt jag kan finna, endast på det sätt, att man tror rättsplikten och dess förutsättningar vara *en* sak, förutsättningarna för *handlandet* i enlighet med plikten en *annan* sak. Men därmed bekänner man sig just till den naturrättsliga chimären, vars olycksdigra betydelse i folk-rätten är det egentliga ämnet för den av utskottet förbisedda utredningen i min motion. I själva verket framträder i utskottets ståndpunkt, vad jag sedermera återkommer till, att förbundsaktens rättsförbindande verkan råkar i klar strid med själva klon i den allmänna folk-rätten, nämligen staternas på suveräniteten grundade *rättigheter* att leva.

Också andra uttalanden av utskottet ådagalägga, att man lämnats fullkomligt oberörd av min utredning. Sålunda refereras i början av utlåtandet, utan någon reservation med hänsyn till orimligheten däri, förbundsaktens bestämmelse, enligt vilken förbundsmedlemmarna, när rådet icke är enhälligt, »äga rätt att handla så, som de anse nödvändigt för rättens och rättvisans hävdande». Det senaste mera allmänt bekanta hävdandet av rätten och rättvisan manifesterades genom världskriget! Att folkförbundet kan fortsätta att därav känna sig animerat att avgiva proklamationer om stater rätt att hävda rätten och rättvisan, är förklarligt med hänsyn till förbundets tillkomsthistoria. Men att en i världskriget neutral stats riksdagsutskott faller in i den trallen, förefaller mig rätt egendomligt, ehuru jag icke alls förvånar mig över, att utskottet icke funnit min utredning i ämnet värd att bemötas eller beröras. — Med utskottets nyss sagda hållning sammanhänger, att utskottet å s. 3 i sitt referat av viss punkt i förbundsakten ordar om förbundsmedlems rätt »att intaga den ställning, som tillkommer neutrala stater enligt den *allmänna folk-rätten*». Den allmänna folk-rätten! Vad är det? Ingenting annat än i ett visst *skenbart* system satta *fantasterier*. Också detta finnes utrett i motionen, en utredning som utskottet synbarligen också funnit värdelös; något som jag givetvis icke kan göra något åt, endast konstatera.

Jag har nu uppehållit mig vid vissa enligt min mening anmärkningsvärda punkter i utskottets *referat* av en del satsar i förbundsakten. I referatet hava emellertid också åtskilliga *reflexioner* inskjutits, vilka jag omöjligen kan finna ha någon som helst betydelse till motivering av utskottets hemställan att avslå motionen. Ja, jag tvekar icke att beteckna dessa reflexioner — i det sammanhang vari de äro insatta såsom svar på motionen — såsom *rakt intet sägande* deklamationer. Jag vill taga ett par exempel. Det heter å sid. 2:

»I den mån staterna befunnits villiga att ersätta förbundsaktens fakultativa skiljedomsbestämmelse med obligatorisk skiljedom i rättstvister eller i dessa och i intressetvister kan det vidare förväntas att de i framtiden liksom hittills skola komma att ställa sig en i skiljedomsfördragets ordning tillkommen dom till efterrättelse. De fredliga folken, och icke minst de under världskriget neutrala nationerna, hava dessutom genom förbundet och dess organ erhållit möjlighet att

på ett annat sätt än tidigare göra sig gällande vid kritiska tillfällen till förmån för fredens upprätthållande eller återställande mellan folken.»

Må man nu först beakta, att jag ju aldrig bestritt utan tvärtom understrukt folkförbundets utomordentligt stora betydelse såsom en förhandlingscentral för hela världen till förebyggande av krigsolyckor. Men den särskilda *förväntan* angående skiljedomsfördrags och skiljedomars betydelse, såvitt denna betydelse skulle sträcka sig utanför vad i motionen medgivits, är förvisso intet annat än en fras. Det har ju från min sida aldrig varit fråga om att skiljefördrag skulle överträdas eller skiljedomar brytas dagligen, eller ens månatligen, eller ens årligen. Det är alldeles tillräckligt, att intressemotsättningen mellan ett par stormakter efter loppet av flera decennier tillspetsas så, att »skiljedomen» utbytes mot en världskatastrof, för att det rådande folkrättssystemet måste anses bankrutt. Det är t. o. m. möjligt att i framtiden *aldrig* en skiljedom kommer att brytas. Men detta säger icke så mycket som det låter. Ty, såsom jag i motionen tillåtit mig antyda (sid. 51 f.), om intressemotsättningen är tillräckligt stark för att göra en krigisk s. k. lösning klart aktuell, då blir det skiljedomsfördraget, som brytes, och den kvasi-rättsliga proceduren avancerar aldrig så långt fram som till en skiljedom.

Med sin optimistiska förväntan angående framtiden, uttalad utan någon grund och utan försök att gendriva motionens utredning för, att spänningen mellan stormakters livsintressen kan omvandla folkrätten till en veritabel spindelväv mellan krig och fred, med denna sin optimistiska förväntan råkar utskottet utan någon som helst förklaring i öppen strid också med 1930 års officiella »internationellrättsliga» undersökning, som betonar att den *hittillsvarande* fredsviljan i Europa efter världskrigets utpumpning av krafterna icke säger mycket angående framtiden, d. v. s. efter det att möjligast fullständiga återhämtning har skett.

Efter nyss citerade, i sammanhanget sålunda fullkomligt intetsägande, rader fortsätter utskottet sålunda:

»Nationernas förbunds universalitet torde emellertid utgöra en av förutsättningarna för en mellanfolklig samhällsordnings utbyggande till fullt fasta och betryggande former. Förbundet är likvisst icke universellt.»

Av dessa satser och deras placering får man det intrycket, att det egentligen blott vore universaliteten som fattades. Åstadkommes blott sådan, då vore allt »fullt fast och betryggande». Har man verkligen avsett att säga sådant, blir uttalandet ohållbart, såsom framgår av min motion, vilken torde giva vid handen, att det alldeles icke är den bristande universaliteten, som gör folkförbundsskyddet till en spindelväv mellan krig och fred, så snart stormakters livsintressen komma i tillräckligt skarp motsättning till varandra. Har utskottet åter avsett att säga något annat med det sist upplästa citatet, så synes det mig icke kunna fattas annorlunda än som en ren meningslöshet, kanske dock ägnad att distrahera majoriteten av läsare.

I själva frågan angående olägenheterna för oss av våra sanktionsplikter erinrar utskottet, hurusom vid vår anslutning till folkförbundet en avvägning skedde av förmåner och risker. »Förmånerna», säger utskottet, »ansågos då överväga riskerna. Det politiska läget i världen och främst kring Östersjön torde senare icke hava undergått en sådan förändring, att bedömandet nu bör utfalla på annat sätt.»

Detta är dock, med förlov sagt, såsom svar på min motion ingenting annat än »goddag — yxaskaft». De synpunkter, som jag i min motion åberopat för upphävande av sanktionsplikterna, ha giltighet icke blott för Sverige utan för vilket land som helst. De äro fullkomligt oberoende av det tillfälliga politiska läget. De voro vid vår anslutning till förbundet totalt förbisedda, liksom de också nu betraktas såsom obefintliga av det utskott, som man trodde skulle in-

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*
(Forts.)

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)

rikta sin uppmärksamhet på — just dessa synpunkter. Ett utskott kan naturligtvis behandla en motion, alldeles hur det vill. Svenska folket övar därvid ingen kontroll, åtminstone säkerligen icke i detta fall. Vad jag tillåter mig observera är endast formen: att låsa som motionen nära nog blott innehölle ett naket yrkande och behandla dess 62 sidors motivering som luft.

Hitills har jag uppehållit mig vid vad utskottet sagt. Jag skall nu gå in på något, varom utskottet *intet sagt*, nämligen utredningen i motionen. Därvid gäller det för mig att på möjligast åskådliga och kortfattade sätt framlägga vad jag redan kallat själva nerven i min argumentation. Jag tillåter mig emellertid bedja mina ärade kammarkolleger därunder hålla i minnet, att jag icke byggt mitt yrkande i motionen enbart på vad som nu följer, utan att den fullständiga motiveringen finnes i motionen. Jag hänvisar nu först till denna, såvitt fråga är om bevisningen för följande, nämligen *att* människornas vanliga föreställningar om rättigheter och plikter, om rätt och rättvisa är en idéologi, fantasifull som alla idéologier, men som dock *har* sitt *reella* underlag i det inom staten faktiskt fungerande rättsmaskineriet, *att* denna rättsidéologi överflyttats till förhållandena mellan folken, ehuru den faktiska grund, som ursprungligen föranlett idéologien, här saknas, *att* rättsföreställningarna inom ett land, i all sin fantasifulla karaktär, dock tagits i rättsmaskineriets tjänst och där spela rollen av för dettas uppehållande nödvändiga kuggar, samt vidare och till sist *att* den falska analogiseringen av den inhemska rättsidéologien på det mellanfolkliga området icke blott är till hinder för en enhetlig organisering av världen eller delar därav utan jämväl kan bliva till omedelbar skada för en förnuftig internationell politik, ja till en direkt krigseggelse och därmed till en utomordentligt stor fara för freden. Angående allt detta hänvisas som sagt till motionen. Vad här nu särskilt skall betonas är följande.

Jag har icke förbisett, att rättsföreställningarna i de mellanfolkliga förbindelserna *kunna* vara till stor nytta, ävensom att de här faktiskt blivit så använda. Men detta gäller endast och allenast under normala och relativt lugna förhållanden. När åter sådana situationer föreligga, då ett folks vara eller icke vara eller överhuvud dess livsintressen stå på spel, då är införandet av *rättstanken* fördärvbringande. D. v. s. sådana överenskomelser mellan folken, som skola reglera förhållandena mellan dem vid nyss antydda hotfulla situationer, bliva farofyllda, just såvitt *den rättsliga karaktären* i överenskommelsen skall vara tongivande. I själva *rättstanken* ligger nämligen här innesluten tanken på de enskilda staternas *suveränitet*. Och den tanken åter är oskiljaktigt förbunden med den enskilda statens *rätt* att leva. Men gent emot *den* rätten kunna icke några som helst på överenskommelser grundade rättsplikter göra sig gällande.

Men vidare. Det är omöjligt att från *rättstanken* avsondra tanken på den enskilda statens *rätt* att öva *våld* vid kränkningar av dess rättigheter. Det framträder ju tydligt t. o. m. i den till syftet fredligt inrättade förbundsakten, att under vissa förhållanden den enskilda staten har att genom krig hävda rätten och rättvisan. Tänker man sig emellertid något djupare in i situationen, blir det dock ingalunda så, att det endast är under de i förbundsakten förutsatta omständigheterna, som den enskilda staten tror sig besitta denna rätt. Utan på grund av den nyssnämnda i bakgrunden liggande suveränitetstanken kommer den enskilda statens rätt att leva *alltid* att hävda sig, liksom också den enskilda staten *alltid* kommer att anse sig ha rätten att själv avgöra vad som kräves för dess liv. Har man nu verkligen betänkt, vad det betyder, att den enskilda staten har rätten att vidtaga de åtgärder, den finner nödiga för hävdande av rätten och rättfärdigheten? Har man betänkt vad detta betyder särskilt i förhållandet mellan stormakter? Det betyder detsamma, som att den enskilda staten betraktar sig själv såsom ägande *rätt* att åstadkomma en världs-

katastrof. under numera rådande förhållanden mera fruktansvärd än någonsin förut. Alltså betyder rättstankens införande här detsamma som en direkt uppfordran till en enskild stat att för hävdandet av sina egna intressen i fall av behov bringa förstörelse över hela civilisationens samlade skatter av andlig och materiell kultur.

Man tänke sig, att en liknande situation inträdde inom den enskilda staten, när de enskilda hävda sina rättigheter gentemot varandra. Antag att de enskilda nu stode emot varandra och finge med hjälp av allierade ömsesidigt förgöra varandra! Skulle vi betrakta en sådan ordning såsom något, som vore värt att uppehålla och bevara? Att på detta sätt erkänna tillvaron av enskildas rättigheter skulle ju i själva verket innebära en uppfordran till ett allas krig emot alla.

Det är nu visserligen så, att de mest godhjärtade och högsinnade människor i de respektablaste syften med hänförelse och ärligt patos hängiva sig åt förhoppningen, att rätten och rättfärdigheten skola hävdas i förhållandena mellan folken. Jag hade nyligen tillfälle att ifrån denna talarstol erinra om, huru författaren av den bekanta broschyren »År fredstanken en illusion?» rent av betraktade rätten och rättvisan såsom en gudomlig skapelse. Och jag tillade, att sådana personer utan tvivel äro värda den största aktning. Ty, sådan medaljen ligger där och av dem betraktas, ser man intet annat än den vänaste fredsgudinna, bekransad av palmer och bärande palmer i händerna. Men de ha glömt att skåda baksidan. Ty vänder man på medaljen, så framträder en annan bild, nämligen bilden av en raffinerad djävul, som genom förespeglingar om gudomlig rättvisa störtar folken emot varandra, upphetsande dem till vanvettigt raseri. Varje folk har då *rättfärdigheten* av fiendens förgörelse skriven på sina fanor. Men, kan detta vara riktigt? Detta är väl ändock, herr talman, att gå till oerhörda överdrifter! Var inte så säker om det. Rättfärdigheten är nämligen icke *endast* ett moraliskt *ideal*. Den innesluter i sig också en rätt att högst *materalistiskt tvinga* den motspänstige. Därom är nu visserligen intet att säga i förhållandet mellan enskilda individer, som sortera under en dem övermäktig, auktoritativ ordning. Men i internationella förhållanden, där dylik ordning saknas, där betyder rättstvånget, särskilt under nutida förhållanden, en rätt att i eget intresse anställa en världskatastrof av omätlig räckvidd. Det är identiteten mellan den med rättstanken oskiljaktigt förbundna rätten att *tvinga* och rätten att *förgöra* människorna, det är denna identitet, som bildar den infernalska sidan i den *mellanfolkliga* rättfärdigheten. Men detta håller sig dolt för de nyssantydde godhjärtade människorna, vilka helt fyllas av sin entusiasm för den ädla och gudomliga sidan av rättfärdigheten. Rättfärdigheten är, mina herrar, att förlikna vid elden. Så länge vi behärska den, så länge den är vår tjänare, så länge är den oss till ovärderlig nytta. Men när vi förlora herraväldet över den, när den släppes lös — och det är det som sker i förhållandena mellan folken — då blir den farlig, då slår rättfärdigheten hela världen i brand.

Vad jag har hävdadt i min motion är på nu antydde grunder principiellt detta, att överenskommelser mellan folken i frågor, som gälla deras livsintressen, böra vara fria från allt slags rättstankar, så länge det icke finns en världsordning, som i nu berörda avseenden är på något sätt jämförlig med den enskilda statens rättsordning. Om sådana överenskommelser verkligen med god vilja ingås, så betyda de tillsvidare ett jämviktsläge, i vilket den ena statens intressen bli avvägda gentemot den andras så, att var och en kommer i åtnjutande av de fördelar, som stå i överensstämmelse med allas gemensamma intressen vid ett fredligt tillstånd. Kunna icke sådana överenskommelser i mellanfolkliga angelägenheter åstadkommas, eller behöva de med ändrade situationer jämkas, eller uppstår tvistighet angående deras lämpliga tillämpning, då är det av oskattbart

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*
(Forts.)

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)

värde, att det finnes ett folkförbund, som tillhandahåller en organisation för avgivande av möjligast opartiska utlåtanden. Detta har jag alltid hävdad. Men jag har också sökt hävda, att dessa utlåtanden icke böra bestämmas av den mellanfolkliga rättvisechimären. De handlingssätt, som i utlåtandet skola rekommenderas elier avböjas, måste så mycket som möjligt bedömas mot bakgrunden av deras betydelse för icke blott de ifrågavarande ländernas utan mänsklighetens i det hela välfärd på det sätt, att man ställer den frågan framför sig: hur skulle det gestalta sig i världen, hurudana skulle konsekvenserna bli, om varje land i dylika situationer handlade på det ena eller på det andra sättet? Jag har vidare sökt hävda, att dessa utlåtanden icke på några villkor böra få ha karaktär av domslut i hävdvunnen mening. Detta tal om skiljedom mellan staterna låter så fredligt och älskligt, men skiljedomen förlorar i verkligheten denna karaktär, så snart man däri inlägger något utöver ett utlåtande av den art, som jag nyss antydde. Ty då framträder den mindre älskliga sidan i saken, vars ödesdigra karaktär i den allmänna fredsagitationen helt och hållet förbises, nämligen det s. k. *rättstvånget*, som i de situationer, varom nu är fråga, innefattar en uppfordran till den enskilda staten, att i fall av behov anordna en världsbrand.

Mången vill kanske nu invända, att sådant där om icke rättsligt förbindande överenskommelser, vilkas styrka skall ligga blott i betydelsen för mänsklighetens välfärd av deras efterlevnad, sådant där kan dock icke på allvar betraktas såsom någon barriär emot kriget. Alldeles riktigt! Jag har heller icke påstått, eller ens antytt skymten av, något sådant. Utan vad jag vill ha sagt är endast, att sådana överenskommelser å ena sidan äro befriade från den särskilda krigseggelse, som eljest tillföres dem genom den inbillade rättskaraktären, och å andra sidan innefatta fullt ut lika mycken krigshämmande verkan som de s. k. rättsliga fördragen. Ja, därigenom att sådana icke rättsligt förbindande överenskommelser frigöras från dessa förvänder rätts tankar, kunna de genom auktoriteten av ett därifrån likaledes frigjort folkförbund verkligen med tiden tänkas få en betydande moralisk kraft och småningom bliva grundstenarna för uppbyggandet av en världsordning. Årtusendens historiska erfarenhet visar oss, att den folkrättsliga chimären utgör hinder för alla ansatser till en världsordning.

Det är på sådana grunder, som jag i min motion förordat en utredning om, huruvida Sverige skulle kunna på något sätt fritagas ifrån delaktighet i det fruktansvärda Gehenna, som man i själva verket genom utformningen av förbundsakten i rättens farliga form direkt uppfordrar till. Naturligtvis ligger då också den tanken däri innesluten, att Sverige, om motionen bifölles, möjligen skulle kunna giva anledning till andra länders och särskilt stormakternas egen självbesinning. Jag har aldrig påyrkat vårt utträde ur folkförbundet. Själva folkförbundstanken, frigjord från idéerna om rättsligt tvång i staternas livsangelägenheter, är enligt min mening det viktigaste och det största av allt för hela mänskligheten. Men även sådan som situationen är, skulle jag rösta *emot* Sveriges utträde ur förbundet, liksom jag också finner en befrielse från sanktionsplikterna för ensamt Sverige vara en opraktisk fråga. Jag önskar dock till ytterligare utläggning av min syn på saken tillfoga följande.

Om Sverige eller annan enskild småstat för att bli fri från de s. k. sanktionsplikterna skulle nödgas avsäga sig det med sanktionsplikterna förbundna s. k. skyddet, så måste man därvid betänka, att detta skydd i verkligheten icke är vad det förefaller att vara på papperet. Såsom jag betonat i min motion, blir skyddet gentemot en imperialistisk stormakt alltid beroende av förhållanden, som ligga utanför förbundsaktens eller andra överenskommelsers räckvidd. Intet land, som skulle vara *i stånd* att skydda oss gentemot angrepp från en stormakt, skulle lämna oss sådant skydd under

några omständigheter, såvitt den »skyddande» statens deltagande i kriget skulle bliva farligt för dess eget bestånd genom den allmänna världskatastrof, som dess deltagande i kriget skulle föra med sig. Den ifrågavarande staten har — just enligt hela den åskådning som ligger till grund för förbundsakten — framför allt *rätten* att själv leva. Denna *motsägelse* mellan sanktionsplikterna å ena sidan och den allmänna folkrätten å andra sidan, vara förbundsakten själv vilar, denna motsägelse är i förbundsakten förbisedd. Nog kunna vi tänkas i händelse av ett angrepp få hjälp av en eller annan stormakt. Men den hjälpen beror då, märk väl, icke på folkförbundet utan därpå, att den ifrågavarande stormaktens livsintressen i kriget överensstämmer med våra. Man tänke sig blott, att England skulle riskera sitt imperium av ingen annan grund än dess medlemskap i folkförbundet! Vad betyda väl — också ur folkrättslig synpunkt — dess plikter såsom medlem däri, i jämförelse med dess suveräna rätt att leva! *Fiat justitia pereat patria!* är ett valspråk, som säkerligen intet land ville göra till sitt. Men *det* är kontentan av sanktionsplikten i förbundsakten. Av sådana skäl finner jag det *skydd*, som folkförbundet giver genom sanktionsplikterna, vara värdelöst. Under dessa omständigheter kan jag icke finna annat, än att våra sanktionsplikter i och för sig blott kunna vara till en utomordentligt farlig börda, utan att vi fått någon verklig förmån i vederlag. Det gagn folkförbundet kan giva ligger, såsom jag ofta betonat, på ett helt annat område.

Slutligen är till allt detta ytterligare att nämna en sak, som enligt min mening är totalt förbisedd, nämligen att det vid överenskommelser mellan folken icke heller *moraliskt* sett inträder samma situation, som när det gäller överenskommelser mellan enskilda individer inom en stat. Den individuella kontrahenten i ett vanligt avtal svarar endast för sig själv, möjligen för sin hustru och sina barn, men styrelsen för ett stort välde svarar för miljoners och åter miljoners framtida ekonomiska och moraliska välfärd i otaliga generationer framåt. Att en sådan styrelse under alla omständigheter skulle känna sig moraliskt bunden av en formell överenskommelse, skulle i själva verket innebära, att den saknade — moraliskt ansvar. Just landsstyrelsens känsla av moraliskt ansvar måste leda densamma — när så kräves av hänsyn till medborgarnas (de levandes såväl som efterföljande generationers) lycka — till brytandet av ingångna överenskommelser. Och det är endast den egoistiska skenheligheten, som i sådana situationer, då det gäller välfärden för många miljoner människor och deras efterkommande för oöverskådliga tider, tager sig före att beteckna fördragsbrytaren, t. ex. den som av hänsyn till välfärden för hela folk vägrar fullgöra sanktionsplikten, som en skurk. — Vad god observera, att det nu sagda icke har någon motsvarighet i avseende på de föreställningar, som vi hysa beträffande den enskildes kontraktsförpliktelser. Vad god observera också, huru i den hithörande diskussionen nu framhävda olikhet lämnats obeaktad.

Härefter är jag beredd att återgå till utskottets utlåtande, vars tre sista stycken ännu icke berörts. I mittstycket å sid. 5 talas med allt fog om betydelsen i vissa situationer av småstaternas samlade uppträdande till biläggande av konflikter mellan stormakterna. Men, heter det,

»utan att de visat sig villiga att under vissa förutsättningar även göra offer för världsfredens sak, torde de ej kunna vara i stånd att fylla en verklig fredsmision vid allvarlig kris mellan stormakter. Det skulle knappast heller stå väl tillsammans med de mindre staternas anspråk på likvärdighet inom förbundet, om dessa, på samma gång de droge fördel av den tryggade rättsordning förbundet erbjuder, sökte undandraga sig skäligen deltagande i nödvändiga börddor för denna ordnings upprätthållande».

Så långt utskottet. Äro mina i motionen utförda och här förut skisserade

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.

(Forts.)

synpunkter riktiga, då sväva ju nyss upplästa reflexioner fritt i luften. Visst innefatta de allmänna sanktionsplikterna ett offer — men icke för världsfredens sak, utan ett offer av vår neutralitet till förmån för ett världskrig. Och vad sägs om talet om »den tryggade rättsordning, som förbundet erbjuder?» Att efter vad jag utrett i motionen helt frankt orda om den tryggade rättsordning, som detta folkförbund erbjuder, synes mig dock vara en väl ogenerad ståndaktighet. — Utskottets oro med hänsyn till småstaternas likvärdighet förefaller också vara ganska omotiverad. Då hela utgångspunkten för mitt yrkande är, att sanktionsplikterna innefatta ett särskilt hot mot världsfreden, och då folkförbundet skall vara till för att befrämja världsfreden, då kan väl icke befrielsen från sanktionsplikterna minska vårt anspråk på likvärdighet inom förbundet. Folkförbundet skall ju vara till för att befrämja, icke för att hota världsfreden. Är man logisk, och är det riktigt vad jag här sagt, blir konsekvensen den, att Sverige, om sanktionsplikterna genom dess insatser avskaffades, skulle sättas på en piedestal; just därför att det gjort vad det kunnat för att tillse, att folkförbundets syfte, världsfreden och icke världskriget, så mycket som möjligt realiserades. Till undvikande av missförstånd bör jag kanske tillfoga, att min mening icke är att Sverige skulle göra anspråk på en sådan hedersplats inom förbundet.

För övrigt synes utskottet ha av misstag kringskurit räckvidden av min ståndpunkt i avseende å sanktionsplikternas avskaffande. Min mening är, såsom framgår av motionen, närmast att sanktionsplikternas allmänna avskaffande, sålunda också för stormakterna, skulle framläggas till bedömande av förbundet. Jag har endast påpekat, att de *enhälliga* stormakterna — märk väl, det har man icke beaktat — alltid borde kunna hålla småstaterna i schack, så att vi i händelse av sådan enhällighet, överhuvud taget aldrig behöfve riskera några småkrig. En överenskommelse i detta avseende mellan stormakterna har jag — med ett helt visst olämpligt uttryck — betecknat såsom stormakternas sanktionsplikter gentemot småstaternas bekrigande av varandra.

I näst sista stycket av utskottets utlåtande framhäves en sak, som otvivelaktigt i och för sig är riktig, men som jag likväl icke kan finna utgöra tillräcklig grund för att avslå motionen. Man konstaterar på anförda grunder den stora sannolikheten för, att förbunds församlingen icke skulle gå med på en »uppmjukning av förbundsaktens sanktionsbestämmelser». Denna sannolikhet har jag i min motion givetvis varit fullt medveten om. Men jag har trots det vara nyttigt, att en utredning komme till stånd, som småningom kunde föranleda folkförbundet eller åtminstone en del av dess medlemmar till en ändrad position i ämnet. Kunde blott inom folkförbundet vinnas ett säkert, om ock anspråkslöst, fäste för den tanken, att sanktionsplikterna endast skenbart leda till fredens bevarande men i realiteten, på grund av det falska rättsunderlaget för det hela, under oroliga tider blott verka krigseggande och medföra världens uppdelning i två krigsläger, samt vidare för den tanken, att den enda framkomliga vägen är de godvilliga överenskommelserna till botande av resp. länders missförhållanden, utan hänsyn till några staternas »rättigheter» och »plikter» — kunde blott ett visst fäste inom förbundet vinnas för sådana tankar, då vore t. o. m. mera än motionens närmaste syfte vunnet.

Vad till sist angår utskottets mening, att bifall till motionen skulle kunna motverka Sveriges strävan för allmän nedrustning, så förstår jag, uppriktigt sagt, icke sammanhanget. Den allvarliga nedrustningens möjlighet för stormakterna är beroende av en viss utjämning av motsättningarna mellan folken. En sådan utjämning åter *motverkas* av de mellanfolkliga rättsföreställningarna, såsom tydligt framgår av utredningen i motionen. Rättstanken betyder här alltid, icke att *mänsklighetens* välfärd utan den *enskilda statens* välfärd är självändamål, så att för dess intresse alla hänsyn till världen i övrigt må

offras. Under dessa omständigheter måste en uppluckning av de internationella rättsföreställningarna ovillkorligen vara ägnad att underlätta strävandena för en allmän nedrustning. Antag att vi inom en överskådlig framtid kunde åstadkomma ett beslut om allmän nedrustning! Ett sådant beslut skulle, menar jag, under den nu rådande stämningen, som helt behärras av föreställningarna om rättssuveräniteten, icke ha så stort värde, som man föreställer sig. Det skulle nämligen på sina håll saboteras genom hemlig eller förtäckt krigsberedskap, helt enkelt på grund av de i bakgrunden liggande statssuveräna föreställningarna. Vad man än åstadkommer i fråga om ned- eller avrustningsbeslut, kommer i det långa loppet den verkliga fredstryggheten att bli beroende på undanröjandet av föreställningarna om staternas rättigheter mot varandra och deras rättigheter att själva mot varandra hävda rätten och rättvisan, d. v. s. deras *rättigheter* att under vissa förhållanden förgöra varandra.

Herr talman! Jag har ytterligare något att tillägga. Det är helt kort och tar fem minuter, kanske icke ens det. Men jag orkar icke genombryta sorlet i kammaren. Jag skulle vara synnerligen tacksam, om det kunde bli något tystare i kammaren. Jag går icke härifrån, förrän jag har talat till slut, och jag fortsätter icke mitt anförande, förrän jag kan höras av samtliga kammarens ledamöter.

Vad jag önskar tillägga är, att min motion omedelbart icke går ut på något annat än en *utredning* angående förutsättningarna för en Sveriges framställning hos Nationernas förbund om ändring i förbundsakten beträffande sanktionsplikterna. Utskottet har ju icke kunnat anföras ett enda hållbart skäl emot tankarna i motionen. När utskottet likväl ogillat dem, så kunde väl detta ogillande — vid nyssnämnda förhållande — icke ha varit så starkt grundat, att man icke ens vågade anförtro åt en särskild utredning att närmare pröva dem och eventuellt bedöma lämpligheten av att under någon form framföra dem till förbundet. Också om det hade stannat vid en utredning med negativt resultat — hade icke likväl en sådan utredning varit nyttig? Tror man möjligen, att vårt lands representation i Genève skulle ha tagit skada av att få den internationellrättsliga begreppsöran utklarad för sig? Meningens är dock, att varje förbundsmedlem skall tänka icke blott på sitt eget land utan jämväl söka begagna tillfället att göra något för den internationella politikens utveckling. Utskottet talar på ett ställe ganska varmt om betydelsen av de mindre staternas insatser i folkförbundet. Kan överhuvud någon mera betydelsefull insats här tänkas än en framstöt till sprängande av den mellanfolkliga rättfärdighetschimären, som alltsedan långt före vår tideräkning hetat folken i rovdjurisk blodtörstighet mot varandra och som i alla tider utgjort hinder för ett tryggt fredligt umgänge mellan folken?

Så är då härmed min granskning avslutad av vad ett Stockholmsorgan haft den utsökta smaken beteckna som »de elementära sanningar, varom utskottet erinrat». — I utskottet finnas också två motiveringsreservanter. Jag begagnar tillfället att betyga den ene av dessa, utskottets ärade ordförande, herr Reuterskiöld, min djupa tacksamhet, för det han — oaktat sin från min helt skilda rättsåskådning — sökt förstå mina synpunkter och utifrån sin ståndpunkt bemödat sig att opartiskt värdera dem. Åt den andre reservanten, herr K. J. Ekman, beder jag få framföra uttrycken av min utomordentliga högaktning för den sympatiska öppenhet, varmed han uttalat sin moraliska förkastelse om över min motion. Att denna förkastelse vilar på radikal okunnighet om motionens innehåll, finner jag i detta sammanhang vara av intet eller i varje fall blott föga intresse.

Herr talman! Jag bryr mig icke om att göra något yrkande. Jag anser det vara fullkomligt lönlöst. Efter vad som förekommit kan jag icke räkna med att någon avsevärdare minoritet skulle sakligt intressera sig för motio-

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

nen. Kanske har jag likväl med mitt anförande lyckats vinna anklang hos en eller annan av kammarens ärade ledamöter. Har detta icke lyckats mig, så har jag dock alltid fått tala för protokollet, d. v. s. jag har fått tala för *framtiden*, som kanske skall vara mera mottaglig för den oerhört stora betydelsen för icke blott vårt folk utan hela mänskligheten av de realiteter, vilka jag här och i motionen efter min ytterst ringa förmåga sökt att utreda.

Med herr Lundstedt förenade sig herr *Västberg*.

Herr Sävström: Herr talman! Det är ju en synnerligen hård kritik, som den ärade motionären nu har riktat mot det utlåtande, som utskottet avgivit i anledning av hans mycket omfattande motion. Sedan man, efter att förut så noga som möjligt ha läst igenom herr Lundstedts motion, nu suttit och lyssnat till hans långa anförande, så får man ändå till sist det intrycket, att det skulle vara ytterst ledsamt, om de ledande krafterna ute i världen, efter vad som inträffat sedan det stora kriget, verkligen skulle vara besjälade av samma grundåskådning, samma pessimistiska syn på tillvaron, som den ärade motionären har. Ty då skulle det sannerligen se ganska hopplöst ut, åtminstone för den närmaste framtiden. Det finnes ingen egentlig folkkrätt, säger motionären. Den folkkrätt, som man tror på, är endast en fantasiprodukt, föranledd av vissa falska föreställningar, och de frivilliga överenskommelser, som ha träffats mellan de olika staterna, de kunna nog vara bra, säger han, men endast under fredliga förhållanden. Uppstår det en spänning mellan folken, då är denna folkkrätt ingenting annat än en spindelväv, och då brister alltsammans.

Såsom kammarens ledamöter känna till, innehåller förbundsakten vissa bestämmelser, som skola träda i tillämpning, då en tvist uppstår, och man kan säga, att grundtankarna i Nationernas förbunds bestämmelser på detta område äro, att alla tvister skola underställas ett fredligt förfarande. När herr Lundstedt i sin motion kritiserar den broschyr, som är utgiven av Nationernas förbund och där man anført, hurusom, när en tvist för några år sedan uppstod, blev ett fredligt slut, tack vare just Nationernas förbund, så får han väl ändå medgiva, att så tillvida har situationen dock förändrats och ett betydande steg framåt blivit taget, att numera, sedan Nationernas förbund kommit till, dessa parter, som råka i tvist, dock måste gå med på att sätta sig vid förhandlingsbordet.

Vidare är det ju bekant, att vi i många fall kunna lita till skiljedomsförfarandet, något som även motionären för sin del tycktes sätta värde på. Ett stort antal stater ha ju också, som vi veta, förbundit sig till obligatorisk skiljedom i rättstvister. Vi ha vidare tvåsidiga fördrag i rätts- och intressetvister, och vi ha den av förbundsförsamlingen antagna generalakten med alla dess bestämmelser. Sedan numera en förhandlingsordning skapats, som i hög grad försvårat tillgripandet av krig, därigenom att tvisten, som jag förut sade, skall underkastas prövning av utomstående myndighet, och då vidare de mindre staterna äga möjlighet att vid kritiska tillfällen verka för fredens bevarande, måste man väl ändå erkänna, att här har i alla fall grunden lagts till en rättsordning.

Nu framhåller herr Lundstedt, att den tanken, att genom Nationernas förbund söka motarbeta krigsorsakerna och befrämja fredsmöjligheterna i världen, den tanken skall vidmakthållas, men att principen om den allmänna sanktionsplikten bör övergivas. — Jag ser, att han nickar bifall till denna tolkning av hans uppfattning. — Vid nästa ärende på dagens föredragningslista gäller det dock att gå in för dessa sanktionsbestämmelser, som herr Lundstedt icke vill vara med om för Sveriges vidkommande.

Herr Lundstedt ifrågasätter emellertid, om icke i vissa fall stormakterna borde kunna åtaga sig sanktionsplikten, medan däremot småstaterna borde, utan några som helst sanktionsplikter, få vara med i Nationernas förbund och åtnjuta allt det skydd, som skiljedoms- och förlikningsförfarandena kunna erbjuda. Jag undrar dock, om det är tänkbart, att något sådant skall kunna ske. Vad skulle följden bli, om vi anslöte oss till denna tanke? Jo, naturligtvis den, att en framställning gjordes från Sveriges sida till Nationernas förbund med begäran, att vi skulle få åtnjuta de fördelar, som förbundet erbjuder utan några som helst skyldigheter, utan några som helst sanktionsplikter. Och vad skulle väl svaret bli på en sådan framställning? Jo, att man naturligtvis skulle svara nej. Och vad skulle i sin tur följden härav bli? Skulle vi fortsätta att vara medlemmar i förbundet efter ett avslag på en dylik framställning? Eller skulle vi få lov att träda tillbaka ur förbundet? Det framgår dock av det anförande herr Lundstedt nyss hållit, att han själv icke vill, att vi skola begära vårt utträde ur Nationernas förbund, och var och en förstår ju, att det kan vara farligt att taga ett sådant steg, som helt visst skulle medföra vissa konsekvenser.

Det har vidare sagts, att de mindre nationernas insatser i Nationernas förbund icke varit utan betydelse. Detta har framhållits av flera personer, som äga god kännedom om, hur det ligger till på detta område, och som förklarat, att vid utformningen av det bästa, som skrivits eller beslutats i Nationernas förbund, ha de små staterna haft ett mycket stort inflytande. De små nationerna kunna också komma att spela en stor roll för fredens bevarande, men detta kan naturligtvis i så fall icke ske annat än genom att man också åtar sig vissa förpliktelser.

Nu har emellertid, som utskottet framhåller, världskriget efterlämnat orosanledningar och många konfliktämnen. Det är fråga om den besegrades rätt att få leva och utveckla sina möjligheter, och det är ju icke svårt att förstå, vilken part herr Lundstedt i det fallet åsyftar. Och naturligtvis dela många, och jag förmodar de flesta, den uppfattningen, att möjlighet alltid skall beredas en nation att få leva sitt fria liv och utveckla sina möjligheter. Sedan är det också fråga om huruvida de vid fredsfördraget utstakade gränserna komma att bestå i framtiden o. s. v.

Utskottet har dock i det utlåtande, som vi här ha anbefallt riksdagen att antaga, ägnat även den frågan sin uppmärksamhet. Utskottet skriver på sidan 3: »Genom förbundsakten fastslås emellertid icke den nya territorialfördelningen såsom något för all framtid oföränderligt utan tillhandahålles tvärtom en organisation, ägnad att medgiva mellanfolkliga frågor alltjämt fortskridande reglering i enlighet med framtidens krav.» Men framtidens krav inriktas sig också på ett annat och kanske ännu mera betydelsefullt spörsmål, och det är frågan om den allmänna nedrustningen, som man kan säga även ligger bakom det ärende, som vi sedermera i dag ändå komma att fatta beslut om. Jag vill erinra om vad den engelske utrikesministern yttrade vid ett tillfälle i höstas. »Vi betrakta därför, säger han, det föreslagna fördraget om finansiell hjälp som ett viktigt steg mot detta mål. Vi glädjas över att skiljedoms- och säkerhetskommittén här har övervunnit många av de svårigheter, som uppstodo under debatterna i det tredje utskottet för ett år sedan. Vi våga hoppas, att även i detta fall framsteg skola kunna göras i år, så att en konvention skall komma till stånd, undertecknas och ratificeras av förbundsmedlemmarna. Jag upprepar vad jag sade för ett år sedan, att om ett sådant fördrag om finansiell hjälp framlägges, så kommer min regering att antaga det. Vi komma att antaga såväl tilläggen till förbundsakten som fördraget om finansiell hjälp, liksom alla säkerhetsåtgärder av liknande art på ett villkor — nämligen, att ett allmänt fördrag om minskning och begränsning av de nationella rustningarna

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*

(Forts.)

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

genomföres av Nationernas förbund. Vår ratifikation kommer att bli beroende av detta betydelsefulla villkor.»

Herr Lundstedt yttrade i början av sitt anförande, att innehållet i konstitutionsutskottets utlåtande icke motsvarade omfånget av detsamma. Ja, jag vill icke fälla något uttalande över den motion, som herr Lundstedt har avgivit. Vi ha sökt begränsa oss till vad vi ansett vara det viktigaste. Vi ha icke givit oss in i resonemang om de rättsfilosofiska problem, som där upprullas, ty då hade kanhända kritiken mot oss blivit ännu svårare, än den nu blev. I varje fall ha vi försökt göra vårt allra bästa, och vi ha ju, kan man säga, vunnit enighet så tillvida, att vi ändå äro överens om att avstyrka motionen.

Vi ha icke, trots god vilja — det försäkrar jag herr Lundstedt — kunnat komma till annat resultat; och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Den ärade motionären riktade ett mycket skarpt klander mot utskottet för att utskottet icke inlätit sig på någon behandling eller något bemötande av motiveringen till hans motion. Jag förstär den ärade motionärens känslor mycket väl, ty jag måste säga, att den motion, som han lagt fram på kammarens bord, otvivelaktigt är en av de mest egenartade motioner, som någonsin ingivits till någon av riksdagens kammare; och det kan under sådana förhållanden synas något egendomligt, att det utskott, som haft att handlägga motionen, icke ägnat uppmärksamhet åt den synnerligen utförliga och märkliga motiveringen. Jag skall därför syssla något litet med motiveringen till motionen och göra några erinringar. Jag erkänner, att det är djärvt, därför att jag icke är rättsfilosof, och jag vet, att motionären kan, om han vill, fullständigt tillplatta mig. Men jag gör det ändå, och om jag icke på alla punkter blir så allvarlig, som jag borde eller önskade, så hoppas jag dock, att motionären icke skall uppfatta dessa erinringar som sarkasmer och sofistiska förvrängningar. De äro endast några reflexioner av en enkel lekman.

Motionen kan delas upp i två avdelningar, den rättsfilosofiska och den rent praktiskt-politiska. Jag skulle om den rättsfilosofiska delen vilja säga, att om motionären fullt och helt hade uteslutit denna del, hade motionen vunnit i tyngd och värde, och då hade motionen kunnat bli utgångspunkt för en säkerligen ganska givande diskussion om de utrikespolitiska problem, som vi för närvarande alldeles för litet syssla med här i kammaren. Om den utrikespolitik, som vi föra, skall kunna bli till verkligt gagn, är det också nödvändigt, att både folkrepresentation och folket självt bättre, än nu äger rum, följer med vad som sker och kommer till insikt om syftet med utrikespolitiken och om vad som egentligen göres på detta område. Men såsom motionen nu är upplagd, ägnar den sig knappast för en sådan diskussion. Och jag måste göra samma uttalande om den ärade motionärens inledningsanförande här i dag.

Det kan inte hjälpas, att jag vid ett uppmärksam studium och, jag kan tillägga, upprepade genomläsningar av motionen kommit till det intrycket, att det finnes liksom en väsensuppdelning hos motionären: å ena sidan den teoretiske filosofen och å andra sidan den praktiska människan. Den teoretiske filosofen är olik oss alla andra här i kammaren, men den praktiska människan är, när man tittar litet närmare på honom, inte så värst olik oss andra. På det sättet är motionen på mångahanda punkter fylld av motsägelser.

När motionären klagar över att vi inte ha närmare sysslat med motionen, så är det kanske tillräckligt att därpå svara med att citera en punkt på sidan 7 i motionen, där det heter: »Det är i min rättskritik faktiskt fråga om ett upprivande av grunden för den härskande rättsåskådningen.» Ja, herr Lundstedt, det ha vi verkligen inte kunnat vara med om. Och att vi inte ha kunnat

vara med om det, ha vi verkligen inte ansett oss behöva motivera. När motionären skall övergå till detta sitt värv, d. v. s. till att omändakasta hela den härskande rättsuppfattningen, så känner han sig ett ögonblick en liten smula tveksam. Han säger: »Vad som kan vara mera svårbegripligt är vissa sidor av min kritik av härskande rättsåskådning. Här blir saken mera invecklad, enär jag nödgas söka följa fantastiska tankegångar, genom vilka blicken för realiteterna blivit undanskymd». Ja, herr talman, det är ju så här i riksdagen, att vi syssla med realiteterna. Dem hålla vi oss till, och vi äro i allmänhet mycket litet benägna att följa fantastiska tankegångar. Men jag erkänner, att den karaktäristik motionären här på förhand givit sin motivering, är alldeles riktig. Han har, såvitt det nu gäller den rättsfilosofiska delen, varit ganska långt borta från verkligheten men följt fantastiska tankegångar. Herr Lundstedt förnekar över huvud, kan man säga, all rätt och moral. Det finns ingen rätt. Han vänder sig då särskilt mot äganderätten. Men där kommer det också till en konflikt mellan hans båda olika jag. Han säger: »Naturligtvis finns det vissa realiteter, som föranlett denna övernaturliga tro på äganderätt». Och på sidan 11 säger han: »Vad jag opponerar emot är i verkligheten något helt annat, nämligen själva äganderättstanken, vilken kan visas vara logiskt omöjlig.»

Det är jag inte riktigt säker på, herr Lundstedt. Jag misstänker mycket starkt, att herr Lundstedt i det praktiska livet visar, att äganderättstanken är ganska logisk i praktisk tillämpning. Jag tror, att herr Lundstedt, när han går ifrån plenum här i kammaren och beger sig ut i kapprummet för att taga på sig sin rock, tar sin egen rock och inte t. ex. herr Paulsens i Arlov. Jag förmodar, att herr Lundstedt finner detta ganska logiskt och att han skulle finna det i högsta grad ologiskt, om herr Paulsen i Arlov skulle försöka krypa i herr Lundstedts rock.

»Den s. k. äganderätten är icke något annat», säger herr Lundstedt, »än en gammal, genom tiderna kvarlevande fantasiprodukt, fullt jämförlig med vildens tro på amuletter och andra talismaner, vilka, utrustade med en hemlig kraft, skola skydda honom.» Och så fortsätter herr Lundstedt sitt resonemang. För att tydligt visa, vad han menar, tar han exemplet om den fattige mannen, som stjälar, och säger, att det är fullkomligt orimligt att straffa honom. Över huvud anser herr Lundstedt alla straff orimliga. Men läser man vidare litet längre ned i resonemanget, så stöter man på den praktiska människan Lundstedt ett litet slag igen. Han säger, att det inte är rimligt att döma den fattige mannen, ty det kan hända, att han blivit en tjuv därför att han »uppfostrats av och tillsammans med förbrytare och annat slödder». Men, herr Lundstedt, när det inte finns någon moral, när det inte finns några brott mot äganderätten eller någon annan rätt, inte kan det då finnas förbrytare och annat slödder. Det är, såvitt jag förstår, så, att det för den teoretiske herr Lundstedt inte finns någon rätt och naturligtvis då inte heller några brott och således heller inga förbrytare och annat slödder. Men för den praktiske medborgaren Lundstedt finns det tydligtvis både förbrytare och annat slödder. Och det är det besynnerliga med dessa förbrytare och annat slödder, att de föranleda sedan till andra brott, som inte äro några brott. Det är ganska svårt att komma till klarhet i allt detta.

Jag kan inte underlåta att på denna punkt göra en liten gensaga. Jag skulle vilja bestämt bestrida den uppfattning, som lyser fram i herr Lundstedts framställning, att de fattiga skulle vara särskilt benägna för att stjäla. Naturligtvis, när en stöld äger rum, så är det ofta en fattig, som är den skyldige, det medger jag. Men har man rört sig i de fattiga lagren i vårt folk, så tror jag man kommit under fund med att rättskänslan och särskilt känslan för

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

äganderätten är ovanligt starkt framträdande i just dessa lager. Fattig men hederlig, kan man säga om den enkla svensken. Att säga något annat är, tror jag, att ge en oriktig karaktäristik av honom. Men detta visar, hur det vuxit upp en rättskänsla, hur denna är ett faktum. För att åstadkomma, för att få fram denna rättskänsla ha många, många starka krafter verkat. Herr Lundstedt kan ha rätt i, som han senare säger, att det är ett samhällsintresse, men det är också många andra krafter, bl. a. den religiösa åskådningen, som verkat. Och att inte se, var dessa krafter verkat och vad de betyda, det är att blunda för själva realiteterna i rättsutvecklingen.

Jag vänder emellertid på sidan och möter åter den praktiska människan Lundstedt. Det heter: »Men var och en både lärld och olärld, som något reflekterar över samhällsmekanismen, kan inse, att människornas fortsatta liv i kultur och civilisation skulle vara uteslutet, om det icke i samhället genomfördes en strafflag, varigenom en mängd närmare fixerade handlingssätt, de s. k. brotten, tillbakahölles. Under dessa omständigheter kan intet annat intresse av strafflagens uppehållande utletas, som icke vore bestämt av uppenbart falska föreställningar, än intresset för det för individens faktiska strävanden oundgängligen nödvändiga beståndet av ett samhälleligt helt, utan vilket — om nu ett sådant tankeexperiment finge göras — människorna icke skulle kunna utveckla sina livsmöjligheter såsom civiliserade varelser.» Det är ju en ganska anmärkningsvärd svängning. Det finns ingen rätt, men rätten är likväl en samhällelig nödvändighet, och utan rätten och bestraffning av brotten skulle vi inte kunna utveckla våra livsmöjligheter såsom civiliserade varelser. Jag får uppriktigt säga, att under sådana förhållanden förstår jag inte, varför herr Lundstedt är så angelägen att överändakasta rättssystemet och riva grunderna för den härskande rättsåskådningen, när dessa äro nödvändiga för civilisationen. Inte är det väl civilisationen herr Lundstedt vill ha bort.

Det är många citat, jag skulle vilja göra, men jag skall försöka begränsa mig. Jag skall dock göra ett citat till: »Det är ett psykologiskt spörsmål av största intresse», heter det, »huru det kommit sig, att under dessa omständigheter t. o. m. eljest klart reflekterande människor icke för länge sedan bragts till insikt om, att människors 'rättigheter' äro genuina vidskepligheter, att sätta i paritet med tron på djävlar och troll.» Ja, jag står rätt frågande inför denna sats. Och jag får säga, att min häpenhet förminsкас ingalunda därav, att jag kan konstatera, att herr Lundstedt tillhör ett parti, som vuxit sig starkt här i landet, därför att det kämpat för och försvarat människornas rättigheter. Hur skall detta kunna förklaras? Kan det vara så, att ett parti kan växa sig starkt, därför att det tror på vidskepliga föreställningar om djävlar och troll? Det ser så ut.

När vi nu övergå till vad herr Lundstedt har att säga om den allmänna folkrätten, så möta vi i själva verket precis samma motsägelser. Han säger på sidan 25: »Tron på existensen av en folkrätt vilar sålunda på fantasien om en rättvis ordning, på något sålunda, som, objektivt sett, måste betraktas såsom en lögn.» Det är ett generell uttalande. Om vi fortsätta läsningen några sidor längre fram, så finna vi följande: »Härefter kunna vi återgå till de folkrättsliga idéerna. Oaktat dessas fantastiska karaktär måste det medgivas, att de, såsom nyss antydde, kunna ha ett visst inflytande till förekommande av krigiska förvecklingar. Framför allt får icke glömmas, att de små nationerna under seklernas lopp haft ett betydande gagn av föreställningarna om sin rättsliga integritet. I hägnet av sådana rättsföreställningar hava småstaterna otvivelaktigt åtnjutit en viss trygghet.» Alltså, folkrätten är en lögn, men tack vare denna folkrätt ha de små staterna suttit i lugn. Vi få väl då komma överens, herr Lundstedt, att det åtminstone finns nyttiga lögner.

För övrigt är framställningen beträffande den internationella rätten vida mer intressant att studera än den rent rättsfilosofiska delen. I denna senare del av sin framställning gör herr Lundstedt många mycket riktiga anmärkningar. Han framhåller svagheten i det nuvarande rättssystemet på det internationella området, och däri har han ju rätt. Vi ha inte något överstatligt organ, såsom vi ha överindividuella organ på den inhemska rättens område, och därför kan rätten på det internationella området inte utkrävas. Däruti har herr Lundstedt fullkomligt rätt. Han har givetvis också rätt, då han riktar kritik mot folkförbundet, då han säger, att det är ett ofullgånget och ofullständigt rättsorgan. Det vore lättsinnigt att helt och hållet lita till detta. Jag kan tillägga, att han därvidlag har kommit rätt nära de tankegångar, som utvecklades här i kammaren för tio år sedan, när det gällde att besluta om Sveriges anslutning till Nationernas förbund. Då utvecklades man särskilt från högerhåll just de synpunkter, som herr Lundstedt med mycken skärpa framhåller. Men jag vill också erinra om, att förhållandena under de gångna tio åren ändrat sig till det bättre. Risken var en helt annan, då Tyskland ännu inte tillhörde förbundet. Sedan Tyskland inträtt, har givetvis den risk, vårt medlemskap i Nationernas förbund innebär, avsevärt minskats.

Jag skall nu övergå till det, som är det väsentliga i denna sak, nämligen yrkandet att Sverige bör försöka frigöra sig från sanktionsförpliktelse. Jag kan inte hjälpa, att jag tycker, att herr Lundstedt ser något ensidigt och, jag måste säga, felaktigt på hela denna fråga. Läser man artikel 16 i Nationernas förbunds akt, så skall man finna, att om medlem av förbundet griper till krig i strid mot sina förpliktelser enligt artiklarna 12, 13 eller 15, så skall ifrågasvarande stat anses därigenom utan vidare ha begått en krigshandling emot samtliga övriga medlemmar av förbundet. Detta är inledningen till den artikel i pakten, som handlar om sanktionsbestämmelserna. Jag vill erinra om att artiklarna 12, 13 och 15 handla om hur man skall gå till väga, då tvist uppstår. Det ges en massa anvisningar om förhandlingar, om att inte gripa till fientligheter, förrän viss tid förflutit, om tvistens hänvisning till skiljedom och eventuellt till folkförbundets råd o. s. v. Meningen med artikel 16 är således tydligen att öva en viss press på de tvistande parterna, att tvinga dem att gå till förhandling. Och det är ju en gammal erfarenhet, att krigsrisker beror därpå, att man har så svårt att få dessa upphettade makter att sätta sig ned vid förhandlingsbordet. Det har alltid visat sig vara den allra allvarligaste och största krigsrisk. Genom denna anordning har man sålunda velat öva press, velat hindra staterna att gripa till vapen, velat förmå dem att först förhandla. Detta är, såvitt jag förstår, sanktionsbestämmelsernas huvudsyfte. De ha sålunda efter min uppfattning en fredsbetyggande uppgift. Huvuduppgiften är inte, såsom man skulle kunna tro, när man hör herr Lundstedts framställning, att vara ett medel i själva krigsapparaten. Det är ett medel i fredsapparaten. Och man kan utan några tvivel i denna artikel se ett litet embryo, en liten ansats till skapande av ett överstatligt organ, som skall göra den internationella rätten effektiv, likaväl som den inhemska rätten.

Nu framhåller herr Lundstedt med mycken skärpa, att denna artikel medför risker, och jag skall inte förneka, att den gör det. Vad som sades därom för tio år sedan, är sant också i dag. Men, som jag redan sagt, risken är förminskad i väsentlig grad genom Tysklands anslutning till folkförbundet. Emellertid, ser man nu rent praktiskt på saken, så tror jag, att det är rätt oklokt att överdriva dessa risker. Så länge stormakterna ha intresse av att upprätthålla freden, så kan man vara viss om att den också blir upprätthållen. När det uppstår tvist mellan två mindre stater inom folkförbundet, sakna stormakterna för visso inte möjlighet att bilägga konflikten på fredlig väg. Men den stora risken — och det är den herr Lundstedt pekar på — är om det blir krig mellan

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

*I fråga om
vissa ändring
i Nationernas
förbunds akt.*
(Forts.)

stormakterna. Men hur kommer läget att gestalta sig, om det blir två stormaktskoalitioner, som komma i krig med varandra ungefär på samma sätt som 1914? Då blir alldeles givet resultatet, att det existerar inte längre något folkförbund. Förbundet upplöses i sina smådelar, det träder i något slags feries och kan inte fungera. Och då ha de makter, som inte vilja komma med i stormaktssammanslutningarna, ingenting annat att göra än att falla tillbaka på neutraliteten. När herr Lundstedt fullständigt avfört den internationella rätten, har han ju dock inte avfört neutralitetsrätten, utan den håller han på och erkänner att den finns. Enligt hans första uttalande skulle hela folkrätten vara en lögn. Men den praktiske politikern Lundstedt erkänner, att neutralitetsrätten finns, och säger, att den skola vi stödja oss på.

Ja, herr talman, jag skall nu inte fortsätta längre. Jag skall endast gentemot herr Lundstedt, när han säger, att utskottet praktiskt taget inte anfört något som helst skäl, be att få säga, att jag anser, att vad utskottet anfört är alldeles tillräckligt, när utskottet varit av den meningen, att ett bifall till motionen skulle vara liktydigt med att vi toge första steget ut ur folkförbundet. Det vill inte herr Lundstedt att vi skola göra. Men det är alldeles otvivelaktigt, att så skulle bli förhållandet, om vi följde motionären. Om vi ginge in på hans linje, så skulle den fortsatta utvecklingen resultera i, *antingen* att vi fingo blankt nej på vår framställning att bli fria från sanktionsförpliktelserna, *eller* att vi fingo gå ut ur folkförbundet. En framställning sådan som motionären vill, att vi skola göra hos folkförbundet, skulle vara tämligen analog med det förhållandet, att exempelvis en grupp arbetare ville ansluta sig till en fackförening under förklaring, att man ville ha alla de förmåner, fackföreningen kunde skaffa i form av högre löner o. s. v., men absolut icke ville deltaga i någon strejk. Jag undrar, om en sådan framställning från en grupp arbetare skulle tagas på allvar. Vi skulle, det är min tro, bli mottagna på samma sätt, om vi gjorde en dylik hänvändelse till folkförbundet. Under sådana förhållanden har det varit alldeles självklart, att utskottet intagit den ståndpunkt det gjort, eftersom utskottet i det avseendet är överens med herr Lundstedt, att Sverige icke bör utträda, och eftersom utskottet också är av den meningen, att Sverige bör vara likställt med övriga makter i fråga om skyldigheter för att därmed bevara rätten att öva ett nyttigt och gott inflytande på arbetet på att utbygga de fredsorgan, som det är folkförbundets uppgift att åstadkomma.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindberg: Herr talman! Den enhällighet, med vilken konstitutionsutskottet avstyrkt herr Lundstedts motion, och den helt visst överväldigande majoritet, varmed motionen kommer att avvisas i båda kamrarna, får väl anses utgöra ett bevis på, att en mycket väsentlig förskjutning ägt rum i Sveriges riksdag i uppfattningarna om Nationernas förbund sedan den tid, år 1920, då anslutning till förbundet beslutades. Jag erinrar om att 1920 nära nog hela högern och bondeförbundet samt dessutom en socialdemokratisk meningsriktning, vänstersocialisterna, opponerade sig emot att Sverige skulle bli medlem av Nationernas förbund. Man vägrade efterkomma den vädjan, som statsministern riktade i debatten, om nationell samling i denna betydelsefulla fråga.

Hur är läget i dag? En motion med ett yrkande, som borde kunna förena alla dem, som 1920 ställde sig kritiska mot Nationernas förbund, finner ingen som helst resonans bland dessa förbundets forna vedersakare. Här föreligger i det närmaste en nationell samling kring förbundet, en samling på en motivering, som 1920 icke skulle ha mött något förbarmande hos partierna på vare sig den högra eller den vänstra flygeln.

Det är naturligt, att man då ställer frågan, vad som kan vara anledningen till att stämningen på detta radikala sätt förändrats i riksdagen. Jag skall

icke här fördjupa mig i detta problem, men jag skulle tro, att det i första hand kommer att hänvisas till, att Nationernas förbund under sin hittillsvarande verksamhet visat sig vara en fredsfaktor av betydelse och att förbundet på grund därav förtjänar staternas understöd. Det skall icke falla mig in att bestrida, att Nationernas förbund varit och är en fredsfaktor, ehuru jag å andra sidan icke är övertygad, att frånvaron av Nationernas förbund nödvändigt skulle ha betytt, att kriget skulle kommit att släppas lös mellan stater, som nu hållit fred med varandra. Det är ju dock så, att världskrigets oerhörda uppoffringar skapade en utmattning i världen, som gjort det mer eller mindre omöjligt för staterna att föra krig, även om de skulle ha haft lust därtill. Vad Nationernas förbund utträttat är därför helt visst av mindre dimensioner än att förbundet förhindrat något krigsutbrott. Man torde kunna säga, att genom förbundets tillkomst har skapats ett forum för handläggning av tvister mellan staterna under former, som förminska irritationen och kanske också i någon mån påverka lösningarna av konflikterna i mera gynnsam riktning, allmänt sett, än om staterna haft att på egen hand söka nå en uppgörelse med varandra. Därmed är dock icke sagt, att full rättvisa alla gånger blivit skilspår av Nationernas förbund.

Men man begärde ju något mera av detta Nationernas förbund. Man hoppades ganska allmänt, att genom förbundets tillkomst en ny era skulle inträda i samlevnaden nationerna emellan, att den gamla misstron och fiendskapen skulle ersättas med förtroende och solidaritet. Nationernas säkerhet och trygghet skulle inte längre helt bli beroende av de nationella militära rustningarna. Militärorganisationerna skulle nedskrivs enligt Versaillesfredens och förbundspaktens bestämmelser. I samma mån detta skedde, skulle krigsriskerna förminskas för att slutligen helt och hållet upphöra.

Jag förmodar, att sinnesändringen i den svenska riksdagen icke beror på, att förhoppningarna på nedrustning i världen genom Nationernas förbunds tillkomst blivit infriade. Det förhåller sig ju så, att Nationernas förbunds tillvaro icke på något sätt påverkat de enskilda staterna i nedrustande riktning, när de haft att handlägga sina militärfrågor. Det rustas i världen för närvarande så, som om Nationernas förbund aldrig existerat. Det pågår faktiskt nu som före 1914 en tävlan mellan länderna i frambringandet av militära förstörelsemedel. Ingen stat har ansett sin anslutning till förbundet medföra förpliktelse att minska sin militärrustning, och där sådan minskning skett, har den berott på överväganden av helt annan natur än som ha med någon förpliktelse mot Nationernas förbund att skaffa. Nej, det är i stället så, att de rustningsivrande i världen i förbundspaktens sanktionsbestämmelser trots sig finna ett alldeles nytt och mycket förträffligt argument för sina yrkanden på en stark militär rustning. Nedrustning eller avrustning är enligt dessa militarismens förespråkare ett brott mot den internationella solidariteten, ett rygande av förpliktelsen att säkra den internationella rättsordningens bestånd. Vi ha ett mycket belysande exempel på denna argumenteringskonst i de kommentarer, som från inflytelserika politiker gjorts till den danska regeringens nedrustningsförslag, bl. a. av en svensk utrikesminister. När Nationernas förbunds existens och vår anslutning till förbundet visat sig på detta sätt kunna tjäna militaristiska syften, är det icke alls att undra på, att även svensk höger och yrkesmilitärerna numera framträda som Nationernas förbunds sanna vänner.

Men denna omständighet bör ju kunna ge målsmännen för nedrustnings- och avrustningssträvandena anledning att ställa frågan, vad Nationernas förbund egentligen är för någonting och vad man menar att medlemskapet av förbundet förpliktar till. Skulle det visa sig, att medlemskapet i förbundet utgör ett hinder för nationell nedrustning eller avrustning, lär det nog komma att bli

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*

(Forts.)

många fler än herr Lundstedt, som äro beredda att ställa vårt medlemskap i Nationernas förbund under debatt.

De skandinaviska länderna ha vid sin anslutning till Nationernas förbund gjort vissa förbehåll, när det gäller sanktionsförpliktelseerna. Man har icke velat underkasta sig skyldigheten att ställa trupper till förfogande för sanktioners genomförande, men man har likväl förbundit sig till ekonomiska sanktioner, och i dag skall Sveriges riksdag godkänna en konvention om finansiell hjälp till angripen stat, en konvention som kommer att öka Sveriges förpliktelser mot Nationernas förbund. I det förbehåll, som sålunda gjordes vid anslutningen till förbundet, tror man sig på vissa håll ha funnit ett medel att upprätthålla en militär neutralitet i händelse av krig med sanktionspåföljder. Är nu en dylik neutralitet överhuvud taget möjlig? På den frågan kan man inte utan vidare svara ja. Ett tillgripande av ekonomiska sanktioner medför, det är alldeles påtagligt, risken att ett militärt tryck kan komma att riktas mot Sverige från den stat eller de stater, mot vilka de ekonomiska sanktionerna riktas. Det ligger sålunda icke i vår hand att bestämma, om ekonomiska sanktioner skola leda över till militär kraftutveckling. De ekonomiska sanktionsförpliktelseernas uppfyllande leder logiskt fram till, att vårt land behöver en militär organisation av sådan styrka, att ett militärt angrepp kan mötas.

För den, som kräver svensk avrustning i förvissning om, att detta är kungsvägen för fredens trygghet åt vårt land, är det icke möjligt att acceptera sanktionsförpliktelser enligt Nationernas förbunds pakt. Jag hänvisar i detta avseende till ett uttalande i den Åkermanska försvarsutredningens betänkande, ett uttalande som enligt min uppfattning knappast torde kunna jävas.

»Förbundsakten», heter det, »förutsätter, att de skilda staterna skola hålla sig med det mått av stridskrafter, som oundgängligen fordras för deras nationella säkerhet och deltagande i en samfällid aktion för genomförandet av de i akten nedlagda internationella förpliktelseerna. Häri ligger för de skilda staterna en maning att icke sänka sina rustningar till den grad, att de övriga förbundsmedlemmarnas skyddsförpliktelser härigenom väsentligen ökas. Ett så gott som fullständigt blottande av det egna landet på försvarskrafter, skapandet av ett vakuum i försvarspolitiskt hänseende, måste nämligen i motsvarande grad öka övriga förbundsmedlemmars förpliktelser. Ett dylikt nedbringande av försvarskrafterna omöjliggör vidare ett deltagande icke blott i de visserligen fakultativa militära sanktionerna, utan även i de obligatoriska ekonomiska. En avrustad stat kan nämligen svårigen tänkas våga deltaga i ekonomiska sanktioner åtminstone gentemot en närbelägen fredsstörare, enär ett dylikt deltagande, som i det föregående påvisats, lätt kan leda till ett öppet krigstillstånd. Militära eller poliskrafter för att blott 'markera' en territoriell kränkning äro härvidlag ingalunda tillräckliga. En stats isolerade, fullständiga avrustning betyder i praktiken ett avböjande av sanktionssystemet och därmed av likställighet med övriga stater inom den kollektiva intressegemenskap, som Nationernas förbund utgör.»

Ur den nationella avrustningens synpunkt är det nödvändigt, såvitt jag kan förstå, att rätten till svensk neutralitet vid konflikt mellan andra stater återställas. Frågan blir då, om det överhuvud taget är möjligt att återställa denna neutralitet. I det avseendet skall jag be att få citera vad en Genève-observatör, Sven Backlund, säger i denna fråga. Han tror, att frågan kan besvaras jakande, »men det förutsätter», säger han. »att Sverige tillsammans med några andra små stater talar rent språk i Genève och meddelar, att dess medarbetarskap i Nationernas förbund är begränsat till de rent humanitära och sociala spörsmålen, så länge som den allmänna nedrustningen icke blir verklighet. Sverige har emellertid då att taga risken, att stormakterna svara, att en dylik begränsning av förbundsplikterna icke är förenlig med medlemskap i Nationer-

nas förbund. Risken att lämna ett förbund, utanför vilket redan befinna sig U. S. A. och Sovjetunionen, är enligt min mening ofantligt mycket mindre än risken av att stanna under nuvarande förhållanden, utan att vår neutralitet i rustad värld klart markeras.» Herr Backlund tillägger: »Jag tror alltså på möjligheten av en nordisk nedrustningspolitik och en nordisk fredspolitik. Men det är min levande övertygelse, att man i de nordiska länderna icke ser klart på, kanske icke vill se klart på förutsättningarna för en sådan politik. Man vågar helt enkelt icke taga de avgörande steg inom Nationernas förbund, som äro oundgängligen påkallade.»

Jag ansluter mig, herr talman, helt till dessa synpunkter och i enlighet därmed ber jag, då motionären själv icke framställt något yrkande, att här få yrka bifall till herr Lundstedts motion.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Engberg: Herr talman! Då jag inom konstitutionsutskottet biträtt utskottets beslut, skall jag be att med några ord få utveckla min syn på föreliggande problem.

Jag skall då först anknyta till vad den siste ärade talaren hade att säga. Han anförde bland annat, att det var sällsamt vilken förändrad situation, som råder i riksdagen nu mot den gången, när vi år 1920 inträdde i Nationernas förbund. Med något av en lätt beslöjad ironi tog han fasta på detta sakförhållande. Det vill emellertid synas mig, som om den ärade talaren i sitt försök att förklara den olika situation, i vilken vi befinna oss nu mot den vi befunno oss i den gången, förbiser ett mycket grundläggande faktum. Vi voro då nyss utkomna ur världskriget. Det hade gått med Sverige som det hade gått med övriga neutrala stater. Sympatierna och antipatierna funnos där starkt utpräglade. Det fanns hos oss ett centralmaktsvänligt läger, och det fanns ett ententvänligt läger. Den uppdelningen återspeglades enligt min tanke mycket klart den gången vi inträdde, ty det visade sig, att de grupper i riksdagen, som aldrig dolt sina sympatier för centralmakternas sak, funno sig böra reservera sig gentemot vårt inträde i förbundet och, från deras utgångspunkter, förklarligt nog, ity att förbundet i själva sin tillkomst hade drag av ett segermakternas förbund. Redan från början kämpade för övrigt två själar inom förbundet självt, en tvekamp, som närmast hade samband med den artikel, som lämnar en möjlighet till revision av gällande fredsfördrag. Vi ha sett en grupp med Frankrike i spetsen sätta in all sin kraft på att bevara status quo, sådan det skapats i fredsfördragen, och vi se en annan grupp med Italien i spetsen sätta in all sin kraft på att begagna samma artikel till att få en revision till stånd av fredsfördragen. Det är psykologiskt förklarligt, säger jag, att även i exneutrala land de rakt motsatta önskemålen beträffande Nationernas förbunds användning som fredsinstrument kommo till uttryck och att inom det ena lägret misstron utlöstes i motstånd. Men båda lägren ha lärt åtskilligt. Högern har fått lära, och vi ha fått lära på vår kant.

Jag erkänner öppet, herr talman, att den optimistiska uppfattning, åt vilken jag gav uttryck i mitt anförande här i kammaren den gången, den delar jag icke helt den dag som i dag är, ty en rad av besvikelser och gäckade förhoppningar kanta den väg, man passerat. Å andra sidan nödgas högern, och det har den redan gjort i utskottet, erkänna, att den pessimism, som färgade dess åskådning den gången, har inte visat sig sakligt grundad. Högern och vi ha därför mötts på en mellanlinje, där vi å ömse sidor säga, att den erfarenhet som vunnits dock är sådan, att det inte kan finnas rim och reson i att i sakens nuvarande läge vi skulle mäla oss ut utan vidare ur Nationernas förbund, in-

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*

(Forts.)

nan något sådant inträffat, som skulle motivera, att vi toge hela vår ställning under omprövning.

Det är en synpunkt, som i denna sak för mig är vägledande, och den sammanhänger med hela min socialistiska uppfattning. Eftersom den inte har berörts i debatten, skall jag be att i korthet få beröra den. Nationernas förbund arbetar på tre linjer: en politisk, en ekonomisk och en social. Vi ha ju den vanliga höstmarknaden i Genève, som är ett uttryck för den politiska verksamheten, med assemblén och därtill knutna kommissioner och det politiska sekretariatet. Vi ha den till det finansiella sekretariatet anknutna ekonomiska verksamheten, som fick sitt första stora uttryck i 1927 års ekonomiska konferens. Vi ha för det tredje den sociala verksamheten, som visserligen är närmast anknuten till Versaillesstraktatens 13 kapitel och inte hör direkt samman med pakten, men som är inmonterad, infälld i Nationernas förbund, inramad i dess allmänna verksamhet och därför kan betraktas som ett led i den treenighet, såsom vilken jag ser detta förbunds verksamhet. Som socialist måste jag säga mig, att bakom den politiska och den sociala verksamheten gömmer sig i själva verket den ekonomiska. Och det är på den punkten jag skall be att få ha en liten uppgörelse med min ärade vän motionären. Hans allmänna tes, hans allmänna åskådning skulle jag, för att göra fullkomligt klart vad som är kärnpunkten i hans framställning, vilja sammanfatta så här. Han säger: det är farligt, det är fruktansvärt farligt att föregripa en folkrätt, som ännu icke existerar. Han säger: det är farligt att draga ett analogislut från förhållandena inom den särskilda staten till förhållandena inom det man kallar Nationernas förbund. Faran, säger han, ligger däri, att medan vi inom den särskilda staten redan ha en överindividuell organisation, så saknas på det internationella området motsvarigheten därtill, nämligen internationalstaten. Och innan internationalstaten är utvuxen, så opererar man här med vidskepligheter och fiktioner och vad man nu vill kalla det. Detta är i sak, bragt på några enkla ord, den ståndpunkt, som utvecklas i motionen. Jag vill säga, herr talman, att även om jag ger den ärade motionären rätt i att det kan ha sina faror att anticipera, att föregripa en rättsordning, som i själva verket inte existerar annat än på papperet, så förbiser han dock den erfarenhet vi ha av den faktiska utvecklingen inom det särskilda samhället. Såsom jurist vet han väl, att den historiska väg vi ha vandrat från blodshämnden fram till den moderna straffrätten, från nävrätten fram till den moderna civilprocessen, har varit ofantligt lång, årtusenden lång. Sten har lagts till sten i denna rättsbyggnad, och så småningom ha vi fått en överindividuell organisation, som själv har åtagit sig att hävda individens rättssäkerhet, eller, annorlunda uttryckt, genom vars hävdande individen har på indirekt väg skyddat sig själv och sin rättssäkerhet. Nu menar herr Lundstedt, att vi ha ingen motsvarighet till detta på det internationella området. Vi ha inte kommit fram, säger han till denna internationella straffrätt och till denna internationella processrätt, som skulle vara en ekvivalent motsvarighet till förhållandena inom den särskilda staten. Det är alldeles riktigt. Men då skulle jag vilja vädja till den ärade motionären: har han inte tänkt på, hur det gått till, när den särskilda statens rätt vuxit ut. Såsom rättshistoriker borde han ändå dra sig till minnes fakta, som för ett socialistiskt betraktelsesätt äro naturliga nog. Jag erinrar om hur det gamla godshushållet hade sin motsvarighet i det feodala väldet, huru det gamla territorialhushållet fick sin motsvarighet i länsöverhögheten, och hur slutligen nationalhushållet fick sin motsvarighet i nationalstaten. Och nu, mina herrar, trevar utvecklingen efter världshushållet, vars logiskt nödvändiga motsvarighet en vacker dag blir världstaten. Vad är det då som skett i den utveckling, som ägt rum i det särskilda samhället? Jo, i samma mån som de ekonomiska behoven och de ekonomiska nödvändigheterna

ha framträtt och utkristalliserats, i samma mån har det spänts liksom en ideologisk överbyggnad, som Karl Marx älskade att säga, över dessa ekonomiska fakta. Den ekonomiska nödvändigheten, det ekonomiska behovet av samverkan inom en allt mer och mer vidgad krets har skapat åt sig det ena organet efter det andra, och en vacker dag har man stått med en faktiskt utbildad statlig ordning. Jag förstår inte, varför inte samma utveckling skall försiggå internationellt. Jag är tvärtom övertygad, att det är den enda möjliga vägen. Då kommer jag till det som herr Lundstedt gör den största affären av, nämligen föregripandet. Det finns en gammal sats, också av Karl Marx, att när idéerna gripa massorna — som han uttryckte sig — så bli de själva materiella maktfaktorer. Det är i själva verket på det sättet, att den rättfärdighetsidé, som min vän herr Lundstedt målar som den lille hin onde på väggen för att piska honom, den rättfärdighetsidén har dock i historien stått i växelverkan med de ekonomiska förhållandena, blivit en materiell makt i samma mån som den uppburits av de stora massorna. Vad betydde inte, herr Lundstedt, den franska revolutionens idéer i sin återverkan även på de ekonomiska förhållandena? Det är sant, att revolutionen steg fram ur de ekonomiska förhållandena. Men det är lika sant och lika erkänt, att hela den idévärld, som revolutionen skapade, verkade befruktande och befrämjande på den utveckling, som ägde rum efter 1789 i Europa. Det är på samma sätt här. Vi fasthålla vid vissa idéer. Vi handla *som om* vissa förutsättningar funnes, och vi äro medvetna om att vi, genom detta handlande *som om* vissa förutsättningar funnes, sätta in vissa ideella drivfjädrar, vissa ideella krafter, som befrämja utdanandet av de nya organ, det nya organsystem, den ekonomiska utvecklingen behöver. Det är efter mitt sätt att se intet annat, som sker i detta fall. Nationernas förbund få vi taga sådant det är. Vi skola ej begära, att det skall vara bättre än det är. Ty, herr Lundstedt, vad är Nationernas förbund politiskt i våra dagar? Det är regeringarnas förbund. Eftersom regeringarna se ut, får förbundet sitt utseende. I den mån vi ha fascistiska regeringar, som äro medlemmar av Nationernas förbund, i samma mån får Nationernas förbund sin prägel därav. Ju mera demokratiska, ju mer pacifistiskt intresserade regeringar vi ha som medlemmar av förbundet, dess mer kommer det till uttryck i förbundet. Men då, herr Lundstedt, kommer jag till skillnaden mellan förhållandena före kriget och nu. Vi hade då stormaktskonferenser ända sedan 1815. Även de hade blivit en institution, dessa ambassadörskonferenser. Men vilka voro representerade där? Jo, den s. k. stormaktskonferensen i Europa, den hade äran att vara med, men småstaterna hade aldrig möjlighet att komma med i dessa rådslag och göra sig gällande. Nu ha vi fått bevittna, att småstaterna släppts in — visserligen ej med samma rättigheter som dessa stora, vilka äro ständiga medlemmar av rådet — men ändå med möjlighet att få fram sina synpunkter och intressen och tillsammans med de stora ha ett ord med i laget, när det gäller utgestaltningen av vissa politiska förhållanden. Nog måste jag säga mig, att om man jämför denna tingens ordning med den, vilken gällde före kriget, innebär den ett ofantligt framsteg, vilket det vore en dumhet att förbise och förneka, ett framsteg så betydande, att det ställt småstaterna i en helt annan och inflytelserikare position än tidigare.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten vid en annan sak, som den ärade motionären synes alldeles ha förbisett. När Nationernas förbund gick fram ur kriget, var dess förnämsta uppgift att med hänsyn till världshushållet, vars behov började ta ut sin rätt, upprätthålla freden. Och för att upprätthålla freden måste det skapas vissa organ. Vissa förpliktelser måste man övertaga, och då menar herr Lundstedt, att det är just dessa förpliktelser, som äro vidskepelsernas vidskepelse, att de äro fiktioner, fantasier, chimärer och alla ord

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)

han använde för att ge uttryck åt sin vrede över dessa väsen, som det är fråga om. Kalla dem fiktioner, chimärer, hur mycket som helst. De äro dock ett faktum. Det fanns en gång i Delsbo socken en liga, som hette sju svarte män. Länsmannen kom ofta bort i socknen och sju bönder i socknen måste gadda sig samman för att upprätthålla ordningen. Det lyckades dem. Jag är övertygad, att om min lärde och förträfflige vän herr Lundstedt skulle ha fått denna liga sju svarte män under sitt observationsglas, skulle han ha upptäckt, i vilka fruktansvärda chimärer och vidskepelser de sju svarte levde, rörde sig och hade sin varelse. Han skulle ha bevisat, att ligan innebure en fruktansvärd fara för Delsbo socken. Den innebar emellertid ingen fara utan var tvärtom en betydelsefull faktor för ordningens vidmakthållande. Och så är det också på detta område. Det är en blygsam början, det är en politisk börs, såsom någon sagt där nere i Genève. Folk kommer tillsammans, och det finns en rad av spänningar och missförstånd, som i det personliga umgänget genom personliga uppgörelser utrikesministrarna emellan kunna avlägsnas. Nog är det ett framsteg, och vad tjänar det till att utmåla detta förhållande som en fruktansvärd fara för världsfreden?

Vad Sveriges ställning i Nationernas förbund beträffar, vill jag för min del säga, att naturligtvis kan den dag komma, då vi få förbehålla oss fullt fria händer att överväga vårt utträde, om det nämligen visar sig, att en politik börjar dominera, som ej främjar fredens och avrustningens intressen. Men vi äro ej där än. Avrustningskonferensen, som jag visserligen själv ej tror mycket på, sammanträder den 2 februari 1932, och vi böra avvakta och se, huruvida och vilka resultat, som kunna utvinnas ur konferensens arbete, innan vi börja diskutera lämpligheten av att ompröva vår ställning till förbundet.

Herr Lindberg sade, att här stå vi bundna till att gå med på stora rustningar. Jag hade det intrycket, att såväl herr Lundstedt som herr Lindberg hemfallit till något, som fransmännen med ett lyckligt funnet uttryck kalla *délire logique*, logiskt delirium. Men det är i denna översättning ett så fullt ord, att jag ej gärna vill använda det. I sin franska form är det icke på något sätt förolämpande. Med sin större och finare nyansering kan franskan nämligen få fram det där som består i att gå till en logisk överdrift, att draga slutsatser i det rosenrasande ur enkla premisser. Jag vill hänvisa herr Lindberg till Danmark. Den danska regeringen står klart och bestämt på sin avrustningsståndpunkt, men samma regering har genom utrikesministern och statsministern vid upprepade tillfällen och senast vid förbunds församlingen i förfölj i Genève hävdadt, och det utan någon gensaga inom folkförbundet, att Danmarks avrustningsståndpunkt och dess medlemskap av Nationernas förbund äro saker, som höra naturligt tillsammans, och att det är helt i sin ordning, att avrustningspolitik bedrivs, även isolerad, av de stater, som äro medlemmar av Nationernas förbund. Ingen bland mina danska partivänner i Danmark har kommit på den märklige idé, att vi måste rusta därför, att vi äro medlemmar av Nationernas förbund. Det är sant, som herr Lindberg säger, att vi ha vissa ekonomiska förpliktelser inom sanktionssystemets ram. Men det är också sant, att vi få akta oss för att i fruktan för alla möjliga konstruerade fall kasta yxan i sjön. Även logiken måste användas med förstånd. Mina vänner Lundstedt och Lindberg ha använt den för att rita en karikatyr, som intet har att göra med den föreliggande verkligheten. Den politik, som Sverige hittills fört i Nationernas förbund, har gått ut på att söka samverka med likartade krafter inom förbundet i syfte att förbereda steg på den militära och ekonomiska avrustnings väg. Detta arbete är så viktigt, att vårt land skulle skada sig självt och tillfoga hela saken skada, om det i oträngt mål toge steget att nu utträda ur Nationernas förbund. Ty det ligger så, herr Lundstedt, herr Lindberg och herr Västberg,

som instämde med herr Lundstedt, att om vi skulle gå den vägen att vägra alla sanktioner, vore det i sak detsamma som att utträda. Hela förbudsaktens konstruktion och byggnad är sådan, att den förutsätter samverkan och ömsesidiga åtaganden, för att det hela skall hålla ihop, och i samma ögonblick som vi principiellt och praktiskt motsätta oss alla åtaganden, ha vi ställt oss utanför förbundets ram. Det vill jag ej vara med om. Det är sant, att det går smått, men tio år, vad är egentligen det för tidsrymd? Vad är det som material för att bedöma i historiens väldiga utveckling? Skulle vi vara färdiga med domen över Nationernas förbund redan år 1931? Jag frågar er, mina herrar: ha vi ej sett, att den idé, som bäres upp av förbundet, tränger sig fram steg för steg, icke minst därför, att vad vi kalla den kapitalistiska världen gripes mer och mer av den övertygelsen, att kriget ej heller för kapitalistklassen längre, som förr i världen, är någon affär? Den fruktar, denna klass, fastmer, att om ett nytt krig utbryter, står bolsjevismen som segrare på ruinerna av civilisationen, och det är därför som även dess intresse mer och mer vänder sig till att hålla freden uppe. Skulle det då vara skäl att redan nu kasta yxan i sjön. Jag kan ej finna anledning därtill. Det kan sägas, som herr Lundstedt sade, att utskottet är optimistiskt. Ja, det beror på, hur man bedömer saken. Ett utskottsutlåtande är en kollektiv produkt, där många meningar jämkats samman. Men nerven i utskottets utlåtande betecknar jag så, att utskottet anser nödvändigt att avvakta, se, arbeta och hoppas inom ramen av Nationernas förbund och göra det bästa möjliga, innan vi bryta med förbundet och dess politik. Jag trotsar för övrigt herr Lundstedt att kunna visa för oss, att ett kvarstannande inom förbundet skulle för vårt land medföra de faror, som han här har målat upp. Jag har tvärtom den bestämda övertygelsen, att Sverige efter sin medverkan i Nationernas förbund har fått en allt starkare och starkare ställning även internationellt. Och det vore dumt att spolia denna ställning. Naturligtvis beror den ej bara på förbundspolitik. Och vi äro alla ense om, att det blivit så, att Sverige har ett gott namn i detta internationella samkväm, som det är fråga om, och det är ej att förakta.

Jag vill till sist, herr talman, säga till min vän herr Lundstedt, att jag undrar, om han ej en smula missförstått situationen beträffande motionen. Han trodde, att vi ej uppskattade motionen utan betraktade den som absolut värdelös. Nej, det vill jag för min del under inga förhållanden vara med om att skriva under. Jag betraktar motionen som värdefull i egenskap av rättsfilosofisk avhandling, där man undersöker vissa folkrättsliga fiktioner, och där man med logisk stringens och vetenskaplig metod benar upp, hur det djupaste källsprånget är beskaffat till dessa fiktioner. Men politiken har sin väg och vetenskapen sin väg, och det innebär icke någon konflikt mellan politik och vetenskap, om man ställer sig på den ståndpunkten, att, med allt erkännande av denna motions många förträffliga synpunkter och tankar, den dock ligger — det måste jag säga rent ut — praktiskt långt på sidan om den politik, som vi beteckna som folkförbundspolitik, ja så långt på sidan, att herr Lundstedt känt det så, som om vi i vårt svar ej brytt oss om själva nerven i motionen. Ty denna nerv är icke politisk utan rent filosofisk. Vi äro i konstitutionsutskottet ett kollegium av riksdagsmän, ej av skarpsinniga filosofer. Det kanske ger, herr talman, en förklaring till, att vårt uttalande vädjar till det praktiska förståndet. Sedan må domen falla aldrig så hård inför filosofiens domstol. Vi taga domen med lugn.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Herr *Hallin* instämde häruti.)

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*

(Forts.)

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.*
(Forts.)

Herr Lundstedt: Herr talman! Det finnes egentligen icke mycket för mig att svara på efter dessa lika egendomliga som välmående anföranden.

Ser jag på herr Sävströms yttrande, skulle jag kunna karakterisera det såsom huvudsakligen ett insläende av öppna dörrar. — För övrigt körde både han och herr Björck och även herr Engberg — kanske dock vid närmare eftersinnande icke herr Sävström, men herr Björck och herr Engberg — med att min tanke innefattade krav på vårt utträde ur förbundet, om Sverige icke befriades från sanktionsplikten. Man har därvid missförstått vad saken från min sida gäller. Det är endast fråga om att få fram till diskussion i Nationernas förbund ett tillkännagivande, att vi å ena sidan ej ha för avsikt att gå ut ur förbundet men å andra sidan som medlem däri önska, att förbundet ville taga i övervägande, om ej både våra och andras sanktionsplikter kunde slopas av den grund, att dessa icke kunna medföra någon nytta men väl oerhörda faror såsom bildande så att säga en krutdurk, varpå hela den s. k. fredspolitikerna skall vila.

Herr Engberg beskyllde mig och min ärade kammarkollega herr Lindberg för logiskt delirium. Jag ber att få komplimentera herr Engberg för hans ofta visade förmåga att utnyttja de erfarenheter, han själv varit utsatt för. Jag var med, tror jag, den första gången för omkring 15 år sedan, då mot herr Engberg riktades denna förebråelse för logiskt delirium. Den gången tror jag verkligen, att det förelåg viss anledning att tala om det, som herr Engberg nu förebrått oss, nämligen att slutsatser dragits i det rosenrasande. Men jag bestrider, att herr Engberg med så allmänna talesätt, som han här använt, har visat något liknande från vare sig min eller herr Lindbergs sida. Att å ena sidan säga, att jag drar mina slutsatser med filosofiskt skarpsinne och å andra sidan, att jag drar slutsatser i det rosenrasande, det är dock alltför motsägelsefullt. Vad är det för filosofer herr Engberg umgås med, vilka draga slutsatser i det rosenrasande, men likväl skola vara skarpsinniga och framföra tankar, som äro tänkvärda och ej idiotiska?

Herr Engbergs anförande gestaltade sig till strömmar och åter strömmar av de rikligaste ordflöden. Hur skall man kunna hejda sådant? Hur skall man få ett grepp därom för att kunna åstadkomma ett genmäle? Dock, jag vill försöka. Herr Engberg menade, att jag borde komma ihåg vår nävrättsordning och hur det var för tusentals år sedan inom vårt eget land och det enskilda landet i allmänhet. Skola vi ej se till, syntes herr Engberg mena, att vi få en liknande utvecklingsgång i de internationella förhållandena i världen? Världssamhället kunde dock icke uppstå förrän efter genomlöpanDET av alla de stadier, vilka nu den enskilda staten övervunnit. Detta är åtminstone konsekvensen, och därmed kontentan, av vad herr Engberg säger. Låt oss dock, tycks han anse, innan vi få en ordentlig världsordning, först ha det som motsvarar nävrätten, d. v. s. låta det ena Ragnarök avlösa det andra. Sedan skola vi se till att få en riktig rättsorganisation. Annars skulle vi komma att avvika från utvecklingen i de enskilda länderna. Och det ginge för all den del icke för sig. Men jag trodde, att vi såsom varande människor, utbildade genom de enskilda ländernas samhällsliv, människor som fått vårt förnuft och vår moraliska inställning inriktade på ett annat sätt än våra primitiva, mer eller mindre vilda förfäder från tusentals år tillbaka — jag trodde, att vi skulle få begagna oss av vår högre standard i dylika avseenden för att i mellanfolkliga förhållanden undgå en sådan utveckling, som de enskilda länderna genomgått. Och varför ansåg jag detta vara så angeläget? Jo därför, att nävrätts konsekvenser inom ett land icke innefatta miljondelen av dess fasor i förhållandena mellan de olika länderna. Vi sågo, hur det var för 17 år sedan. Och nu vill herr Engberg, att vi alltjämt skola fortsätta på den »utvecklingsvägen».

Herr Engberg talade om franska revolutionens idéer, och att jag ej skulle tillräckligt uppskatta dessa. Det måste dock herr Engberg veta, att jag aldrig

underlåtit. Franska revolutionens idéer hade en utomordentligt stor betydelse. Men det nya och stora de medförde var ej själva rättssidén, utan att man i denna inneslöt nya tankar av vikt för andlig och materiell odling och därmed för samhällets utveckling till människornas bästa. Det var blott i den mån den franska revolutionens idéer bildade hävstänger för framtvindandet av en jämnare fördelning av nyttigheterna och tillbakaträngandet av fåtalsintressena till förmån för den allmänna välfärden, som dessa revolutionsidéer voro av betydelse. Men själva rättssidéologien var redan då farlig. Och den har alltjämt behållit denna sin karaktär, låt vara att den — särskilt inom de enskilda staterna — även medfört och medför stort gagn.

Det är i detta sammanhang en sak till, som jag skrivit upp, men jag skriver vid dessa tillfällen så illa, herr talman, att jag icke kan läsa, vad jag antecknat. Jag kommer emellertid ihåg, att herr Engberg talade om, att huvudnerven i min argumentation innebure ett betonande av rättsförpliktelseernas vidskepliga karaktär. Ja, visst har jag sagt, att man här rör sig med vidskepliga föreställningar. Men, herr Engberg, det är icke endast på den grund jag går emot dem, ty jag har också sökt visa, hur de inom ett land just i själva sin vidskepliga karaktär tagits upp i rättsmaskineriets tjänst. Det *internationella* »rättsmaskineriet» vilar nu på de falska föreställningar, som genom den *enskilda statens* rättsordning uppmobiliserats. När jag går emot de vidskepliga föreställningarnas utnyttjande på det *internationella* området, är det därför, att det icke går att här analogisera från den enskilda statens förhållanden. Genom sådan analogisering uppstår en ny falskhet, som är *farlig*. Dessa internationella rättstankar innebära nämligen *dels* staternas suveräna rätt att leva, vilken kommer i en totalt förbisedd konflikt med förbundsakten — det berörde icke herr Engberg — och *dels* det med »rättsplikterna» förenade tvånget. När man talar om staternas rättigheter och deras rätt att hävda rätten och rättvisan, förbiser man helt och hållet den *farliga* innebörden i rättstvånget. Man ser bara den vackra, älskliga bilden, men glömmor bort vilken baksida medaljen har. Det *inomstatliga* rättstvånget, som för den enskilde är lika effektivt som det för det allmänna är ofarligt, därför att parterna bildligt talat icke behöva röra en fena, för att detta rättstvång skall realiseras — det sker nämligen i största frid, tack vare domstolar och exekutiva myndigheter, som representera en, praktiskt taget, absolut övermakt gentemot den enskilde individen — detta inomstatliga rättstvång har, såsom jag ständigt betonat, ingen som helst motsvarighet på det *internationella* området. Orkar man då icke hålla fast detta? Denna kardinalpunkt har faktiskt i alla de ordströmmar, som herr Engberg förde fram, icke realiter tangerats — kanske dock med tomma ord, men icke med ord med någon mening uti.

Herr Engberg antydde, att vi icke borde vara så snabba i våra omdömen, och icke kräva för mycket av de endast tio år, som förgått. Det har gått många tusen år, herr Engberg. Se blott på Numas lagstiftning strax efter Romulus och Remus. Redan i satsen *bellum purum piumque* har denna så beprisade folkrätt fått sitt uttryck. Redan då — och säkerligen årtusenden dessförinnan — talade man om ett »renat och fromt» krig, företaget under rättrådiga auspicer, alldeles så som förbundsakten låter förbundsrådets auspicer göra ett krig till hävdande av rätten och rättvisan. Många tusen år av dessa folkrättsidéer ha alltså förgått, herr Engberg, utan att en tillstymmelse till verklig rättsorganisation i världen har kunnat åstadkommas. Det är detta och icke de 10 sista åren, som måste beaktas. Folkförbundet måste ju hämta hela sin kraft från den gamla folkrätten. Hur skulle förbundsakten dessförutan kunna ha någon kraft? Vilar denna på att några herrar kommit tillsammans och skrivit ihop ett papper? Bakgrunden för förbundsakten är ingenting annat än den gamla mångtusensåriga folkrätten, som det på grund av dess för

I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)

I fråga om
vissa ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)

folken livsfarliga karaktär just gäller att slå ned. Detta är vad jag hävdar. Såvitt herr Engberg blott säger, att vi skola taga fasta på folkförbundet och hjälpa till att småningom få till stånd en rättslig organisation, kan jag givetvis icke känna mig träffad. Jag har ju gjort gällande, att själva folkförbundstanken är det största, som överhuvud taget finnes för mänskligheten. Men så länge vi däri införa rättstanken med staters suveräna rättigheter och rättstvånget, som betyda människornas förgörelse genom rätten att anställa en världsbrand, så länge är folkförbundet såsom världsfredsgaranti en omöjlighet. Det är därför som jag säger: Tag fasta på folkförbundet, såvitt vi däri ha en förhandlingscentral, fritt från allt s. k. rättsvång.

Nu vill jag minnas, att herr Björck sade, att det vore omöjligt att få till stånd ett folkförbund utan sanktioner, och att de stater, som en gång inträtt i detsamma, icke alltid skulle infinna sig vid förhandlingsbordet utan trycket av sanktioner. Det är ju möjligt till en början att sådant stundom skulle ifrågakomma. Men emot dylika stater komme så småningom det moraliska trycket att utbilda sig så starkt, att det till sist aldrig torde inträffa, att man sviker vid förhandlingsbordet, till vilket, såvitt jag kan se, alla för övrigt måste dragas av sina egna intressen. Men, hur som helst. För världsfreden kunna vi icke för närvarande åstadkomma något bättre än den godvilliga rättsfria överenskommelsen. Att gå därutöver leder till Ragnarök. Av den anledning att den fria förhandlingsmetoden är otillräcklig, få vi icke inlåta oss på något, som är förenat med de mest oerhörda risker för både individerna och hela mänskligheten.

Skall jag så till sist också med några ord beröra vad herr Björck i övrigt sade? Jag är verkligen ganska tveksam, om jag skall bry mig om det. När jag nu likväl gör det, vill jag försäkra herr Björck, att jag icke på något sätt avser att vara giftig. Det tror jag, att t. o. m. herr Engberg skulle kunna övertyga herr Björck om, ty av herr Engbergs anförande framgick dock så mycket, att han skulle kunna stiga upp och säga, att herr Björck till kritik icke yttrat ett enda ord, som vore motiverat av min uppfattning, såsom denna kommit till uttryck i motionen och mitt anförande förut i dag. — Herr Björck påstår emellertid nu, att jag skulle förneka all moral. Jag har tvärtom sagt, att enda möjligheten för oss att leva såsom samhällsindivider bygger just på moralen. Vad är rättskänslan annat än moral? Det gäller emellertid enligt min mening att i stället för den direkt egoistiska moralen få till stånd en moral, som i internationella förhållanden tar sikte på hela mänsklighetens välfärd och i den enskilda staten beaktar hela landets välfärd i motsats till de enskildas. Det är detta senare jag åsyftat, när jag t. ex. uttalat, att straffets egentliga funktion är att rycka den allmänna moralen med sig, d. v. s. att få människornas passioner och drifter så mycket som möjligt inlänkade i för det helas väl nyttiga strömfåror i stället för att bestämmas uteslutande av den enskildes egna direkta fördelar. Straffet bidrager till uppammandet av en sådan allmänanda, att man betraktar det såsom något tarvligt — dömer sig själv och känner sig moraliskt stämplad — om man begår handlingar av sådan beskaffenhet, att, om de beginges av alla människor, skulle samhällets bestånd eller lugna utveckling råka i fara. Det är dylikt, herr Björck, som jag i fråga om moralen har sökt påvisa, nämligen att människorna sedan många årtusenden genom den enskilda statens s. k. rättsordning ha fått sin moral mer och mer dirigerad till nytta för det helas väl.

På det internationella området åter råder det bakvända förhållandet, att rättsmoralen här också hänför sig till den enskilda statens väl. Då denna här står såsom *individ* i motsats till *mänskligheten*, så inses, att den internationella rättsmoralen faktiskt dirigeras av de enskilda staternas intressen i strid mot

det helas, mänsklighetens, välfärd. Det är därför som de olika suveräna staternas rättigheter enligt min mening äro, jag behöver ju icke säga omoraliska, men för mänskligheten olycksbringande. Det gäller nu att rycka in den internationella moralen i sådana strömfåror, att man — i stället för att ställa upp den enskilda staten som ett absolut självändamål med rätt att realisera sina egna intressen, i värsta fall till undergång för både sig själv och världen i övrigt — utgår från sådana maximer, att ingen stat får realisera och hävda sina egna intressen på ett sådant sätt, att icke liknande handlingssätt i liknande situationer skulle, utan förfång för mänskligheten, kunna vidtagas av alla stater. Jag överlämnar åt andra att avgöra, om det under dessa omständigheter ligger någon mening i att, såsom herr Björck här gjorde, orda om, att jag förnekar all moral.

Det borde kanske efter allt vad jag därom utrett vara onödigt att gå in på herr Björcks tal om äganderätten. detta dumma tal om, att man icke kunde klara sig utan antagandet av en äganderätt. Jag säger icke, att herr Björck är dum, utan att det är ett dumt talesätt överhuvud taget. Jag hör nu, att herr Björck blivit herr Paulsens partner. Det var egendomligt nog just herr Paulsen, som kom till mig för ett år sedan och talade om min rock och undrade, hur det kunde vara möjligt, att det icke skulle finnas någon ägare till denna rock. Hur skulle man kunna ta på sig rocken, om man icke vore ägare till den? Jag frågar nu herr Björck, och jag frågar herr Paulsen: Hur kunna ni överhuvud kläda på er om morgnarna, och äta er mätta om dagarna? Var har ni sådana rättigheter skrivna? Har ni en särskild rätt att äta med kniv och en särskild med gaffel o. s. v., eller hur skall det vara? Det är ju icke fråga om något annat, än att människorna ha en mängd fria handlingsmöjligheter, varigenom de utan hinder från vare sig myndigheter eller enskilda kunna tillgodose vissa sina intressen. Har jag köpt en rock, betyder det förhållandet, att den användes av och stannar hos mig, ingenting annat än. *dels* att mitt eget bruk av rocken icke drager några rättsreaktioner (straff, skadestånd o. dyl.) med sig, och *dels* att andra människor, som tilläventyrs skulle gärna vilja ha rocken, likväl låta bli den, därför att de i annat fall skulle känna sig moraliskt mindervärdiga, vilket åter sammanhänger just därmed, att de skulle, stämplade som brottslingar, få åka in på Långholmen. Tycker icke herr Björck, att det är väl mycket betalt för en rock? Ungefär så här förhåller det sig emellertid, herr Björck. — Men ni måste väl ändå medgiva, att det är bra ruskigt, att min motion skall stupa på sådana här misstag angående vad jag söker hävda. Har jag rättighet eller har jag icke rättighet att stå här? Det är fullkomligt likgiltigt, eftersom likväl ingen lagligen kan hindra mig därifrån. De s. k. rättigheterna avse endast faktiska sammanhang, i vilka icke finns någon plats för interpolering av det, som man kallar äganderätt. Situationen är den, att genom att vi ha lagar, som upprätthållas, kommer det icke någon och tar min rock. Icke avhållas väl människor ifrån att taga något, därför att man *säger*, att man har en rättighet, d. v. s. något som icke finns! Själv säger jag ju, att jag *icke* har någon rättighet till min rock. Herr Björck kan likväl vara övertygad om, att det icke kommer någon och tar rocken ifrån mig, utan att jag får ha den ifred.

Vidare skulle jag ha sagt, att alla straff äro orimliga. Skall jag verkligen behöva ytterligare bemöta sådant? Det visar dock arten av den väg, på vilken kammaren befinner sig, då man av denna rena okunnighet, om vad jag fört fram, är i färd med att slå ihjäl det hela såsom värdelöst. Herr Björck påstår nu, som sagt, att jag hävdade, att alla straff äro orimliga — det var kanske icke det ordet herr Björck använde, men i varje fall var det ett ekvivalent uttryck. Jag har så mycket mindre kunnat säga, att straffet vore orimligt, som

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

*I fråga om
vissa ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

jag sökt visa, att utan straff- och skadeståndsrätten skulle samhällsorganisationen icke kunna bestå. Men, herr Björck, jag har sagt, att straffet beror icke på *kränkta rättigheter*, det beror icke på att *rättvisan fordrar* det. Det är däri, som kardinalfelet ligger, och det är dylikt betraktelsesätt, som ligger bakom och på ett farligt sätt spelar in i de internationella förhållandena. Jag har sagt, att straffet är nödvändigt för att människorna skola kunna leva. Utan straffet (och skadeståndet) skulle en *fullkomlig otrygghet* råda. I stället för allmän produktion och omsättning skulle det bli allmän nöd och stagnation. Människorna skulle svälta ihjäl och de överlevande bli vildar. I stället för att orda om rättvisa och skuld, och att en tjuv, som begått en stöld, nu skall ha sitt straff därför såsom en förtjänt vedergällning, har jag sagt, att lagen upprätthålles och måste upprätthållas, på det att människorna skola få i trygghet tillgodogöra sig de nyttigheter, som de efter vissa likaledes genomförda principer komma i besittning av. Allt sådant är helt enkelt nödvändigt, för att människorna skola kunna förmås till, direkt eller indirekt, produktivt arbete. Men denna nödvändighet har intet med rättvisa att göra. Ty rättvisa i sådan mening är endast en vidskeplig vanföreställning. Å ena sidan ser man, att det finns lagar, att lagstridiga handlingar begåtts, att åklagare, domare och exekutivmakt fungera. Å andra sidan kan man givetvis icke hålla ihop alla dessa oändligt många faktorer och trådar, varmed samhällsmaskineriet hålles igång. I sitt känsloliv ha människorna nu gjort en idéologi, d. v. s. en inbillad överbbyggnad på vissa fakta, såvitt de framträtt och uppfattats av dem. I denna idéologi förfalskas verkligheten till rättigheter, rättsplikter, rättskränkningar, skuld, rättvisa o. dyl. Jag säger ingenting om att man laborerar med sådana föreställningar i det dagliga livet. Men, herr Björck, när hela mänsklighetens välfärd står på spel och kan visas vara beroende av att de chimäriska rättsföreställningarna i vissa mellanfolkliga förhållanden undanröjas, har jag tagit mig friheten anhålla — fastän jag har bett om ursäkt många gånger i motiönen, för att jag överhuvud vågat begå ett sådant tilltag — att man måtte beakta, att här finnas en mängd farliga dumheter, som måste utrensas, innan man förnuftigtvis kan tala om några försök att påbörja uppbyggandet av en internationell rättsordning.

Beträffande till sist herr Björcks tal om de fattigas ohederlighet har jag endast sagt, att faktiskt är det ju i allmänhet så, att de fattiga och icke de rika stjåla. Det måste ju även herr Björck medgiva. Men vad som bland de fattiga skiljer »fären från getterna», är icke hederligheten i gängse mening utan yttre omständigheter, som ligga utanför allt tal om hederlighet och rättvisa, omständigheter, som också ligga fullkomligt utanför individernas herravälde. Med andra ord: den fattige som stulit, har gjort det såsom en lekboll i kausalsamanhanget, och därför är det fullständigt fänigt att tala om, att *rättvisan* kräver, att han skall straffas. Om någon har begått stöld, måste han för det allmännas skull straffas. Men detta har *intet* gemensamt med tanken, att han varit ohederlig, gjort något moraliskt orätt eller dylikt och fördens skull ådragit sig skuld, varigenom han åter skulle vara rättvisligen förtjänt av straffet.

När jag hörde herr Björck och för övrigt också herr Engberg, fick jag en mycket stark känsla av min egen stora skröplighet. Jag förstår, att det icke betyder mycket, om ens något, det arbete, som jag nedlagt på denna sak. Detta har krävt omkring 15 år av mitt liv. Jag måste genom *arten* av det motstånd jag rönt, som sagt, förstå, att alls ingen säkerhet förefinnes för, att något som helst gagn av detta mitt arbete någonsin kommer att spåras. Jag önskar därför, och jag vågar hoppas, att efter mig skall komma en verklig Herkules, som har den nödiga styrkan för att spola bort all orenligheten i folkrettens augiasstall. Kommer en sådan man, är det ju möjligt, att han skall ha någon liten nytta utav det röjningsarbete, varåt jag under nämnda tid ägnat mina svaga

krafter. Har han det, så har ju ändock, herr talman, vad jag i min ringhet utträttat icke varit alldeles förgäves.

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Jag ber herr Lundstedt vara övertygad om att, i fall jag på någon enda punkt missförstått honom, har det icke förelegat någon avsikt att förvanska hans uttalanden. Jag har läst hans motion mycket uppmärksamt. När jag vänt mig mot herr Lundstedt, har jag citerat hans egna ord alltigenom. Det har alltså icke förelegat någon avsikt att missförstå honom. Men herr Lundstedts och min och mångas rättsuppfattning är skiljaktig, då herr Lundstedt utgår ifrån, att jag gör eller underlåter något, därför att jag är rädd för straff. Har jag nu rätt att stå här, eller har jag icke denna rätt? Jag kan säga, herr Lundstedt, att jag har denna rätt, därför att den rätten är meddelad mig genom grundlagen och de arbetsföreskrifter, som finnas för denna kammare. Och den respekteras, utan att man är rädd för straff. Jag tror, att det existerar rätt, även om man icke är rädd för straff. Jag skulle icke dra mig från att gå och taga herr Lundstedts rock, därför att jag är övertygad om, att herr Lundstedt icke komme att angiva mig och sätta in mig på Långholmen. Men jag tar inte rocken, därför att jag respekterar hans äganderätt. Jag skall tala med herr Paulsen, kanske han tar rocken och genomför experimentet, så att vi få se hur det går. Men jag har anledning förmoda, att det är med herr Paulsen som med mig, att han respekterar äganderätten och den moraliska åskådning, som vi fått på ett eller annat sätt. Jag tror verkligen, herr Lundstedt, att det finns moraliska krafter, som vi hava all anledning att räkna med, vilka krafter varit med i det uppbyggande samhällsarbetet, och vilka krafter skapat det nuvarande tillståndet. Jag tror också, att de moraliska krafterna kunna bliva av betydelse, när det gäller att utbilda en internationell rättsordning. Jag vill vidare säga, när herr Lundstedt invände gentemot mitt uttalande om sanktionsförfarandet, att det icke har någon betydelse att få parterna att sätta sig vid förhandlingsbordet, att jag tror, att om vi sätta oss in i läget vid ett krigsutbrott, det skall vara svårt att få parterna att sätta sig där, om man icke har en föreskrift, att den som vägrar att tillämpa bestämmelserna härom för att få förlikning och uppgörelse till stånd därmed gör alla andra till sina fiender. Då är väl detta en ofantligt stark moralisk press på de enskilda parterna att sätta sig vid förhandlingsbordet. Däri ligger sanktionssystemets praktiska betydelse, och den är enligt min mening mycket stor.

Det har vidare talats om vad folkförbundet utträttat. Herr Lindberg förvånade sig över, att det inträtt en fullständig förändring här i riksdagen, i det att högern, som för tio år sedan ställde sig mycket skeptisk till folkförbundstanken, nu befinner sig bland dem som vilja, att Sverige skall stanna kvar i Nationernas förbund. Herr Lindberg tycker tydligen, att han kommit i dåligt sällskap, och då måste han reagera. Jag måste då säga, att det finns ståndpunkter, som från partiernas sida kunna bestämmas av sakskal. Den utveckling, som förbundet tagit, särskilt efter Tysklands anslutning, har gjort, att vi på högernsida icke ha anledning att se på folkförbundet med samma kritiska blickar som förr. Det har dock utträttats en hel del på detta område. Jag förstår så väl herr Lindberg. Herr Lindberg förväntade, att folkförbundet med ens skulle skapa ett fredsrrike här på jorden. Men det har nu icke blivit förhållandet, och därför ställer han sig nu mycket skeptisk. Jag tror, att det fredsarbete, folkförbundet skall åstadkomma, tar mycket lång tid. Är man vän av freden, tror jag, att det är bättre, att det arbetet går sakta och säkert än fort och dåligt. Jag vill emellertid fästa herr Lindbergs uppmärksamhet

*I fråga om
viss ändring
i Nationernas
förbunds akt.
(Forts.)*

samhet vid, då han så livligt instämde i den uppfattning, herr Lundstedt utvecklade, att herr Lundstedt på denna punkt har en annan uppfattning än herr Lindberg, och jag skall be att få läsa upp vad herr Lundstedt säger om avrustningen. Han säger i sin motion på sidan 36: »Min avsikt är icke att i denna framställning närmare beröra *avrustningsfrågan*. Men ett observandum måste här göras angående ett förbisett sammanhang. Bortsett därifrån att de nu kritiserade rättsliga föreställningarna innefatta en väsentlig hämning på de olika staterna att träda in för en allmän ned- och avrustning, måste uppmärksamheten fästas därå, att till och med en åstadkommen allmän avrustning i längden icke ensam skulle utgöra någon verklig garanti emot krigsfaran. Avrustningstanken har i sådant avseende ett *nödvändigt komplement* i en omläggning av de nu kritiserade rättsföreställningarna. Ty så länge rättsföreställningarna träda i hat- och hämndinstinkternas tjänst, så länge vedergällning på fullaste allvar kan krävas i rättens helgade namn, då skola bokstavligen nära nog i en *handvändning* de nödiga angrepps- och försvarsmedlen kunna produceras. För krigsindustriens och den militära teknikens kapacitet finnas numera inga överskådliga gränser.» I detta herr Lundstedts uttalande kan jag oförbehållsamt instämma, men jag tror icke, att det kan tagas till intäkt för den uppfattning, som i denna fråga företrädes av herr Lindberg.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

*Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.*

Å föredragningslistan var härefter upptaget sammansatta konstitutions- och statsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 2 oktober 1930 dagtecknad konvention om finansiell hjälp m. m., jämte i ämnet väckt motion.

I en den 30 januari 1931 dagtecknad, till riksdagen den 4 februari 1931 överlämnad proposition, nr 14, hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag samt med överlämnande av texten till en i Genève den 2 oktober 1930 dagtecknad internationell konvention om finansiell hjälp föreslagit riksdagen att *dels* godkänna ifrågavarande internationella konvention om finansiell hjälp, *dels ock* bemyndiga riksgäldskontoret att, i händelse av behov, tillhandahålla statsobligationer eller kontanta medel för fullgörandet av de förpliktelser, som svenska staten iklädde sig genom konventionens biträdande, ävensom att vidtaga de åtgärder i övrigt inom riksgäldskontorets förvaltningsområde, till vilka en tillämpning av konventionen kunde giva anledning.

Propositionen hade hänvisats, i vad den avsåge visst bemyndigande för riksgäldskontoret, till statsutskottet och i övrigt till konstitutionsutskottet. Efter överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och statsutskottet hade den behandlats av sammansatt utskott.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av propositionen inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 347, av herr *Flyg m. fl.*, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta att avslå regeringens proposition nr 14 om godkännande av den internationella konventionen om finansiell hjälp och i enlighet därmed även avslå förslaget om bemyndigande för riksgäldskontoret att vidtaga på grund av undertecknandet givna åtgärder.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Sävström*;
 av herr *Engberg*;
 av herr *Forssell*;
 av herr *Lindblad*; samt
 av herr *Clemetson*.

*Ang.
 en konvention
 om finansiell
 hjälp m. m.
 (Forts.)*

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Ramel**: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande konventionen angående finansiell hjälp åt angripen stat utgör, såsom såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i konstitutionsutskottets utlåtande framhållits, ett steg i riktning mot ett vidare utvecklande av den solidaritet mellan staterna, som utgör en oundgänglig förutsättning för skapandet av en verksam internationell fredsorganisation. Jag skall här icke ingå på någon som helst redogörelse för konventionens bestämmelser. De torde ha blivit tillräckligt klarlagda i propositionen. Jag önskar här endast framhålla, att konventionen måste betecknas som ett led i de i Genève alltjämt fortgående strävandena att öka säkerhetskänslan för de skilda förbundsmedlemmarna och därmed bereda vägen för ett internationellt avtal om rustningarnas nedskrivning. Konventionen ansluter sig på visst sätt till artikeln 16 i förbundsakten, vilken såsom bekant handlar om gemensamma åtgärder mot en stat, som bryter den gällande fredsorganisationen, men är det oaktat konstruerad såsom ett från förbundsakten fristående avtal. Konventionens betydelse synes mig framför allt ligga däri, att den kan komma att utgöra ett ytterligare bålverk mot de tendenser, som skulle kunna göra sig gällande att bryta den allmänna freden. Såsom sanktionssystemet i artikel 16 är dess främsta syftemål att *förebygga* krig. Det är ingalunda min avsikt att på något sätt överdriva betydelsen av konventionen i detta hänseende. Redan i den begränsade omfattning, som givits den finansiella hjälpen enligt konventionen, och de synnerligen starka garantier, som här föreskrivas för den finansiella hjälpens utbetalande, leda givetvis till den slutsatsen, att konventionen måste betecknas såsom ett blygsamt steg i riktning mot säkerhetssystemets förstärkande. Den svenska inställningen till Nationernas förbunds sanktionssystem har alltifrån Sveriges inträde i förbundet kännetecknats av en viss tveksamhet inför strävandena att utvidga sanktionssystemet. Denna tveksamhet har givetvis haft sin grund däri, att man i Sverige kanske ansett, att förbundet ännu icke vuxit sig tillräckligt starkt för att man med full tillförsikt skall kunna motse dess handhavande av sanktionssystemet, och man har vidare ansett sig ha anledning frukta, att en ytterligare utvidgning av sanktionssystemet skulle för Sveriges del innebära en större fara för indragning i oss ovidkommande konflikter än en motsvarande ökning av den egna säkerheten. Denna inställning måste också ses mot bakgrunden av den allmänt omfattade uppfattningen, att Sveriges ställning i det internationella samfundet medfört, att åtagna förpliktelser också måste uppfyllas. Man har sålunda från Sveriges sida ingalunda velat undandraga sig att delta i sanktionssystemet, men vad man velat undvika har varit att föreskrifterna utbyggdes på ett sådant sätt, att de skulle kunna medföra fara för Sveriges indragande i en gemensam aktion i de fall, då syftet med densamma icke uteslutande eller främst vore ett bevarande av världsfreden utan fastmera ett tillgodoseende av mer eller mindre utpräglade makt- eller gruppintressen. I den mån, den nu föreliggande konventionen har samband

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

med sanktionssystemet enligt artikel 16, synas konventionens bestämmelser vara så avpassade, att de lämna alla de garantier, som kunna begäras i nyssnämnda avseende. Varken vid krigsfall eller vid krigshot kan den finansiella hjälpen lämnas med mindre vederbörande stat på olika sätt klart ådagalagt sin beredvillighet att lojalt fullgöra sina åligganden enligt förbundsaktens bokstav och anda, och vid krigshot erfordras uttryckligen, att motparten åsidosatt rådets rekommendationer. Då slutligen samtliga råds makter måste vara ense om beslutet, — de tvistande parternas röster oräknade — är det enligt min mening knappast möjligt tänka sig, att finansiell hjälp skulle kunna tillerkännas en stat under sådana förhållanden, att man på Sveriges sida icke skulle finna det överensstämma med rikets intressen och de civila staternas gemensamma solidaritetsplikt att delta däri. I motsats mot åtskilliga andra åtgärder för säkerhetssystemets utbyggande, vilka förut sett dagen inom Nationernas förbund, men icke hittills realiserats, ha sålunda bestämmelserna om den finansiella hjälpen konstruerats på ett sådant sätt att de böra ge den svenska opinionen full garanti för hjälpens principiellt riktiga användning.

Ur svensk synpunkt måste det dessutom — såsom framhållits såväl i propositionen som i konstitutionsutskottets utlåtande — det anses vara en bestämmd fördel, att konventionen konstruerats såsom ett fristående avtal, och i en av dess artiklar har klart fastslagits, att de rättigheter och förpliktelser, som staterna åtagit sig enligt artikel 16 i förbundsakten, lämnats orubbade. En anslutning till konventionen från Sveriges sida innebär sålunda intet avsteg från den alltifrån början hävdade svenska uppfattningen om förbundsmedlemmarnas behörighet att själva pröva, huruvida en stat gripit till krig utan att underkasta sig den fredliga procedur, som är föreskriven i förbundsakten, d. v. s. pröva, om förutsättningarna för tillgripandet av de i förbundsakten föreskrivna maktåtgärderna enligt artikel 16 äro för handen.

Att konventionen utgör ett led i strävandena till att söka åstadkomma ett internationellt avtal om rustningarnas begränsning och nedskrivning har klart fastslagits i konventionens bestämmelse om dess ikraftträdande, där det föreskrives »att konventionens ikraftträdande och bibehållande i kraft, i vad angår godkännandet av nya lån, skall i fråga om envar av de höga fördragsslutande parterna vara beroende av ikraftträdandet, resp. bibehållandet i kraft, i vad angår denna part, av en med tillämpning av art. 8 i Nationernas förbunds akt antagen plan för rustningarnas nedskrivning». Det har under dessa förhållanden av Sveriges regering ansetts önskvärt att redan nu begära riksdagens godkännande av denna konvention, på det att det icke skulle kunna sägas, att Sveriges regering underlåtit något, som kunde vara ägnat att medverka till att den för hela världen och särskilt Europas vidare utveckling så oerhört betydelsefulla avrustningskonferensen skall kunna ge ett direkt positivt resultat.

Herr Flyg: Herr talman! Vi ha nu under ett par timmars tid haft en diskussion i en fråga, som jag skulle vilja säga i viss mån rent teoretiskt sett också behandlade det nu föreliggande spörsmålet. Beträffande det anförande, som nyss hölls av hans excellens herr utrikesministern, vill jag i allra största korthet hava sagt, att de synpunkter som han framförde, alls icke förvånat mig. Jag finner, att dessa synpunkter stå i full konsekvens med den uppfattning, som man givetvis på regeringshåll har på denna fråga, och i full konsekvens även med de synpunkter, som utvecklats i regeringspropositionen i ärendet. När vi emellertid ha ställt vår avslagsmotion i denna fråga, ha vi givetvis främst gjort detta utgående från den principiella ståndpunkt till Nationernas förbund såsom sådant, som vi intaga såsom kommunistiskt parti. Dessutom vill jag säga, att just den debatt, som jag förut erinrade om och som hållits

här i dag, har stärkt mig väsentligt i uppfattningen om det riktiga i denna vår principiella ståndpunkt.

Herr Lundstedt har kämpat för sin motion, och jag vill säga, att allt vad han sagt om sanktionssystemet och de följder, som just genom sanktionssystemets bestånd, medlemskapet i Nationernas förbund drar med sig, instämmer jag till alla delar uti. Då emellertid herr Lundstedt i sitt anförande säger, att han för sitt vidkommande betraktar Nationernas förbund hava en mycket stor betydelse såsom en förhandlingsorganisation, en förhandlingscentral och betonar, att han aldrig — och det är också riktigt — ifrågasatt Sveriges utträde ur förbundet, så måste jag säga, att det finns en viss motsägelse mellan, å ena sidan, denna mycket intensivt dryftade starka kritik rörande Nationernas förbunds statuter och av varthän sanktionssystemet leder och, å andra sidan, just denna uppfattning om Nationernas förbund i övrigt. Ty om alla förpliktelser borttagas och statuterna skulle vara så formulerade, att de icke äro gällande för enskilda medlemmar, har organisationen såsom sådan upphört och då existerar den överhuvud icke. Nåväl, vi ha ständigt och jämt utgående från den kritiska ståndpunkt, som vi intaga till Nationernas förbund, ställt kravet på Sveriges utträde. Vi ha vid olika tillfällen — jag skall här icke återupprepa de olika argumenten därför — förfäktat, att Nationernas förbund i motsats till vad man i vanliga fall påstår, nämligen att det är en fredsorganisation, i själva verket är en intresseorganisation för de i världskriget åren 1914—1918 segrande stormakterna. Nu har i dag sagts av herr Björek från högerhåll och av herr Engberg, om jag icke missminner mig, från socialdemokratiskt håll — att i det avseendet ha förhållandena nu ändrat sig. Det är icke längre den engelska staten och de med den sympatiserande staterna, som äro anslutna, utan Tyskland har också anslutit sig, och därmed skulle alltså den förutvarande karaktären hos Nationernas förbund ha försvunnit. Jag tror, mina herrar, att det resonemanget är tämligen felaktigt. Det har inträtt den förändringen, att Tyskland anslutit sig, men om man menar, att därmed motsatserna, fiendskap och hat efter det gångna kriget, motsatserna i ekonomiskt hänseende o. s. v., försvunnit genom detta medlemskap, så tror jag nog, att man kalkylerat i det blå och alls icke haft någon kontakt med den reella verkligheten. Som sagt, den debatt som vi i dag haft om Nationernas förbund och om sanktionens bestämmelser, har enligt min mening haft det goda med sig, att den har stärkt den kritiska inställning, som vi från kommunistiskt håll intaga till denna organisation, och den har därjämte haft det goda med sig att än mera berättiga det krav, som vi i denna speciella fråga ställa, nämligen ett avslag på denna proposition om att vi nu skola gå in för att genom ekonomisk hjälp ikläda oss förpliktelser och förbindelser gent emot Nationernas förbund.

Herr Engberg förklarade för en stund sedan — och i propositionen och utlåtandet har det också framhållits — att detta att gå in för ekonomisk hjälp betyder ett ökande av Nationernas förbund såsom fredsorganisation, alltså detta att en angripen part, en angripen medlem av förbundet vet med sig, att han har en stark ekonomisk styrka bakom sig, att han har övriga medlemmarna med sig, skulle betyda en ökad garanti för freden. Jag vill bestrida detta. Jag vill bestrida detta därvid utgående icke blott från vad jag förut här talat om, nämligen vår principiella ståndpunkt beträffande Nationernas förbund överhuvud taget, utan också ifrån sådana argument, som jag anser vara herrarnas egna, och som alltså borde ha större resonans även på motståndarhåll. Det har sagts förut och det är det förnämsta, att Nationernas förbund enligt vår uppfattning icke är en fredsorganisation utan en intresseorganisation för de i densamma dominerande och ledande stormakterna. Jag tror, att ingen i denna kammare kan med stöd av fakta här gå upp och bestrida detta mitt påstående. Jag tror, att ingen i denna kammare har möjlighet att peka på att i en enda

*Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)*

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

av de större frågor, som legat under Nationernas förbunds behandling, och där striden stått mellan en liten stat och en stormakt, och där alla rättfärdighetskänslor, som det så mycket talats om här i dag, helt och hållet lagts på den lilla partens sida, Nationernas förbunds utslag gått till förmån för den lilla parten. Vi kunna konstatera, att i frågor, det må gälla ekonomiska eller politiska spörsmål, har det varit de ledande stormakterna inom förbundet, som vid det slutliga avgörandet bestämt de beslut, som vederbörande församling fattat. Om det nu vore så, att Nationernas förbund vore att betrakta såsom en fredsorganisation, såsom en organisation för fredens bevarande, då menar jag, att den fråga, som vi i dag skola besluta om, läge annorlunda till. Då kunde man också diskutera detta spörsmål om ekonomiska förpliktelser och ekonomiska sanktioner på ett annat sätt. Men om vi gå ut ifrån vad jag här sagt och pekat på, nämligen förbundets karaktär av en verklig intresseorganisation — det är ett mycket mildt men säkerligen mycket sant uttryck — då förstå vi, att hela problemet är en fråga om Sveriges ekonomiska engagement i denna stormakternas intresseorganisation.

Här har vidare sagts — jag tror, att det var herr Engberg för en stund sedan — att Nationernas förbund är en staternas sammanslutning, en staternas sammankomst, och att det är regeringarna, som här möta upp. Det är riktigt att så är fallet, men, herr Engberg, jag tror — även om vi ytterst sällan äro eniga i någon fråga — att vi väl ändock kunna vara överens därom, att det som är utslagsgivande för såväl regeringarna som alla dessa kapitaliststaters hela politiska inställning är framför allt i avseende på utrikespolitiken, att det är icke regeringarna som sådana utan det är de ekonomiska krafterna, som äro de verkliga avgörande makterna i respektive länder. Jag tror, att vi få lov att betänka även detta, då vi diskutera denna fråga och förstå, att alltså Nationernas förbund, som är en sammanslutning av regeringarnas representanter, staternas politiska företrädare, är, då det gäller denna fråga om krig och fred, framför allt en organisation, som dirigeras och påverkas av de ekonomiska makter, som stå bakom, och som vilka alltså äro främst, jag skulle kunna säga, enbart verksamma, då det gäller krig. Det är riktigt, att folk kunna hetsas upp till krig. Det kan ingen bestrida. Men vem åstadkommer detta? Pressen. säger man. Vem sätter pennorna i gång på tidningsredaktionerna? Om icke just de ekonomiska intressena, för vilka kriget är självintresse. Så ligger problemet till. Och då förstå vi, att vi ha anledning att se frågan om Sveriges ekonomiska engagement mot just denna bakgrund och icke hemfalla till vad jag förmodar att herr Engberg ville komma fram till med sitt anförande och rikta våra tankar in på, nämligen att det är en skillnad, om vi ha ett Nationernas förbund, där det uteslutande är socialdemokratiska regeringar, som sammanträda, eller ett Nationernas förbund med uteslutande reaktionära högerregeringar. Visst är det skillnad. Det är en skillnad på den personliga sammansättningen, och det är en skillnad på debatternas karaktär. Men i en sådan speciell fråga som denna har den socialdemokratiska regering, som åker dit ner, antingen att betyga sitt intresse såsom jag påpekat för de starka krafter, som stå bakom, eller också att försvinna. Det har givits många exempel därpå, och den engelska regeringspolitiken i detta nu visar oss just, huruledes en arbetarregering, om man icke ifrågasätter dess goda vilja i sitt handlande, visserligen får sitta kvar på taburetterna, men blir beroende av alla dessa krafter.

Är de svenska socialdemokratiska regeringarnas historia i vårt land annat än historien om samma sak? Vad var det korta regeringsexperimentet i Norge, där man efter 14 dagar ströps av de storfinansiella intressena i detta land, annat än ett exempel på samma sak? Jag tror, att man skall se saken på det sättet och icke hänge sig åt den illusionen, att om en fortsatt demokra-

tisk utveckling äger rum, vilket jag för min del alls icke tror på i närvarande stund, och om det blir socialdemokratiska regeringar, som bliva de dominerande i förbunds församlingen, skall dess karaktär och möjligheter bliva ändrade. Så kan man icke resonera. Det argumentet för att vi skulle gå in för att ikläda oss ekonomiska förpliktelser anser jag fullkomligt ohållbart.

Jag fattade icke riktigt logiken i hans excellens herr utrikesministerns anförande och ej heller i utskottsmajoritetens yttrande, då man säger, att ekonomiskt stöd åt en angripen part betyder, att freden är säkrad. Enligt min uppfattning betyder det raka motsatsen. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid första paragrafen i konventionen, där man talar om den angripne som *en hög fördragsslutande part*, medan däremot den angripande kallas för *en stat*. Alltså, den angripne är en hög fördragsslutande part, angriparen är en stat. Man har redan här, då man teoretiskt resonerar om saken, gjort en skillnad mellan å ena sidan den höga fördragsslutande parten, som är medlem av folkförbundet, och å andra sidan en stat, vilket, om de olika benämningarna på något sätt skola vara motiverade, måste betyda, att man alltid räknar med att angriparen är en utanför förbundet stående part. I det fallet finns det ju endast två makter, som man överhuvud taget behöver tala om i detta sammanhang. Den ena är Sovjetunionen, den andra är Amerika. Bägge två stå utanför. Jag vet icke, om man avser att i detta fall peka på dessa som de tänkbara angriparna, men då jag förmodar, att det är de engelska och franska grupperna, som ursprungligen givit denna formulering, är det mycket som talar för att så är fallet, att de personer, som skrivit detta, ha just haft dessa två stater i tankarna, då de skrivit om en stat som angripare av en hög fördragsslutande part. Detta om detta.

Bortsett från denna formulering kan jag emellertid icke heller finna annat än att det är ganska klart, att om en församling av denna dimension, då man talar om Nationernas förbund, eller om man tänker sig en församling av mindre måttstock, i en tvist mellan två parter går till den ena och säger: »Var inte orolig, du har vårt moraliska och ekonomiska stöd», så bidrager det sannerligen icke till freden mellan de tvistande parterna. Den ene av dem börjar då i stället morska upp sig, så att han kanske i stället blir den verkliga angriparen.

Vem är vidare den angripande parten? Jag ber att få föra herrarnas tankar tillbaka till 1914. Hur höll man icke under den tiden och under de följande år, då kriget pågick, här i landet på med att riva håren av varandra, därför att man var ententevänner och tyskvänner. Hur håller man icke på ännu den dag som är att diskutera, vem som var angriparen, vem som fällde det första skottet, vem som var den skyldige. Ha vederbörande lyckats övertyga varandra? Finns det i dag en opartisk domstol, som skulle kunna stiga upp och säga: Den angripande år 1914 var den och den makten. Ånej, dithän ha vi icke kommit. När vi objektivt se på saken sådan den reellt och verkligen ligger till, så konstatera vi, att de angripande voro bägge de intressegrupper, som stodo bakom de krigförande vid den tidpunkten. Men nu, nu har man det underbara instrument, som Nationernas förbund utgör, som skall kunna utpeka en angripande stat, och sedan skola de övriga av förbundets medlemmar vara med om att ekonomiskt stödja den angripne. Är det någon, som tror, att vi någonsin skola komma i en sådan situation, att i denna kammar skulle finnas en enhällig mening om vem som är angripare och vem som är angripen i de konflikter, som i närvarande stund kunna tänkas förekomma? Jag är övertygad om att i ett sådant fall skulle gränsen icke bara komma att gå mellan kommunister och andra, utan gränsen skulle i en sådan fråga kanske komma att gå mellan å ena sidan det socialdemokratiska partiet och å andra sidan högerpartiet. Vad är det då, som blir avgörande, när frågan föreligger där nere i Genève? Jo, det kommer att bero på vilken menings-

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

riktning, som sänder rådsrepresentanter dit ned för att vara med om att besluta om Sveriges engagemang i en tvist, och detta när hela denna riksdag eller kammare, om den existerar, står delad i två grupper. Det är icke blott en konstruktion, som jag här gör, utan det är en fullt möjlig eventualitet, som kan inträda. Det talar för att man i dag har anledning att säga nej till det förslag, som här föreligger.

Sedan skall jag be, herr talman, att få ställa en fråga, som kanske är den allra allvarligaste, under debatt, och det är frågan, på vilket sätt har detta spörsmål utvecklats fram till det läge, där det i dag befinner sig. Vem är det, som har varit särskilt intresserad för att driva fram denna sak till dess nuvarande läge? Vem är det, som i Nationernas förbund gått in mycket energiskt för att få till stånd denna lösning? Jo, vi finna, att den mest verk samma makten, den som tog det sista initiativet, är en grannstat till Sverige, som minst av allt i närvarande stund kan kallas för fredligt sinnad och icke ens fredligt sinnad mot det egna fosterlandet, om vi få tala om det. Vi skola finna, att det är en makt, där det i dag sitter vid ledningen figurerer, som representera en ideologi, som kan förefalla oss storhetsvansinnig, men som dock i sin tur har en bred bas hos de ekonomiskt starka männen i detta land. En dominerande riktning har där ledningen, som till sitt program har en klart aktivistisk politik, där man icke blott tänker sig en utvidgning av det egna landet, en förstoring av den egna nationen, åt ett håll, varvid man kanske skulle få både applåder och sympati från svensk sida, utan där man även tänker sig en utveckling också åt andra hållet, d. v. s. åt vårt håll. Jag vet icke, om herrarna ha tagit del av publikationen »Storfinland», men jag rekommenderar den. Jag ber att fästa uppmärksamheten vid att det är icke en ströskrift, utgiven av några fantastiska nationalisterna, utan det är en skrift, bakom vars författare stå de starkaste och mest ledande krafterna för närvarande i landet, de krafter alltså, som ha segrat i det nyss avslutade presidentvalet. Bortsett från denna stats storlek och med fullt medvetande om att, därest man tager upp detta mitt argument, man kommer att säga, att det är barnsligt att tala om detta och att det ingenting betyder, så måste jag ändå säga, att den makten handlar i närvarande stund icke som en enskild isolerad nation. Den står i intim allians med en av de ledande stormakterna inom Nationernas förbund. Om vi se på frågans vidare utveckling, skola vi finna, att det just är den stormakten, som framför allt har stött framförandet av detta förslag. Detta gör, att frågan icke blott blir en teoretisk fråga om de speciella förhållanden, som jag här har berört, utan det blir ett spörsmål av allvarligare och större dimensioner.

Den stormakt, som jag här har berört — jag skall, herr talman, icke heller ifråga om den ge mitt anförande någon direkt adress — betecknades för endast någon månad sedan i en tidning, som icke utkommer i en mot denna makt fientlig nation utan som tvärtom utkommer i ett land, som ofta brukar vara solidariskt med och sympatisera med makten i fråga, den betecknades i denna tidning, i detta ledande organ, såsom Europas brandstiftare. Det är alltså å ena sidan den makt, jag förut talade om, och å andra sidan den makt, som betecknas som Europas brandstiftare, som äro särskilt intresserade av de ekonomiska sanktionerna.

Om vi sedan se på några fakta, exempelvis den sista flottöverenskommelsen, så skulle jag vilja fråga: Tycka herrarna att den talar för att vi ha kommit fram till ett fredligt tillstånd i världen? Herr Engberg kommer förmodligen att i sitt anförande hänvisa till den blivande fredskonferensen och säga, som han förut sade, att dess beslut må vara avgörande för vårt ståndpunktstagande till Nationernas förbund överhuvud taget. Jag tror emellertid för min del, att vi icke behöva ha några delade meningar om denna fredskonferens och dess

resultat. Detaljerna i den s. k. flottöverenskommelsen, som var det stora slagnumret, föreligga nu, och ingen lär kunna stiga upp i denna kammare och påstå, att vad som där skett är ett steg mot freden. Jag vill särskilt erinra kammarens socialdemokrater om det tal, som deras partivän i Mac Donalds regering, Tom Shaw, för någon vecka sedan höll vid behandlingen av militärbudgeten. Vad säger han? Jo, han säger, att Englands militärbudget kan för närvarande icke minskas, och varför? Jo, därför att varken avrustningsfrågan eller fredsproblemet ligger i ett sådan läge, att man kan gå in för en minskning av militärbudgeten. Han pekar därvid särskilt på den makt, som jag här förut talat om, och säger, att man har icke följt Englands exempel och det måste därför vara slut med Englands isolerade avrustning, som han ganska humoristiskt uttrycker sig. Han motiverar alltså sin ståndpunkt i denna från fredsfrågan oskiljaktiga fråga på ett sätt, som alls icke lämnar några tvivel beträffande hans uppfattning om den kommande fredskonferensens resultat. Att sålunda säga, att man i princip kanske i dag skall gå in för saken men vänta och se, vad framtiden medför, även det talet kan, skulle jag tro, föras ut ur debatten som ett argument för ett under-tecknande.

Jag ber sedan att få säga ett par ord om § 16 i förbundsakten, och jag gör det i anledning av vad herr Sävström sade i den föregående debatten. Även hans excellens herr utrikesministern var inne på samma tankegång, då han sade, att det innebär ingen begränsning i Sveriges rätt att hävda sin självständighet, om vi underteckna denna nya konvention. Herr Sävström sade, att en nation skall alltid ha kvar möjligheten att leva sitt fria liv. Ja, den möjligheten är enligt min uppfattning redan i dag beskuren i ganska stor utsträckning, och det är ganska naturligt med den nuvarande kapitalistiska utvecklingen, att så är fallet. När emellertid detta sägs samtidigt med att man går in för att vi nu skola binda oss för dessa ekonomiska sanktioner, då vill jag ha sagt, att då börjar detta resonemang att skorra synnerligen betänkligt i mina öron. Det är nämligen klart, att binder man sig för dessa förpliktelser genom att ge svenska regeringen fullmakt att ratificera konventionen, sedan skall man givetvis icke komma och säga, att vi ha full rätt att ändå intaga den ståndpunkt, som oss behagar. Vad säger hans excellens herr utrikesministern? Jag skall be att få fästa herrarnas uppmärksamhet vid att han sade i inledningen till sitt nyss här hållna anförande, att man kan som medlem av Nationernas förbund icke undgå att uppfylla de förpliktelser, som medlemskapet medför, och sedan sade han, att även efter undertecknandet av denna konvention ha vi full rätt att själva bestämma vår ställning och taga hänsyn till vårt eget intresse. Detta är ett rent teoretiskt resonemang, som man för i nuvarande stund, därför att det låter bra, och därför att till och med anhängarna av en ratificering känna, att saken är sjuk. Det är ett teoretiskt resonemang, som man anför på grund av att man faktiskt icke kan, utgående från att Nationernas förbund skulle vara en fredsorganisation, som man tror på, och med hänsyn till det faktiska läget o. s. v., säga, att detta är till nytta för freden, utan man måste ha en bakdörr och säger då, att då det blir fråga om att denna konvention skall användas för det syfte, för vilken den är avsedd, då skola vi för vår del ha full frihet att taga ståndpunkt till frågan.

§ 16 har varit diskuterad många gånger här i kammaren, och utskottet har varit av den stora vänligheten att på sista sidan av sitt utlåtande trycka av denna paragraf. Mina herrar, tag och läs den! Läs igenom dess formulering, och ni skola förstå, att när det verkligen gäller, då är det icke Sverige eller Sveriges riksdag, som avgör dess tolkning. Då komma de makter, som äro de avgörande och bestämmande i Nationernas förbund, de makter, som då ha

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

ett givet intresse av ett visst ståndpunktstagande från Sveriges sida, att bestämma, hur den skall tolkas, och om vi då hävda en avvikande mening, komma vi att av dessa makter betraktas som en fördragsbrytande part. Detta talar dels för att vi snarast möjligt skola packa ihop våra pinaler och flytta ut ur denna församling, dels för att vi i den fråga, det här gäller, skola följa den linje, som uppdragits i vår motion, nämligen att vi besluta att avslå den av regeringen framlagda propositionen nr 14.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Engberg: Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till detta utskottsutlåtande, och jag skall därför be att med ett par ord få beröra vad den innebär. Den hänför sig närmast till vad som står på sid. 49, där det heter, att »vid granskningen av förevarande konvention har utskottet, som förutsätter, att för Sveriges del ratifikation sker först sedan Sveriges regering förvissat sig om att konventionen kommer att vinna mera allmän anslutning från staternas och särskilt de europeiska makternas sida samt utrikesnämnden beretts tillfälle att ånyo höras, funnit sig böra tillstyrka dess godkännande».

Vi voro några stycken inom det sammansatta utskottet, som menade, att det borde ha kommit till uttryck, att man lämpligen kan vänta med ratifikationen, till dess man ser hur »avrustningskonventionen» blir. Det är ju på det sättet, att det finns många, som icke utan skäl anse, att denna avrustningskonvention icke kommer att motsvara sitt namn, utan att det blir ett angivande, så att säga av de minimikrav i fråga om rustningar, som olika stater ha. Vid sådant förhållande ha vi ansett, att en ratifikation av den föreliggande konventionen lämpligen bör anstå, till dess vi ha sett, hur den konvention ter sig, som kommer att framgå av den avrustningskonferens, som börjar den 2 februari 1932.

Medan jag har ordet vill jag också fästa uppmärksamheten på att vi i utskottet på sid. 48 ha närmare utformat, varför denna konvention enligt vår mening icke kommer i strid med vår neutralitetsförpliktelse. Svagheten i den kungl. propositionens motivering låg framför allt i det förhållandet, att Kungl. Maj:t icke hade klargjort för riksdagen, hur det kommer sig, att en anslutning till denna konvention icke strider emot vår möjlighet att stå neutrala i dylika konflikter.

Det hava vi från utskottets sida utformat på sid. 48, och där påvisas, att »denna betalningsskyldighets inträdande medför, under sådana förhållanden, intet som helst ståndpunktstagande för vederbörande garantstater var för sig i den konflikt, som givit anledning till lånet, utan dessa stater synas principiellt och praktiskt behålla samma handlingsfrihet, som de skulle haft, därest nu förevarande konvention icke varit för dem gällande. En anslutning till konventionen från Sveriges sida innebär sålunda intet avsteg från den alltifrån början hävdade svenska uppfattningen om förbundsmedlemmarnas behörighet att själva pröva, om förutsättningarna för tillgripande av de i förbundsakten föreskrivna maktåtgärderna enligt artikel 16 äro för handen.» Vi ansågo det nödvändigt, att detta från utskottets sida klargjordes för riksdagen, eftersom det icke skett i propositionen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Med herr Engberg förenade sig herr *Sävström*.

Herr Lindberg: Herr talman! I mitt anförande vid den föregående frågans behandling framhöll jag som ett önskemål, att Sverige bör söka bli befriat

från sanktionsförpliktelserna enligt Nationernas förbunds pakt. Det faller då av sig självt, att jag icke kan biträda ett förslag om nya förpliktelser för Sverige på grund av medlemskapet i Nationernas förbund. Jag vill därför tillkännagiva, att jag kommer att rösta mot ett godkännande av den föreliggande propositionen.

Ang.
en konvention
om finansiell
hjälp m. m.
(Forts.)

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skall be att med hänvisning till utskottets motivering och till det anförande, som hans excellens herr utrikesministern hållit i dag, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Flyg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta konstitutions- och statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppreningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående reglering för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet ävensom i ämnet väckta motioner.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragning av de särskilda punkterna endast kantrubrikerna skulle uppläsas utom i de fall, där reservation avgivits.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 17 och 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 26—31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37, angående anslag till kurser i trädgårdsskötsel.

Ang.
kurser i
trädgårds-
skötsel.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 35 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till kurser i trädgårdsskötsel anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 21,700 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de inom riksdagen väckta likalydande motionerna nr 58 inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*, och nr 229 inom andra kammaren av herr *Lindmark m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte besluta dels att utöver det av Kungl. Maj:t äskade extra reservationsanslaget å 21,700 kronor till kurser i trädgårdsskötsel ställa ytterligare 23,300 kronor till förfogande för ändamålet, dels att det sålunda sammanlagda beloppet å 45,000 kronor skulle disponeras på sätt lantbruksstyrelsen i skrivelse den 14 augusti 1930 föreslagit.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Gabrielsson, Tjällgren, Bengtsson* i Kullen och *Weibull* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till ovanberörda motioner måtte besluta dels att utöver det av Kungl. Maj:t äskade extra reservationsanslaget å 21,700 kronor till kurser i trädgårdsskötsel ställa ytterligare 23,300 kronor till förfogande för ändamålet, dels att det sålunda sammanlagda beloppet å 45,000 kronor skall disponeras på sätt lantbruksstyrelsen i skrivelse den 14 augusti 1930 föreslagit.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr Weibull: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte en del av utskottets ledamöter avgivit en reservation. Det är i år många punkter i denna huvudtitel, som anslagskrav icke kunnat bifallas på grund av utredningar. Utredningen om den högre och den lägre lantbruksundervisningen samt centralanstaltens eventuella inordnande under dessa har man ej ännu tagit ställning till. På denna punkt går utskottet på avslag å föreliggande motioner om anslag för trädgårdsodling i Norrland under hänvisning till att utredningen angående den lägre lantbruksundervisningen ej föreligger behandlad av Kungl. Maj:t.

Lantbruksstyrelsen har påpekat, att behovet av undervisning i trädgårdsodling är så stark i Norrland, att man utan att föregripa det beslut, som kan föranledas av utredningen, borde i år kunna bevilja detta anslag. Motionärerna hava också beaktat detta och i sin motion påpekat, hurusom man i Norrland är synnerligen intresserad av att få till stånd en bättre undervisning i trädgårdsskötsel.

Kommunerna i Norrland hava velat lämna anslag till kurser för trädgårdsskötare och till övriga kurser i trädgårdsskötsel, men hittills ha dessa anslag icke kunnat utnyttjas av brist på instruktörer. Han påvisar att medan man icke kan intaga mer än högst ett tjugotal elever vid dessa kurser, har antalet av dem, som anmält sig sedan 1920, uppgått till lägst 119 och högst 162 till varje kurs. Det är alltså ett tydligt bevis på vilket intresse det finns där uppe för undervisning i trädgårdsskötsel. Det finns i Norrland icke mindre förutsättningar för odling av köksväxter och andra trädgårdsalster än i andra delar av landet. De som sågo utställningen av frukt här i Stockholm i höstas, fingo då bevis på att man även i den nordligaste delen av vårt land även kan odla frukt av god kvalitet. Det är därför, som motionärerna påpekat, det skulle vara till stort gagn, om det redan i år beviljades det anslag lantbruksstyrelsen tillstyrkt. Många elever från dessa trakter vilja söka sig ned till trädgårdsskolan i Alnarp med dess högre utbildning, men då där fordras två års praktik, och så länge möjlighet till sådan praktik saknas, kunna dessa unga män icke komma dit för vidare utbildning. Jag tror därför, att det skulle vara till stort gagn att man redan nu beviljade det belopp, som här föreslagits, vilket belopp för övrigt ingår i de sakkunnigas förslag.

Jag anser också för min del, att det icke föreligger någon orsak till att uppskjuta frågan på grund av att riksdagen icke tagit ställning till den lägre lantbruksundervisningen i denna del. Första kammaren har redan antagit reservationen, och det skulle sålunda vara önskligt, att även andra kammaren gav denna handräckning till trädgårdsskötselns höjande i Norrland.

Jag tar mig därför friheten, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Kullen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Utskottet delar fullständigt motionärernas uppfattning, att undervisningen på detta område bör bli tillgodosedd. Orsaken till att utskottet ställt sig avvisande och följt Kungl. Maj:t, i vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen, har varit den, att denna fråga sammanhänger med frågan om den lägre lantbruksundervisningen. Utskottet har på nästan varje punkt, där motionärer väckt förslag om utbrytning av någon av de i sakkunnigbetänkandet upptagna frågorna, ställt sig avvisande. Vi ha gjort det även här, och jag tror, att man icke bör bryta sönder detta betänkande, förrän Kungl. Maj:t varit i tillfälle att pröva de olika förslagen och vi fått se dem i ett sammanhang. Detta har varit orsaken till att först avdelningen och sedan majoriteten i plenum ansett, att trots att behov föreligger, skulle man icke nu bryta ut denna fråga, innan man får det stora förslaget i dess helhet på kammarens bord och får se, hur det kommer att gestalta sig. Statskontoret har haft samma uppfattning, men lantbruksstyrelsen har haft en annan. Emellertid har Kungl. Maj:t haft samma uppfattning som statskontoret, och till denna uppfattning har majoriteten inom utskottet anslutit sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det förefaller mig att detta anslag icke är av den art, att det behöver göras beroende av den stora frågan om lantbruksundervisningens och trädgårdsundervisningens ordnande, som kom-

Ang.
kurser i
trädgårds-
skötsel.
(Forts.)

mer att bli föremål för riksdagens prövning. Jag ber att ur egen erfarenhet på hithörande område få betyga, att man ständigt och jämt möter den frågan: hur skola vi bära oss åt för att odla trädgårdsväxter? Det gäller icke bara frukter och bär utan trädgårdsväxter i allmänhet. Det är omöjligt att inom ramen av ett kortare samtal ge någon undervisning därom av större värde. Jag vill också säga, att denna odling kräver dock litet speciella kunskaper och kännedom om vissa finesser, som folk i allmänhet icke ha. Det är därför välbehöfligt med en undervisning i trädgårdsodling för menige man.

Jag behöver icke gå in på denna odlings värde för folkhushållningen i landet, icke minst för de nordliga trakterna. Det gäller lika mycket odlingen av köksväxter som odlingen av bär och ännu mer odlingen av frukt. Jag tror för min del, att här finns verkligen en mission att fylla och att statsmakterna därför böra ha anledning att giva ökat anslag.

Jag skall alltså be, herr talman, att med dessa korta ord få instämma i det yrkande, som framställt av herr Weibull.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Weibull med flera av kammarens ledamöter, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 37 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 8.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 184, angående pension åt landshövdingen S. H. Kvarnzelius; och nr 185, angående pensionsförbättring åt vissa befattningshavare vid flottans varv.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Fortsattes föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Punkterna 38—40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 44—50.

Lades till handlingarna.

Punkten 51.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 52, angående anslag till diverse behov vid veterinärhögskolan.

Uti punkten 45 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t dels framlagt förslag angående det ordinarie förslagsanslaget till veterinärhögskolan och staten för denna högskola, dels ock föreslagit riksdagen att till diverse behov vid veterinärhögskolan anvisa ett extra reservationsanslag å 40,200 kronor.

*Ang.
diverse behov
vid veterinär-
högskolan.*

I två inom riksdagen väckta lika lydande motioner nr 60 inom första kammaren av herr *Linders* och nr 90 inom andra kammaren av herrar *Hedlund* i Häste och *Sköld* hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för beredande av personlig arvodeshöjning å 1,600 kronor åt vardera av laboratorerna vid veterinärhögskolan N. Lagerlöf och B. Carlström öka det av Kungl. Maj:t föreslagna under nionde huvudtiteln upptagna ordinarie förslagsanslaget till veterinärhögskolan med 3,200 kronor.

Utskottet hade uti punkten 51 av förevarande huvudtitel, angående Kungl. Maj:ts framställning i fråga om ordinarie anslaget till veterinärhögskolan m. m., till behandling upptagit jämväl ovanberörda motioner samt därvid förordat, att medel ansloges till beredande av i förevarande motioner föreslagna personliga arvodesförhöjningar för laboratorerna Lagerlöf och Carlström, dock under uttalande att härför erforderligt belopp borde anvisas såsom extra anslag.

I nu föreliggande punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet och ovanberörda motioner till diverse behov vid veterinärhögskolan anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av kronor 43,400.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Gustafson* i Vimmerby, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motioner till diverse behov vid veterinärhögskolan anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 40,200 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Jag har vid den förevarande punkten fogat en reservation, och jag skall be att få anföra ett par ord om densamma.

Motiveringen till nu förevarande punkt återfinnes i den näst föregående punkten, som kammaren behandlat. Av densamma framgår, att veterinärhögskolans styrelse vid åtskilliga tillfällen gjort framställning om att fem laboratorer vid högskolan skulle uppföras på ordinarie stat. Om den saken har riksdagen åtminstone vid ett tillfälle tidigare uttalat, att i betraktande av att dessa befattningar måste anses vara övergångstjänster, man icke kan gå in för att uppföra dem på ordinarie stat. Föredragande departementschefen har också i fråga om en anhållan från veterinärhögskolans styrelse, varav det föreligger ett referat i årets statsverksproposition, erinrat, att han visserligen för sin del an-

Ang.
diverse behov
vid veterinär-
högskolan.
(Forts.)

ser, att dessa befattningshavare i och för sig skulle kunna vara förtjänta av en något bättre löneställning än den, som för närvarande är för handen, men att han också anser, att denna fråga icke nu bör avgöras utan att man därmed bör låta anstå, till dess riksdagen får tillfälle att pröva densamma i det sammanhang, den kan ha med 1928 års lönekommittés förslag.

Nu ha emellertid motionärer inom båda kamrarna tagit upp denna sak på det sättet, att man föreslår, att tvenne av dessa laboratorer vid veterinärhögskolan skulle tillerkännas ett personligt lönetillägg av 1,600 kronor vardera. Såvitt jag förstår, skulle ungefär samma synpunkter som de, som statsrådet lagt på denna fråga, jämväl kunna läggas på nu förevarande motioner, och förty hade utskottet icke bort tillstyrka den i motionerna begärda personliga löneförbättringen. Därtill vill jag för min del också lägga, att jag överhuvud taget finner den nuvarande tidpunkten ganska illa vald, då det gäller att gå in för löneförbättringar. Därmed vill jag för min del ingalunda säga annat än att jag anser, att de personer, vilka det här är fråga om, visserligen äro synnerligen förtjänstfulla på sina verksamhetsområden men att man dock i varje fall borde pröva denna sak i ett annat sammanhang, så mycket mer, som jag också måste säga, att jag tror, att jordbruksutskottet icke förfogar över den expertis i avlöningsfrågor, som man torde hava rätt att kräva, när man går in för en löneförhöjning, som grundar sig enbart på av enskilda väckta motioner.

Nu gör jag mig visserligen icke några illusioner om, att jag skulle kunna få kammaren att gå med på bifall till min reservation, men jag tillåter mig ändå, herr talman, att yrka bifall till densamma.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att med hänvisning till den av utskottet förebragta motiveringen yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 53—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslaget till
övriga ut-
gifter till
förekom-
mande och
hämmande
av smittsam-
ma sjukdomar
bland hus-
djuren.

Punkten 59, angående anslaget till övriga utgifter till förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren.

I förslaget till riksstat för budgetåret 1931/1932 hade Kungl. Maj:t upptagit ordinarie förslagsanslaget till övriga utgifter till förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren med oförändrat belopp 200,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Nylander m. fl.* väckt motion, nr 308, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att förenämnda anslag måtte ökas med 12,000 kronor, vilket belopp skulle i mån av behov dels överföras till anslaget för statens veterinärbakteriologiska anstalt och dels utbetalas till andra veterinärbakteriologiska laboratorier i riket som ersättning för därstädes under nästkommande budgetår utförda undersökningar av smittsam kastning hos nötkreatur och häst.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Nylander: Herr talman! Jag är övertygad, att många, ja kanske de flesta av denna kammars ledamöter äro något förvånade över, att jag väckt denna motion, och mitt förfaringssätt kanske därför tarvar en liten förklaring. I egenskap av så kallad teaterbonde har jag haft tillfälle att titta litet bakom kulisserna evad avser de bekymmer och stora förluster, som den smittosamma kastningen försäkrar våra jordbrukare. Jag hade i början av januari anledning att vända mig till en fackman på veterinärområdet, och då jag samtalande med honom, kom jag snart underfund med, att ett mycket viktigt led i bekämpandet av denna sjukdom är ställandet av en tidig diagnos. Detta har också i facklitteraturen ofta påpekats. I flera nummer av »Lantmannen» i år hava exempelvis behandlats den i Amerika använda så kallade Pennsylvaniametoden. Vederbörande, med vilka jag hade anledning att förhandla i denna sak, påpekade, att många lantbrukare draga sig för de kostnader, som äro förenade med de blodprovundersökningar, som äro nödvändiga för att konstatera smittans vidare spridning. Han framhöll, att det kunde vara önskvärt att få befrielse från dessa avgifter. I anledning därav satte jag mig i förbindelse med en känd vetenskapsman på det veterinära området, som hade vänligheten hjälpa mig med uppsättande av den motion, som nu behandlats i jordbruksutskottet, och vilken undertecknats av jag tror en tiondel av kammarens ledamöter, så gott som alla jordbrukare. Det har för mig sedermera från olika håll, både veterinärer och jordbrukare, framhållits, att man var mycket belåten med, att denna motion framkommit. Men desto mera besvikna hava både jag och säkerligen många andra blivit, när man nu tagit del av jordbruksutskottets förslag, enligt vilket motionen avstyrkes. Man finner då, att utskottet hänvisat till den utredning, som pågår, och det lagförslag om epizootiförordning, som är ute på remiss.

Från lantbrukarhåll framhålles ju ofta, att de åtgärder, som vidtagits vid förra riksdagen och även nu till förmån för vårt jordbruk, äro lagda på lång sikt, men att det viktigaste är att få fram åtgärder, ägnade att lätta jordbruket i dess just nu svåra och betryckta läge. Det är då litet egendomligt att finna, att en motion, som denna, vilken i alla fall siktar på att, låt vara i liten men dock i någon mån, hjälpa en del jordbrukare, vilkas kreatur råkat ut för denna sjukdom, avstyrkes av jordbruksutskottet med hänvisning till en pågående utredning. Vad denna beträffar tror jag icke, att det skulle skada, om kammarens lantmän ville taga del av det förslag, som är ute på remiss. Jag skulle misstaga mig mycket, om icke det i flera punkter verkar nog så avskräckande och om det icke är av sådan karaktär, att det näppeligen i föreliggande skick kan antagas. Jag hänvisar allenast till §§ 6, 7 och 105, som innehålla en hel del bestämmelser, som jag antager, att varken jordbrukarna eller veterinärerna kunna finna ändamålsenliga. Under sådana förhållanden torde det vara ganska tvivelaktigt, om förslaget kan i sitt föreliggande skick antagas, och huruvida det icke kommer att draga ut på tiden, innan det kommer på kamrarnas bord. Under alla förhållanden lär det icke komma till behandling förrän nästa år. Under tiden sprider sig denna sjukdom, som av många av denna kammars ledamöter förklarats nästan vara värre än både mul- och klövsjukan samt tuberkulosen.

Nu kan man ju invända, att förslaget i motionen innebär endast en obetydlig lättnad för jordbrukarna, ty den största kostnaden vid dessa undersökningar ligger i själva veterinärbesöket. Det kan vara riktigt. Men en åtgärd i den av mig föreslagna riktningen skulle dock göra en hel del besparingar för många lantmän och även underlätta veterinärernas strävan att förmå jordbrukarna att företaga sådana blodprovundersökningar.

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 20.

*Ang.
anslaget till
örriga ut-
gifter till
förekom-
mande och
hämmande
av smittsam-
ma sjukdomar
bland hus-
djuren.
(Forts.)*

-Ang.
anslaget till
öfriga ut-
gifter till
förekom-
mande och
hämmande
av smittsam-
ma sjukdomar
bland hus-
djuren.
(Forts.)

Ur statsfinansiell synpunkt spelar förslaget icke någon så stor roll. Den summa, som vi föreslagit och som baserats på de undersökningar, som förlidet år vidtagits, med tillägg av en viss procent, uppgår till 12,000 kronor. Man borde väl för öfrigt kunna hava väntat av jordbruksutskottet, att det dock angående denna motion hade begärt ett utlåtande från framför allt medicinalstyrelsen och även lantbruksstyrelsen. Då riksdagsarbetet hunnit så långt och det icke borde erbjuda någon större fara för dess förlängning, att jordbruksutskottet begärde ett sådant utlåtande från de av mig nämnda tvenne verken, så är jag djärv nog att — trots att jordbruksutskottet är enhälligt — föreslå, att denna punkt till utskottet återremitteras, så att utskottet får tillfälle att inhämta de nämnda ämbetsverkens yttranden.

Jag dristar mig därför, herr talman, att yrka återremiss på denna punkt till jordbruksutskottet.

I detta anförande instämde herrar *Aronson*, *Gustafson* i Kasenberg, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Hollertz* och *Nilsson* i Antnäs.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Även om ett återremissyrkande skulle bifallas, tror jag, att det icke kommer att ändra jordbruksutskottets ställning. Det är väl icke vanligt, när ett utskotts alla ledamöter äro ense om att avslå en motion, att utskottet då remitterar denna till myndigheterna. Vi hava i år varit olyckliga därutinnan, att vi haft en hel massa, som vi besvärat vederbörande myndigheter med. Men det har åtminstone förekommit fall, då meningarna varit delade. Men på denna punkt hava meningarna icke varit delade, utan alla hava varit ense om, att när det finnes ett lagförslag, som är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, bör man icke även här bryta ut en liten detalj, som återfinnes i lagförslaget. Jag är den förste att erkänna, att det behöves göras något här, men jag kan icke vara med om att man nu utbryter denna sak.

Om det skulle bliva så, att den smittosamma kastningen blir hänförd till de vanliga smittosamma sjukdomarna, för vilka ett anslag utgår, behöves det icke, som i motionen föreslagits, ett extra anslag på 12,000 kronor för detta ändamål.

Jag ber att få säga, att även om ärendet återremitteras, kommer resultatet att bliva ungefär detsamma. Men det är väl mycket att begära, att för varje motion, som väckes i riksdagen, skall man infordra vederbörande myndigheters yttranden, även om samtliga utskottets ledamöter äro eniga om avslag på motionen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag skall icke gå in på någon diskussion i denna punkt, utan jag vill bara erinra om, att första kammaren redan fattat beslut i ärendet. Ett beslut om återremiss från andra kammaren torde icke kunna leda till annat än att utskottet kommer att hemställa, att andra kammaren måtte fatta beslut i ärendet, eftersom beslut redan fattats i första kammaren.

Herr **Nylander**: Herr talman! I anledning av vad jordbruksutskottets ärade ordförande framhöll vill jag erinra om, att jag icke kan finna annat än att en utbrytning på denna punkt mycket väl skulle låta sig göra utan att på något sätt föregripa den pågående utredningen. Jag har förvissat mig om detta genom samtal med personer med ingående kännedom på detta område, som ansett den av mig föreslagna åtgärden mycket lämplig, även om den skulle betyda en utbrytning på denna punkt.

Med hänsyn till vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet

anförde, att frågan är redan avgjord i första kammaren — ett förhållande, som jag icke kände till — ber jag att få återtaga mitt yrkande och tillåter mig i stället att yrka bifall till motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

I anledning härav framställde herr talmannen beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt propositioner dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 60—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63—70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 75—77.

Lades till handlingarna.

Punkterna 78—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 81—94.

Lades till handlingarna.

Punkten 95.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 96—98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkten 106.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 107—109.

Lades till handlingarna.

*Ang.
anslaget till
öfriga ut-
gifter till
förekom-
mande och
hämmande
av smittsam-
ma sjukdomar
bland hus-
djuren.
(Forts.)*

Punkterna 110—113.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 114.

Lades till handlingarna.

Punkten 115.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 116—118.

Lades till handlingarna.

Punkten 119.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
statsbidrag
till nyodling
och betesför-
bättring å
ofullständiga
jordbruk.*

Punkten 120, angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk.

Under punkten 112 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för utlämnande under 1932 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 1,100,000 kronor, därav intill 300,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av ifrågavarande anslag.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de lika lydande motionerna nr 143 inom första kammaren av herr *Tjällgren m. fl.* och nr 314 inom andra kammaren av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen för utlämnande under 1932 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk måtte anvisa ett extra reservationsanslag av 1,500,000 kronor för budgetåret 1931/1932, därav intill 500,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar och 100,000 kronor till stenröjning av redan odlad jord; samt

motionen nr 27 inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för utlämnande under år 1932 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor, därav intill 300,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av ifrågavarande anslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och ovanberörda motioner för utlämnande under 1932 av statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor, därav intill 400,000 kronor finge användas till utlämnande av statsbidrag till betesförbättringar, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för sistnämnda ändamål taga i anspråk större belopp av ifrågavarande anslag.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Elof B. Andersson*, *Johan Bernhard Johansson*, *Gabrielsson*, *Tjällgren*, *Andersson* i Grimbo och

Bengtsson i Kullen, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte några andra av kammarens ledamöter väckt en motion, vari föreslås samma anslagsbelopp som av lantbruksstyrelsen här föreslagits, dock med den ändringen, att det belopp, som skulle kunna användas för stenröjning av redan odlad jord, föreslås höjt från 50,000 till 100,000 kronor.

Då det gäller att avgöra, vilket som har den största betydelsen av de båda arbetslagen, nyodling och betesförbättring, får jag säga, att det förefaller, som om betesförbättring har givit större ekonomiskt utbyte, och att man därför bör lämna större anslag därtill än förut. I det fallet har också utskottet gått med på en utökning av Kungl. Maj:ts förslag med 100,000 kronor. Men jag undrar, om det icke vore klokt att gå så långt, som lantbruksstyrelsen föreslagit, och höja beloppet till 500,000 kronor. Jag har också observerat, att utskottet ej enligt Kungl. Maj:ts förslag medgivit Kungl. Maj:t rätt att, om så skulle påfordras, för ändamålet taga i anspråk större belopp av anslaget. Utskottet torde väl med hänsyn till att det höjt summan med 100,000 kronor ansett sig icke böra ifrågasätta en ytterligare höjning eller en sådan utvidgning av Kungl. Maj:ts rätt, som i propositionen ifrågasatts.

Jag vill nu närmast säga ifrån, att jag icke tänker påyrka någon höjning av det slutbelopp, utskottet föreslagit. Men jag tror, att det kunde vara skäl att litet närmare beröra den detalj i förslaget, som avser stenröjning. Att detta anslag utgår av det belopp, som är utanordnat för nyodling, är icke alldeles riktigt, ty anslaget som sådant skall ju utgå till stensprängning på redan odlad jord. Det är alltså icke nyodling, som avses, utan det är den åker, som redan är odlad, som skall röjas från sten. Jag vill icke återkalla minnet av den strid, vi hade på denna punkt förra året, då anslaget som sådant första gången beviljades. Men jag undrar, om det icke vore skäl i att taga under förnyad omprövning, huruvida man icke borde utöka detta anslag till 100,000 kronor. Då man säger, att detta anslag icke är nationalekonomiskt klokt, och att man icke skall kosta på statsanslag på sådant, emedan det icke är räntabelt, så undrar jag ändå, om icke denna lilla uppmuntran — ty det är ingenting annat än en uppmuntran till dessa idoga jordbrukare, som försöka förbättra driften på sina jordbruk — är en åtgärd, som vi böra stödja i större utsträckning, än som varit fallet under innevarande år. Vid lantbruksveckans öppnande hölls ett föredrag, däri det talades om jordbrukets mekanisering. Jag erinrar om att detta anslag ger en möjlighet för dem, som icke tidigare haft möjlighet därtill, att använda sig av maskiner i jordbruksdriften, ty det är uteslutet att använda sig av maskindrift i egentlig mening på sådan åkerjord, där det finns sten. Jag anser, att man av den anledningen borde kunna gå med på en utökning av detta anslag.

Vad sedan beträffar själva anslagens art, så har ju den kungörelse, efter vilken det utgår, fått en otydlig formulering — förlåt uttrycket — ty genom denna formulering försvåras åtkomsten av anslaget. Jag undrar, om denna formulering kan vara så lycklig. Den kan ju kanske försvaras med det beslut, som fattades föregående år, och den strid, som då stod i denna fråga. Men ett uttryck sådant som »kan antagas sakna» är väl ändå ett något märkvärdigt uttryck i en kungörelse? Jag hyser samma uppfattning, som har kommit till uttryck i reservationen, nämligen att på den punkten bör man verkställa en ändring, som icke utesluter möjlighet att få hjälp av detta anslag, även om det skulle finnas odlingsbar mark på jordbruket i fråga men

*Ang.
statsbidrag
till nyodling
och betesför-
bättring å
ofullständiga
jordbruk.*

(Forts.)

Ang.
statsbidrag
till nyodling
och betesför-
bättring å
ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)

vederbörande finner det mera ekonomiskt fördelaktigt att först rensa upp den redan odlade jorden, innan han börjar nyodla.

Jag skall därför tillåta mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen, som förutsätter en ändring i kungörelsen, men med det tillägget, att i motiveringens på sidan 84 i utskottets utlåtande nedersta stycket får följande lydelse: »Av den till nyodling avsedda delen av ifrågavarande anslag torde 100,000 kronor böra få beräknas för stenröjning å redan odlad jord.» Jag föreslår alltså, att orden »såsom för närvarande» utgå och beloppet 50,000 ändras till 100,000.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen å förevarande punkt med den ändring i motiveringen, som jag här redogjort för.

Herr *Petersson* i Broaryd instämde häruti.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets utlåtande och den här ifrågavarande kungörelsen å ena sidan samt reservanternas förslag å den andra är ju egentligen bara den, att enligt utskottets förslag skall icke bidrag för stenröjning utgå i sådana fall, då det finns även sådan jord, som kan lämpa sig för att nyodla och stenröja. Vi reservanter ha den uppfattningen, att bidrag bör utgå även i sådant fall, då det icke finns tillgång till annan jord än den som redan är odlad. Det bör ju också vara ett stort intresse för ägaren av en jordbruksfastighet att han får renröjd den jord, som redan är odlad, för att lättare kunna bruka densamma. Jag kan icke förstå, att det kan vara någonting, som bör lägga hinder i vägen för erhållande av dylikt anslag under detta förhållande.

Nu är det ju så, att reservationen sådan den här föreligger icke går ut på något högre anslag, än vad utskottet föreslår. Det gäller precis samma belopp; det är endast motiveringen, som skiljer sig från utskottets. Enligt uppgift har första kammaren nu antagit reservationen, och jag skall därför be att få uttala den förhoppningen, att även andra kammaren går med på att bifalla reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall i det skick, den här föreligger, utan något som helst tillägg eller ändring.

Herr **Sköld**: Herr talman! Det kanske icke finns någon anledning att orda om herr Svenssons i Grönvik yrkande på en ändring i motiveringen beträffande vissa siffror. Sedan t. o. m. en så stor entusiast för stenröjningsanslaget som herr Bengtsson i Kullen icke kunnat ansluta sig till det yrkandet, så kanske det icke är anledning att vidare syssla med detsamma. Jag skulle dessutom vilja fästa herr Svenssons uppmärksamhet därpå, att det skulle kunna tänkas, att om denna kammare beslutar skriva 100,000 kronor i motiveringen, under det första kammaren har fattat beslut om 50,000 kronor, så kommer hela beloppet att falla bort i riksdagsskrivelsen, och det blir enligt gängse riksdagskutym ingenting alls nämnt därom. Jag ber herr Svensson i Grönvik en liten smula betänka konsekvensen av det förslaget, han här kommit med.

Jag ber därefter att få yttra några ord om den reservation, vars talan nu förts av herr Bengtsson i Kullen. Som kammarens ledamöter erinra sig, var det för något år sedan en ganska skarp strid här i kammaren om den frågan, huruvida en del av förevarande anslag skulle användas för stenröjning. Den var ingen partifråga; partierna sprucko där ömkligt. Men resultatet blev, att de, som voro anhängare av den uppfattningen, att en del av detta anslag skulle användas till stenröjning, fingo majoritet. Det anmärktes från motståndarnas sida, till vilken jag hörde, att det skulle komma att visa sig vara förenat med mycket stora svårigheter att utforma närmare bestämmelser rörande detta anslag. Nu kommer man och klagar över att bestämmelserna äro bristfälliga.

Det finns ingen möjlighet att avgöra, om detta är sant eller om det icke är sant, ty det föreligger icke någon utredning på den punkten. Jag ber kammarens ledamöter observera, att det icke på något håll finns förslag om den ändring rörande bestämmelserna, som reservanterna här föra fram. Det återfinnes icke i lantbruksstyrelsens uttalande, det finns icke i Kungl. Maj:ts proposition, och det finns icke någon motion i ärendet, utan reservanterna hava på rak arm kommit och fört fram detta ändringsförslag. Jag nämnde nyss, att det har förutsagts, huru svårt det skulle bli att utforma dessa bestämmelser. När man nu vet, huru svårt det är att få dessa bestämmelser goda, skall man då gå åstad och på ett så löst framkommet yrkande som det, som föreligger i reservationen, ge Kungl. Maj:tt ett direktiv, varom vi faktiskt icke veta, vart det leder?

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att detta förslag ju icke har kunnat biträdas av halva antalet högerrepresentanter i utskottet. Det har alltså varit en kompakt majoritet i utskottet emot att på detta lättvindiga sätt föra fram en ändring av bestämmelserna.

Jag tror, att jag icke behöver anföra mer i saken. Jag tror, att det sagda bör vara tillräckligt för att göra klart för kammarens ledamöter, att man står absolut på den säkraste sidan, om man vägrar bifalla reservationen.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Att det redan från början rätt olika meningar om önskvärdheten av det särskilda anslag, vi här diskutera, känner jag, och jag får säga, att det kan jag till nöds förstå. Men sedan riksdagen en gång har beslutat att bevilja anslag för ändamålet, och då någon ändring i det förhållandet ju icke av någon nu ifrågasättes, så förefaller det mig, som om man också borde kunna vara överens om att det anslag, som utgår, skall komma till bästa möjliga användning. Genom de villkor, som i den kungl. kungörelsen förknippats med detta anslag, har användningen i två viktiga avseenden begränsats på ett sätt som försvårar ett rationellt utnyttjande av anslaget. Därpå föreligger bl. a. det beviset, att från det hushållningssällskap, som från början särskilt intresserat sig för denna sak, nämligen Älvsborgs läns södra hushållningssällskap, har till Kungl. Maj:tt ingivits en ansökan, däri man begär, att den nu gällande kungörelsen skall så ändras, att statsbidrag till stenröjning även måtte kunna utgå, »dels för den i övrigt berättigade jordbrukare, vilken icke saknar tillgång till odlingsbar jord, dels för kostnader icke allenast för borning och anskaffning av ammunition vid sprängning av sten utan även för arbetet med bortföring av såväl sprängsten som sådan sten, som icke är behöfligt att spränga».

Över denna ansökan har statens egnahemsstyrelse avgivit yttrande. Jag vet icke, om man i utskottet haft tillgång till detta yttrande, men det är i varje fall för behandlingen här, tycker jag, av rätt stort intresse att veta, att egnahemsstyrelsen enhälligt har tillstyrkt hushållningssällskapets framställning, och att man i fråga om beräkningen av kostnaderna säger, »att då vid upprättande av kostnadsförslag för nyodling och betesförbättring kostnaden för alla arbeten får medräknas, synes i konsekvens härmed vid stenröjning kostnaderna för stembrytning och stenens bortförande böra medräknas. Från olika håll har», fortsätter egnahemsstyrelsen, »framhållits, att svårigheter möta att beräkna kostnaderna för stenröjning, men dessa svårigheter förekomma även och kanske i ännu högre grad vid uppgörande av kostnadsförslag till vissa nyodlingar där jämväl stenröjning kan förekomma. Några oöverstigliga svårigheter torde icke möta vid kostnadsförslagens uppgörande vare sig rörande nyodling eller stenröjning».

Och i det andra avseendet, d. v. s. förutsättningen för att en jordbrukare

*Ang.
statsbidrag
till nyodling
och betesför-
bättring å
ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)*

Ang. statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk.
(Forts.)

överbud taget skall få del av detta anslag, säger egnahemsstyrelsen: »Styrelsen anser, att det skulle vara ytterst värdefullt, om statsbidrag kunde utgå för stenröjning även å sådana ofullständiga jordbruk, där odlingsmark finnes. Statsbidrag borde sålunda kunna ifrågakomma, därest t. ex. vid uppgjord plan konstateras, att såväl stenröjning som nyodling erfordras för att vinna ett i möjligaste mån fullständigt jordbruk. Även om den stembundna åkern i vissa fall med fördel kan användas till betesmark, torde den dock i andra fall vara erforderlig såsom fastmarksjord, där odlingslägena helt eller till övervägande del utgöras av lågmark.»

Då herr Sköld mot reservanternas framställning åberopat, att något yttrande från lantbruksstyrelsen icke föreligger, så vill jag hänvisa till att här föreligger dock från en annan myndighet, statens egnahemsstyrelse, ett utlåtande, som tillstyrker en ändring i den riktning som av reservanternas förordas. Nu är, efter vad jag tror mig veta, hushållningssällskapets framställning alltjämt beroende på prövning hos Kungl. Maj:t. Jag begagnar tillfället att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa en vördsam vädjan att behandla den ifrågavarande framställningen med välvilja. Och då jag utgår ifrån, att ett bifall till utskottets förslag skulle försvåra för Kungl. Maj:t att tillmötesgå framställningen, men att det skulle utgöra ett värdefullt stöd för denna, om andra kammaren ville uttala sig på det sätt som första kammaren redan har gjort, nämligen genom att bifalla reservationen, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr Carlström: Herr talman! I likhet med herr Svensson i Grönvik är jag från en bygd, som är rik på stembunden mark. Jag tror dock icke att det är så mycket att stå efter den mekanisering av jordbruket, som herr Svensson förordade. Jag vill erinra om, att rubriken, när det gäller detta anslag, lyder »Statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk». Som herr Sköld sade nyss, var denna fråga, om vi skulle gå in för anslag till stembrytning, föremål för ganska mycket överläggning under föregående år, och jag är ännu icke säker på, att det är riktigt lyckligt, att man har smugit in detta anslag just under denna rubrik, ty skall det verkligen bliva något bevänt med den stembrytningen och den »mekaniseringen», herr Svensson i Grönvik, då räcka icke 100,000 kronor långt. När jag farit omkring i min hembygd och sett vad våra förfäder utträttat på detta område utan anslag, så har jag fått den känslan, att här måste det hava varit så att säga en personlig lust och vilja, som nästan övergått allt förstånd, som har kunnat förmå människorna till att göra så enorma ansträngningar för att få bort stenen och lägga upp den i så kolossala stengärdsgårdar, som man får se, och då tycker jag, att vad som är kvar är icke så ofantligt mycket, att man skall komma och säga, att nu måste man även här ingripa med statshjälp. Jag nästan blygs för det. Jag anser således, att man här har ett anslag, som gäller ett helt annat ändamål. Och att nu utvidga möjligheterna att från detta anslag erhålla hjälp till stenröjning anser jag ej vara riktigt. Jag tror, att det är farligt, om man verkligen vill komma någon vart med denna nyodling, att här utöka anslaget för stembrytning steg för steg, ty det måste bli följden, om det skall bliva av något värde. Jag tror därför det varit bättre, om motionärerna, ifall de nu velat gå in för detta, begärt ett särskilt anslag för stembrytning i stället för att sticka in denna post i detta, som är avsett för något helt annat. Det är också detta som gjort, att jag inom utskottet icke har kunna gå med på motionärernas förslag i detta avseende.

Kammaren torde finna, att vi inom utskottet föreslagit en höjning med 100,000 kronor, och det hava vi lagt till betesförbättring. Jag tror det är en uppgift, som man verkligen i dessa tider har all anledning att från statens sida

ägna uppmärksamhet åt, och att i det fallet söka få lantbrukarna, när det finns möjlighet därtill, att gå över på den linjen, och jag tror, att mången stenbunden åker i småländska bygder skulle kunna ge realiter betydligt mera avkastning genom att läggas ut till betesmark än genom att man försöker få bort stenen på den för att erhålla mera jord. Man skall låta detta anslag utgå till vad det är avsett för, och vill man nu verkligen bevilja anslag för stembrytning, så bör man enligt min mening gå fram på en särskild linje för den saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Det förefaller, som om vi skulle vara allt för högfärdiga för att kunna samla oss om detta, när herr Carlström säger, att han blyges över att få ett anslag i detta fall. Det gör icke jag, ty det vore verkligen välförtjänt för dessa, som arbeta och göra så stora personliga insatser, herr Carlström, om de lyckades få litet till ammunition och till själva borruningen; det är ingenting att blygas över. Jag tycker det är en heder att kunna kämpa för att dessa, som så målmedvetet och alldeles oegennyttigt arbeta för att förbättra den svenska jorden, också få en uppmuntran, ty det är ingenting annat än en uppmuntran det gäller. Därför har jag ingen anledning att blygas över denna anhållan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till samma hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som under överläggningen påyrkats av herr Svensson i Grönvik; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Kullen, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 120 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgavos 90 ja och 95 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

*Ang.
statsbidrag
till nyodling
och betesför-
bättring å
ofullständiga
jordbruk.
(Forts.)*

Punkten 121.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 122—124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—138.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härfå skedd föredragning av *punkten 139*, angående anslag till främjande av skogsvård å enskildas skogar i lappmarkerna samt Särna och Idre socknar, begärdes ordet av

*Ang.
skogsvård å
enskildas
skogar i
lappmarkerna
samt Särna
och Idre
socknar.*

Herr **Eriesson** i Sörsjön, som yttrade: Herr talman! Då jag utav en viss anledning begärt ordet för att säga några få ord i den föreliggande frågan, känner jag först och främst ett behov av att få uttala mitt tack till utskottets ärade ledamöter, som så välvilligt behandlat den motion, vilken jag jämte en annan av kammarens ledamöter har framfört. I denna motion ha vi hemställt om ett anslag av 50,000 kronor till befrämjande av skogsvård å skogarna under lappmarkslagstiftningen. Jag kan ju också i detta sammanhang säga, att jag icke haft någon egentlig anledning att gå emot utan tvärtom att förorda bifall till den motion, som framförts i kammaren av herr Näslund, enär jag också gärna sett, att anslaget höjts till 100,000 kronor. Jag hade dock med tanke på resultatet av den motion, som jag väckte vid 1929 års riksdag, ansett, att det skulle vara ganska omöjligt att nu få igenom ett högre anslag än på 50,000 kronor. Nu kommer i alla fall detta från 20,000 till 50,000 kronor förhöjda anslag att åtminstone i viss utsträckning bidra till att öka arbetstillfällena i de bygder, som komma att beröras av detsamma.

Det var egentligen inte för att säga detta som jag begärde ordet, utan jag begärde ordet för att rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Det är ju så, att år 1924 beslöts för första gången här i riksdagen att utanordna ett särskilt anslag av 20,000 kronor för skogsvården å dessa skogar, och enligt den proposition, som då bifölls, blev det uttalat, att domänstyrelsen skulle omhänderhava anslaget i fråga och utanordna medel i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter. Nu tillämpas dessa föreskrifter av domänstyrelsen på det sättet att bidrag lämnas endast till sådana skogsmarker som äro att anse såsom varande av skyddsskogs natur. Åtminstone tillämpas föreskrifterna på detta sätt i fråga om de enskildas skogar i Särna och Idre socknar i Kopparbergs län, vilka skogar utgöra en del av området under lappmarkslagstiftningen. Jag vill icke göra gällande, att domänstyrelsen tillämpat föreskrifterna på ett annat sätt än Kungl. Maj:t har bestämt, men vad jag däremot vill göra gällande är, att föreskrifterna medföra en viss orättvisa emot en del av skogsägarna, som sortera under denna lagstiftning. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att somliga av dessa enskilda skogsägare icke kunna komma i åtnjutande av bidrag från lappmarksskogarnas skogsvårdsanslag just därför att deras skogsmark

icke betraktas såsom varande svärförnygrad skog. Ett ganska märkligt förhållande föreligger alltså i detta avseende. De kunna icke erhålla skogsvårdsbidrag från anslaget till lappmarksskogarna och icke heller kunna de vända sig till skogsvårdsstyrelserna för att få bidrag av de anslag, som stå till skogsvårdsstyrelsernas förfogande, utan de äro helt och hållet utestängda från att få någon del i de anslag, som staten beviljat för skogsvårdens befrämjande. Det förefaller också ganska egendomligt, att medan de enskilda skogarna i Särna och Idre socknar, som det nu närmast är fråga om, hänförs under en särslagstiftning för svärförnygrade skogar, få somliga, när de söka anslag till skogsvårdens befrämjande och skogsvårdsanslag, som utgå till lappmarksskogarna, det beskedet, att de icke kunna få anslag, därför att deras skogsmark är så pass produktionskraftig, att den icke kan hänföras under rubriken skyddskog. Det är visserligen icke ett så stort antal av dessa, som det här gäller, men orättvisan blir icke mindre utav denna anledning för dem, som på grund av bestämmelserna bliva uteslutna från att få bidrag av anslaget.

Jag skall också anföra ett annat exempel. Det är ju så, att skogsägarna i allmänhet och särskilt de, som det nu är fråga om, ha sina skogsområden uppdelade i åtminstone två från varandra skilda skiften. Det ena skogsskiftet ligger kanske i ett mera exponerat läge, och för det kan man alltså erhålla bidrag från detta anslag, men för det skogsskifte, som ligger i en sådan trakt, där marken är mera produktionskraftig, kan man icke få bidrag från anslaget i fråga. Nu kan det emellertid förhålla sig på det sättet, att skogsägaren i allra största utsträckning har utfört avverkningar på det skogsskifte, som ligger inom det mera bördiga och produktionskraftiga området och som därför icke anses vara av skyddsskogs natur, och är det alltså nödvändigt för honom att han där först och främst utför de skogsvårdande arbetena. Övergår man till att betrakta det sätt, som domänstyrelsen praktiserar, när det gäller att utföra skogsvårdsarbeten, finner man, att domänstyrelsen utför dessa skogsvårdande arbeten i sådana trakter, som dessförinnan övergått med avverkning. Det systemet vill jag för min del säga är alldeles riktigt men jag menar också, att de enskilda skogsägare, som sortera under lappmarkslagstiftningen, skola få rätt att få använda bidrag från anslaget på det sätt, som de anse vara lämpligast, och som medför bästa möjliga resultat.

För att ernå större rättvisa är det nödvändigt att man icke kräver att skogsmarken skall vara av skyddsskogs karaktär för att komma i åtnjutande av bidrag från lappmarksskogarnas skogsvårdsanslag.

Det är bara detta jag velat framhålla. Jag hoppas herr jordbruksministern uppmärksammar vad jag här anfört.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 140.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 141, angående statens skogsodlingsanslag.

Kungl. Maj:t hade under punkten 133 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att för budgetåret 1931/1932 under benämning statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft de lika lydande motionerna

nr 140 inom första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 200 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i grunderna för utgående av statsbidrag från statens

*Ang.
skogsvård å
enskildas
skogar i
lappmarkerna
samt Särna
och Idre
socknar.
(Forts.)*

*Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.*

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.

(Forts.)

skogsodlingsanslag, att även aktiebolag skulle kunna erhålla sådant bidrag; samt

nr 139 inom första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 201 inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1931/1932 under benämning statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och motionerna I: 139 och II: 201 samt med avslag å motionerna I: 140 och II: 200 för budgetåret 1931/1932 under benämning statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson*, *Elof B. Andersson*, *Granath*, *Dalberg*, *Sköld*, *Carlström* och *Olsson* i Rödningsberg, vilka hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionerna I: 139 och 140 samt II: 200 och 201 för budgetåret 1931/1932 under benämning statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor; samt

av herrar *Sederholm*, *Johan Bernhard Johansson*, *Gabrielsson*, *Pettersson* i Bjälbo, *Hedlund* i Häste och *Bengtsson* i Kullen, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

med bifall till motionerna I: 140 och II: 200 godkänna sådan ändring i nu gällande villkor för statsbidrag från statens skogsodlingsanslag att sådant bidrag skulle kunna utgå jämväl till aktiebolag; samt

med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och motionerna I: 139 och II: 201 för budgetåret 1931/1932 under benämning statens skogsodlingsanslag anvisa ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag har inte alls begärt ordet för att uttrycka något missnöje med det sätt, varpå kammaren behandlat det anslagskrav, som framlagts från regeringens sida. Jag har tvärtom anledning här liksom i så många andra punkter att vara tacksam för utskottets välvilja. Här har utskottet föreslagit en höjning av det anslagsbelopp, som av regeringen föreslagits, men, om jag närmare ser efter, hur många som stå för utskottets utlåtande, finner jag, att icke mindre än 14 av utskottets 16 ledamöter äro reservanter ehuru på skilda linjer.

Jag har närmast begärt ordet för att här lämna några korta upplysningar, hur det i själva verket ligger till med det ifrågakvarande anslaget. Jag vill då först erinra om att första gången detta anslag anvisades var vid 1930 års riksdag, då man, sedan en grundlig utredning av frågan ägt rum, beviljade 600,000 kronor att utgå såsom anslag för skogsodling. Det avser ju, som vi veta, antingen av ålder kala marker eller också vanhävdade marker eller också slutligen s. k. stavagransbestånd. Anslaget blev upptaget med 600,000 kronor och man kunde givetvis icke då mera noggrant beräkna hur stor belastning som skulle komma att åvila anslaget år 1931, det första året som skogsodlingsarbetet med stöd av dessa medel skulle komma att äga rum. Ansökningar om bidrag ha ingått till skogsvårdsstyrelserna i riket, och dessutom har skogsvårdssällskapet insänt ansökan. Sammanlagt har kravet uppgått till 323,615 kronor, vilket belopp av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund för-

ordats att utgå under år 1931, och detta belopp har också i konselj den 6 mars blivit anvisat.

På grund härav finner man, att inte på långa vägar i år anslaget kommer att tagas i anspråk, utan att en ganska betydande reservation kommer att uppstå. Den kommer att uppgå till i runt tal 276,000 kronor. Jag nämnde förut, att det givetvis var alldeles omöjligt att i förväg kunna beräkna, hur mycket pengar som skulle gå åt särskilt det allra första året. Det visar sig nu, att man tagit till ganska rundligt, då en reservation på 276,000 kronor kommer att uppstå, vilket belopp alltså kan stå till förfogande för utförande av skogsodlingsarbeten under år 1932. Huru stora belopp, som komma att krävas år 1932, kunna vi ännu icke med full säkerhet bedöma. Emellertid har centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, efter att ha inhämtat förslag från skogsvårdsstyrelserna och från skogssällskapet, till Kungl. Maj:ts inkommit med preliminära beräkningar angående de belopp, som för 1932 års arbeten skulle komma att krävas. Dessa beräkningar framlades för regeringen sistlidna september, och man hade då med stöd av de uppgifter, som inkommit, beräknat beloppet till 607,000 kronor. Centralrådet har i skrivelse till Kungl. Maj:ts angivit, att det totala belopp, som torde böra stå till förfogande under år 1932, är omkring 600,000 kronor. Man hade i september givetvis ingen kännedom om, vilken reservation, som möjligen skulle uppstå, då man ju ännu icke visste, huru mycket pengar som skulle komma att gå åt under 1931. Under budgetarbetet inflöt en del uppgifter angående kraven för år 1931, och man ansåg sig därför, då huvudtiteln utarbetades, våga uttala en förmodan, att en reservation på omkring 300,000 kronor skulle komma att uppstå. Fullt så mycket har det icke blivit, men som jag nämnde nyss kommer i alla fall ett belopp av 276,000 kronor att förefinnas som reservation för nästa år. Under sådana förhållanden ansågo vi tillräckligt, om i år ett anslag på 400,000 kronor anvisas. Det skulle alltså finnas till förfogande omkring 676,000 kronor, om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Jämföra vi denna siffra, 676,000 kronor, med det belopp, som i år faktiskt gått åt — det var ju, som jag nyss nämnde, omkring 323,000 kronor — finna vi, att för år 1932 kommer att finnas att tillgå ett belopp, som är mer än dubbelt så stort som det, vilket i år utanordnats för ändamålet i fråga. Det förefaller mig, som om man inom utskottet icke hade tagit hänsyn till att en reservation förefinnes. Då man från regeringens sida skall framlägga ett förslag om ett visst anslag, har man att taga hänsyn dels till vilka anslagsäskanden, som göras från de ansvariga myndigheterna, i detta fall centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, och dels till vilka reservationer, som kunna beräknas förefinnas.

Nu vill jag gärna medge, att den uppgift, det här gäller, eller att försätta kala eller vanvårdade skogsmarker i skogbärande skick, är en utomordentligt viktig uppgift, som har en stor både nationell och ekonomisk betydelse, och jag vill gärna vara med om att främja en sådan uppgift, men det förefaller mig dock, som om man även med det anslag, som här av Kungl. Maj:ts förslagsdits, skulle kunna tillgodose de krav, som kunna komma att resas för år 1932. Jag vill också erinra därom, att för erhållande av dessa statsbidrag kräves ju, att den enskilde skogsägaren själv bidrager med halva kostnaden, och tyvärr är det kanske så, att det just nu under den depression, som råder, icke är så alldeles lätt för skogsägarna att kunna komma ut med det kapitalutlägg som erfordras. Det är ju beklagligt, att så är fallet. Det kan emellertid hända, att denna omständighet i någon mån kommer att hindra rörelsens utveckling.

Då emellertid, som jag nyss nämnde, därest Kungl. Maj:ts förslag bifalles, ett belopp kommer att stå till förfogande, som dels är dubbelt så stort, som det belopp, som i år gått åt, och dels är omkring 70,000 kronor större än det

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

beräknade belopp, som föreligger enligt de kalkyler, vilka uppgjorts av centralrådet med stöd av inkomna uppgifter, vill det förefalla mig, som om all sannolikhet talade för att ett anslagsbelopp på 400,000 kronor skulle komma att visa sig tillräckligt. Det är tänkbart att framdeles, sedan rörelsen utvecklats sig ännu mera, ökade anslag komma att krävas, då saken givetvis är av stor nationell oeh ekonomisk innebörd.

Herr Johansson i Uppmälby: Efter herr statsrådets redogörelse för vad som beräknats att åtgå för det kommande budgetåret, skall jag icke uppehålla mig därvid. Jag har avlämnat en reservation, däri jag gått in för att man skulle anvisa ett extra förslagsanslag på 400,000 kronor. Vad i övrigt beträffar utskottets utlåtande är jag fullt enig med mina medmotionärer och utskottet däri att man icke bör gå så långt som de andra reservanterna föreslagit, nämligen att man nu skulle utsträcka det ända därhän, att bolag skulle få rätt till bidrag från skogsodlingsanslaget. Jag var med bland de sakkunniga, när den här frågan kom upp, och vi fingo den uppfattningen, att rena kalmarker i allmänhet icke ägdes av bolag. Skogsbolagen ha icke haft något intresse av att i södra Sverige, där vi ha de största kalmarkerna, skaffa sig några jordområden, som äro kalmare. Vi företogo en resa till Norrland och där visade det sig, att det fanns ofantligt mycket att göra på de enskilda skogarna, särskilt i kustlandet, där dimensionslagen hade verkat. Om man skulle gå in för att bolag skulle få rätt att få med av detta anslag, skulle det föra med sig en konsekvens, som jag antager kommer att visa sig nästa år, nämligen att bolagen även få rätt till bidrag från skogsdikningsanslag, och detta kommer att föranleda att anslag åtminstone beträffande de norra delarna av landet — man får ju lov att hålla en viss proportion mellan landets olika delar — kommer att bliva belastat så hårt, att icke ens vad reservanterna föreslå eller 600,000 kronor komma att räcka.

Denna fråga var ju före i föl i en kongl. proposition, i vilken föreslogs, att bolagen skulle bliva delaktiga av detta anslag. Utskottet och riksdagen sade nej. Jag kan icke finna att något inträffat sedan dess, som bör föranleda riksdagen att gå in för att utsträcka rätten till bidrag även till bolagen. Jag tror, att det på enskilda skogar i Norrland finnes dels vanskötta och dels stavaskogsbestånd i så stor utsträckning, att man bör betänka sig, innan man utvidgar rätten till bidrag. Detta har varit orsaken till att majoriteten ansett, att man icke kunde gå med på att bevilja, att bolagen skulle få del av det här anslaget, åtminstone icke tills vidare.

Herr talman, jag vet, att vi skola försöka sluta den här huvudtiteln nu, och då första kammaren har bifallit min reservation, så hemställer jag, att denna kammare också måtte bifalla densamma. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Såsom motionär jämte många andra i dessa två motioner, ber jag att få yttra några ord, och vill jag först uttala mig beträffande frågan om anslag, varom herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nyss talade, då han redogjorde för den besparing som fanns och meddelade, att sannolikt det belopp, som Kongl. Maj:t föreslagit, 400,000 kronor, skulle vara tillräckligt för att tillgodose de behov, som uppkomma under år 1932. Han påvisade, att det bleve ju nära dubbelt så mycket som under år 1931, men jag vill då framhålla en omständighet och det är, att 1931 var ju första året, då detta anslag kunde tagas i anspråk, och människorna hade icke reda på, att det fanns. Det hade icke hunnit bliva tillräckligt känt i orterna, att man kunde erhålla statsanslag till halva kostnaden för att odla kala marker o. s. v. Den omständigheten att det icke gick åt så mycket första

året visar ingalunda, att det icke kan komma att gå åt mycket mera andra året, när man haft tid på sig under hela år 1931 att göra propaganda för detta. Meningen är väl, att man skall söka genom skogsvårdsstyrelserna propagera för att människorna skola begagna sig av detta anslag. Då säger herr statsrådet, att på grund av de dåliga tiderna komma de väl icke att i så stor utsträckning kunna begagna sig av dessa förmåner. För min del tror jag, att de dåliga tiderna möjligen kunna ha en helt annan effekt än den, herr statsrådet förmodar, nämligen att vederbörande för att skaffa sysselsättning för en del personer, som äro i deras tjänst, just komma att begagna sig av de dåliga tiderna och taga detta anslag i anspråk.

Men framför allt menar jag — även om jag i detta fall liksom herr statsrådet anser, att sparsamhet här som på alla områden kan vara önskvärd — att det är viktigt, att man omedelbart efter tillkomsten av ett sådant anslag verkligen gör vad man kan, så att man icke stäcker och försvårar dess utnyttjande för medborgarnas behov. Det kommer att verka deprimerande på en hel mängd människor, om de finna, att när de komma med en ansökan, de icke kunna få bifall till densamma. Därför tycker jag det har stor betydelse att icke sätta ned anslaget under andra året.

Nu, herr talman, var det ju på det sättet, att när detta förslag om odling av kalmarker väcktes, omfattades det, från alla håll tror jag man kan säga, med synnerligt stort intresse. Det visade sig, att de motioner, som framfördes här i andra kammaren, ledde till ett tillsättande av sakkunniga, och riksdagen tog upp Kungl. Maj:ts proposition i fjol med det allra största intresse, så att här föreligger verkligen en strävan att sätta icke odlad skogsmark i skogbärande skick.

Om man går närmare in på saken, så finner man, att det framför allt gäller dessa kala och vanhävdade marker, som icke, på grund av att de icke nås av den nuvarande för enskilda gällande skogsvårdslagen, kunna påtvingas odling. Ägaren har icke kunnat tvingas att påtaga sig odlingskostnaderna. Men därjämte har man dessa stora områden uppe i Norrland, där man har s. k. stavagranskogsbestånd, och där finnes även ett stort arbete att uträtta. Det är just med tanke på detta, som jag väckt den andra motionen, att även bolag skulle kunna bli delaktiga av detta anslag.

Nu förstår jag väl, att när man talar om att bolag skulle kunna bli delaktiga av ett anslag sådant som detta, stöter man på ett starkt motstånd, därför att folk förmenar, att bolagen böra ha råd att sköta sig själva. Och man betänker icke därvid att bolag och bolag är icke detsamma. Det kan finnas bolag, som äro i den ekonomiska situationen, att de kunna behöva anslag lika väl som mången enskild. Men vad det framför allt här gäller att hålla fast, det är, att det icke bara är fråga om att ge understöd åt den ena eller den andra. Det är fråga om den stora nationalekonomiska betydelsen av anslaget, som herr statsrådet vitsordade och talade om. Man måste ha dessa marker så fort som möjligt sätta i skogbärande skick, och då menar jag, att det ifrån rent nationalekonomiska synpunkter är tämligen likgiltigt, om det är ett fattigt bolag, som erhåller ett understöd, eller om det är en rik enskild, som får det. Ty huvudsaken är ju, att marken kommer att bli odlad.

Nu jämförde herr ordföranden i jordbruksutskottet detta med skogsutdikningsanslaget, och den jämförelsen har ju ingalunda förbisetts. Han, såsom en av de sakkunniga, förordar ju, att bolagen icke skulle få anslag, därför att det skulle kunna ha sina konsekvenser beträffande skogsutdikningsanslaget, och det förstår jag ju, att man kan säga. Men jag kan för min del icke godkänna det i alla fall. Regeringen hade i sin proposition förra året föreslagit möjligheten också för bolag att under vissa begränsade förhållanden och efter noggrann prövning kunna erhålla del av anslaget, och på denna regeringens

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

ståndpunkt står jag alltjämt kvar. Jag menar, att det är från nationalekonomisk synpunkt likgiltigt, om anslaget fördelas så, och det är uppenbarligen berättigat att någon hjälp lämnas även åt bolagen.

Jag har, herr talman, ingalunda förbisett, att riksdagen på jordbruksutskottets hemställan i fjol avstyrkte detta. Man sade, att man ville ha större erfarenhet rörande efterfrågan på bidrag, och den har icke varit så uppmuntrande under det första året. Men vi veta ju icke vad efterfrågan kunnat bli, om bolagen varit berättigade att erhålla bidrag i fjol. Och jordbruksutskottet avstyrker i år — såsom herr Johansson i Uppmälby öförmålde — därför att det anser, att man icke har vunnit nämnvärd erfarenhet nu heller. Utskottet håller före, att ställningstagandet beträffande bolagen bör ännu något anstå. Jag fäster mig vid att de säga »ännu något». Och herr Johansson i Uppmälby, utskottets ordförande, säger, att här icke har inträffat någonting. Men det är just det, herr talman, som skett.

Jag vill framhålla, att här har inträffat något och något ganska viktigt, just under den sista tiden, nämligen det, att tiderna och de ekonomiska förhållandena blivit sådana, att det skulle även ur arbetslöshetssynpunkt vara av stor betydelse, om man kunde få anslag även till bolag, och då alldeles särskilt till dem, som vilja röja upp i stavagransbestånden. Vi veta, att vintern i Norrland i år varit mycket besvärlig för allt skogsarbete. På grund av de stora snömängderna har det varit åtskilliga svårigheter, och på grund av inskränkning i drivningarna har icke arbetet haft den omfattning, som det annars skulle haft. Detta gör, att alla de, som arbetat i skogen under denna vinter, ha fått nöja sig med säkerligen betydligt mindre inkomster, än vad de annars skulle fått. Om man då skulle kunna skapa en hjälp åt denna befolkning där uppe genom röjningsarbeten i de stora stavaskogsbestånden, menar jag, att man skulle åstadkomma en synnerligen nyttig gärning.

Jag hade, herr talman, tillfälle att förra sommaren — det var förresten under det jag företog s. k. valresor — begagna en morgonstund, en 4—5 timmar på förmiddagen, för att gå och titta på ett sådant stavagransbestånd.

Det vore bra om kammarens ledamöter ville vara så goda och tänka sig in i, vad ett stavagransbestånd är. Jag är säker på att många av er icke ha reda på det. Det finnes exempel på huru det kan stå 15,000—20,000 träd, ja än mera, på ett hektar, som trängas, så att man knappast kan komma igenom, och som icke kunna växa. De kunna vara 50—100—150 år gamla, men icke högre än manshöjd eller dubbelt detta. De komma icke ur fläcken, därför att de trängas om sol och ljus, så att de överhuvud icke kunna komma fram. Jag såg sådana bestånd, som voro under röjning, där c:a $\frac{3}{4}$ av alla träd nedhöggos, och jag gjorde också en förfrågan om huru mycket av detta arbete föll på själva arbetskostnaden. Och de uppgifter, jag fått, har jag sedermera litet närmare undersökt, och jag har fått bekräftat, att arbetskostnaden för att röja ett sådant stavagransbestånd går till 90 % av det hela. Det är intet annat som det kostar än arbetsledning och förresten bara yxor. Man går i ett långt led och bara hugger av träden och kastar dem bakom sig. Man går vidare, huggande sig fram. Och det som ligger bakom, det är förfärliga massor av småträd, som ingen människa skulle tänka på att tränga sig igenom. Det finnes heller ingen möjlighet att gå där. Nu är det just detta arbete, som jag menar skulle vara av så stor betydelse, dels ur nationalekonomisk synpunkt och dels ur arbetssynpunkt. Vi komma här snart att bevilja ett stort anslag för arbetslöshetens bekämpande. Varför skulle vi icke lika väl kunna låta ett par hundratusen kronor av detta nu föreliggande anslag gå till att röja upp sådana stavagransbestånd, när vi veta, att vi knappast kunna finna på något enda tillfälle, där arbete ingår till en så stor del av själva kostnaden, som just i detta fall.

Att bolagen ha mycket litet kalmarker och vanhävdade marker är nog riktigt, men stavagransbestånd finnas i stor utsträckning. Och jag vill tillägga, herr talman, att vad som har föranlett mig att väcka denna motion om bolagens delaktighet, det är även det, att jag skulle föreställa mig, att när man nu lägger ned eller inskränker driften vid det ena sågverket efter det andra — såsom är en nödvändig följd av förhållandena på trävarumarknaden, virket är ju knappast säljbart — kan man befara, och med allt fog, att de skogsägande bolagen icke ha tillfälle att bekosta röjningar i sådan grad, som vore möjligt. Och då därtill såsom nämnt kommer den fördel, som det skulle betyda för de arbetslösa, tager jag mig friheten att yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna och vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Nilsson* i Karlstad och *Bengtsson* i Kullen.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag ber att till en början få yttra mig om den av den föregående talaren sist berörda frågan, nämligen om bolags delaktighet i statens skogsodlingsanslag. Jag skulle i detta avseende vilja säga, att ingen väl skulle kunna ha så värst mycket emot om man till exempel för ett år som 1932 beviljade ett par hundratusen kronor åt bolag, för att de därigenom skulle kunna sätta i gång arbeten nu i dessa arbetslöshetstider. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att det förslag, som här föreligger, är något mycket, mycket mera. Förslaget innebär, att riksdagen skall principellt gå in för att bolagen skola få samma rätt att erhålla bidrag från statens skogsodlingsanslag, som vad enskilda skogsägare ha. Vi erinra oss alla, att för ett par år sedan det igångsattes en utredning rörande åtgärder för att sätta kala och misshandlade skogsmarker i kulturmässigt skick. Resultatet blev, som vi hörde, ett betänkande av en kommitté. Denna kommitté hade beräknat, att det för enskilda skogsmarker skulle behöva nedläggas mellan 70—80 miljoner kronor. Av dessa 70—80 miljoner kronor skulle staten satsa 39 miljoner under en tidsperiod av 15 år. Detta förslag blev av riksdagen godkänt. Riksdagen har alltså gått in för en plan, varigenom staten skall utge cirka 40 miljoner kronor för iståndsättande av enskilda skogsmarker. Nu kommer herr Lindman och hans partikamrater och föreslå, att riksdagen skall, utan någon utredning — utan att man vet, hur mycket kala och misshandlade marker det finnes hos bolagen, eller vad ett iståndsättande av dessa marker skulle kosta, eller vilka förbindelser för framtiden staten skulle komma att ikläda sig — utan vidare lämna en sådan garanti.

Jag menar, att lika väl som det var nödvändigt att, innan staten gick in för att bidra till iordningställande av enskildas skogsmarker, göra en undersökning, måste det nu föreligga en utredning om vad detta skall kosta, därest vi skola göra detsamma för bolagens vidkommande.

Utan att alltså ingå på den principiella frågan, huruvida staten skall lämna bidrag till bolag eller ej, anser jag för min del, att enbart den omständigheten, att riksdagen icke alls vet, vad den här skulle gå in för, bör vara tillräcklig för kammaren för att avvisa det yrkande, jag här talat om.

Vad sedan gäller anslagsbehovet för nästa år, är det alldeles klart, att om riksdagen gått in för att utvidga rätten att erhålla skogsodlingsbidrag till att även gälla bolag, kunde det icke vara orimligt begärt, att anslaget skulle höjas med ett par hundratusen kronor. Men om man går ut ifrån, att här icke är fråga om att göra någon utvidgning av grunderna för anslaget, då förstår jag icke, huru man kan framställa krav på att ett högre belopp, än Kungl. Maj:ts föreslagit, skall beviljas. Ty låt oss komma i håg, huru det gått till att få fram det föreslagna beloppet. Skogsvårdsstyrelserna ha under förra året, un-

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

der slutet av 1930, till skogsvårdsstyrelsernas förbunds centralråd inkommit med sina förslag angående de medel, som kunde komma att tagas i anspråk för 1932 i fråga om skogsodlingsanslaget. Skogsvårdsstyrelserna hava beräknat, huru många förrättningar de med hänsyn till sin personal kunna ha, och huru mycket skogsodlingsmaterial de ha till förfogande för detta ändamål. De ha beräknat, huru många ansökningar som kunna inkomma, och huru stor areal dessa ansökningar kunna beräknas omfatta. Skogsvårdsstyrelserna ha alltså beräknat, vad som skall gå åt för budgetåret 1931—1932, och de ha kommit till en summa av 607,000 kronor.

Det är klart, att skogsvårdsstyrelserna ha räknat så, att de få de medel, de behöva, under förutsättning av oförändrade bestämmelser. Det kan ju då icke finnas någon som helst anledning att komma och säga, att staten dessutom skall ställa ett par hundratusen kronor till förfogande, när skogsvårdsstyrelserna icke anse sig behöva dessa pengar.

Låt oss vidare erinra oss, att rent budget-tekniskt skogsvårdsanslaget är anordnat som ett reservationsanslag. Det innebär ju, att de för ett år uppspara de medlen måste tagas i betraktande vid ett uppgörande av förslag till anslag för nästkommande år. Det är klart, att om det, såsom nu är fallet, finnes en reservation på c:a 276,000 kronor, måste man taga det i betraktande, då man gör upp anslagsbehovet för budgetåret 1931—1932.

Det har alltså beräknats, att det skall gå åt 600,000 kronor, vilket belopp erhålles genom att anslå 400,000 kronor på budgeten och taga reservationen i anspråk. Dessa penningar äro mera, än vad skogsvårdsstyrelserna ha föreslagit. Jag menar, att det icke finns något verkligt skäl för att gå utöver Kungl. Maj:ts förslag. Och icke kan man säga, att ett sådant beslut från riksdagens sida skulle verka deprimerande, då skogsvårdsstyrelserna få de penningar till sitt förfogande, som de begärt. För min del vill jag gärna deklarerera, att jag icke vill motsätta mig, att staten ger de medel, som kunna behövas för att fullfölja det program, som riksdagen gick in för förra året. Vi få icke snåla på denna punkt utan se till, att det finnes penningar i den omfattning, att programmet kan genomföras. Men då det här är alldeles klart, att tillräckliga medel komma att stå till förfogande för detta ändamål, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Johansson i Uppmälby m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Jag var ju en av dem, som stod bakom utskottets mening, men jag har i alla fall den uppfattningen, att det beror på ett missförstånd, att utskottet fattat detta beslut. Det lämnades nämligen en upplysning, som var litet oriktig. Detta har visat sig, sedan utskottsutlåtandet blivit justerat.

Då det sålunda härvidlag är fråga om ett rent missförstånd, skall jag be att i stället få ansluta mig till dem som gå in för Kungl. Maj:ts förslag. Enligt min uppfattning torde det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 400,000 kronor, vara tillräckligt för det år anslaget avser.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag ansluter mig till den reservation, som är avgiven av herr Sederholm m. fl. Jag har gjort detta på grund av den synnerligen starka depression på arbetsmarknaden, varom herr Lindman talade. Det är, enligt mitt sätt att se på saken, nödvändigt att åstadkomma möjligheter för att få en nyttig användning för den i fråga om skogsvårdsarbeten vana personal, som finnes. Där har man ett av de bästa sätten att verkligen på en förståndig väg kunna bekämpa den arbetslöshet, som råder, särskilt inom Norrland.

När det betänkande, som av de sakkunniga avgivits, var ute på remiss till olika institutioner och myndigheter, så framhölls det ifrån Jämtlands län, att där förefanns en del smärre ekonomiskt sett ingalunda kraftiga bolag, som hade ett starkt behov att erhålla bidrag för att verkligen kunna vidtaga åtgärder i det syfte, som de sakkunniga föreslogo.

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

När riksdagen i fjol icke gick in för den principen, så kan det ju anses vara egendomligt att man i år från vårt håll ändock går in för densamma. Men det är, från min synpunkt sett, just på grund av de av mig först åberopade skälen, som jag har ansett, att man ändock borde söka åstadkomma en ändring i det här avseendet.

Ser man på dessa skogar, där man många gånger kan iakttaga hundraåriga träd, som inte ha större tjocklek än en vanlig gärdsgårdsstör, men som sedan de efter verkställda röjningsarbeten i skogarna blivit friställda, varigenom sol och ljus komma ned till marken, så förhåller det sig efter några år på det sättet, att träden liksom vaknat till nytt liv, och man får en oväntat kraftig och ordentlig tillväxt på dessa skogar. Har man sett sådana där områden, då blir man verkligen betryckt över att man icke har möjlighet att i större utsträckning få dessa improduktiva marker uppröjda och genom vidtagna åtgärder sätta i stånd att kunna producera på ett kraftigare sätt. Detta är anledningen till att jag velat vara med om detta anslag. Då är det ju också klart, när man tänker sig en utvidgning av de markområden, som härigenom skulle kunna beredas för en ordentlig skogsproduktion, att ett ökat anslag är av behovet påkallat. Det gäller ju här ett reservationsanslag, så att det belopp, som icke åtgår för året, får användas sedermera. Jag tror sålunda, att det icke kan vara till någon stor skada, om ett ökat bidrag i det här avseendet beviljades, även om mot förmodan hela detta anslag icke skulle komma att bli använt.

Jag tror dock, att man under nuvarande förhållanden borde söka göra allt för att verkligen få användning för det belopp, som ställts till förfogande, då därigenom skulle möjliggöras arbete för en hel del av de människor, som på grund av förut påpekade förhållanden haft en synnerligen ringa förtjänst under innevarande års vinter.

Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag kan inte följa min kamrat på jämtlandsbänken i den här frågan. Alla känna vi ju väl till förhållandena på 1860- och 1870-talen, under vilken tid de flesta trävarubolag i Norrland bildades, hur bolagen då foro fram med att köpa skog. Det begagnades snart sagt vilka medel som helst för att tillskansa sig miljonvärda skogar för några hundratal kronor. Bolagen fingo då skogarna för ett orimligt billigt pris; men sedan ha bolagen skapat stora administrationskostnader, så att en hel del bolag hålla på att digna under dem kan man säga.

Att staten då, när vi kommit till sådana tider, som vi nu leva i, skall träda emellan och hjälpa dessa bolag att få återväxt och skogsväxt på sina marker, förefaller mig vara uppåt väggarna. Ha bolagen på detta sätt slösat och vanvårdat sina ekonomiska förvaltningar utav de dyrbara skogar, som de i stort sett fått till skänks, skall man då för deras skull åberopa arbetslösheten i landet och att man bör sätta arbeten i gång? Det ha bolagen sannerligen själva råd att göra, om de hushållat. Men att staten nu skall träda in och hjälpa dem, som till den grad misshållat med sina värden, det tycker jag som sagt är uppåt väggarna.

Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Johansson i Uppmälby m. fl.

Ang.
statens skogs-
odlingsanslag.
(Forts.)

Herr Hedlund i Häste: Herr talman! Jag vill säga, att jag ingalunda förbiser de missförhållanden, som ifrån bolagshåll verkligen ha kunnat iakttagas. Jag är i det fallet fullt ense med herr Olofsson i Digernäs, att dessa bolag i vissa fall ha farit fram på ett sätt, som är värt klander och ett starkt klander; och i det fallet har jag för min del vid olika tillfällen haft anledning att direkt till bolagsledningarna framföra mina synpunkter i olika avseenden, där jag iakttagit dylika missförhållanden.

Men det är ju i alla fall så, att en del av de bolag, som nu skulle behöva anslag för att åstadkomma arbeten på det sätt, som här är föreslaget, ingalunda kommit till under den tid, då marken köptes för synnerligen billigt pris. Jag beklagar, att en hel del skogsägare på den tiden försålde sin skogsmark till bolagen för så ringa pris, som då många gånger skedde. Men det finns en hel del mindre bolag, som sedermera bildats, och dessa ha betalt rätt så goda pris. I många fall förhåller det sig så, om en mindre jordbrukare eller skogsägare vill försälja ett skogskomplex på grund av att sådana förhållanden inträtt, att han icke kan behålla skogen, att just den inskränkning, som ansetts vara lämplig och nyttig i rätten för bolag att förvärva fast egendom, gjort, att man många gånger måst försälja dessa skogsmarker till enskilda personer och då ofta till lägre pris. Dessa behandla dock sannerligen ingalunda marken på ett ur samhällsnyttigt synpunkt lämpligt sätt, utan tvärtom utföra dessa enskilda personer ett synnerligen undermåligt arbete i fråga om att bevara de värden, som förefinnas.

Herr Olofsson i Digernäs tyckte, att hela den här saken var alldeles rätt uppåt väggarna. Men med vårt förslag i fråga om detta bidrags användande förhåller det sig emellertid inte på det sättet. Jag menar, att vi skola söka hålla oss på marken och där vidtaga nyttiga och nödiga åtgärder.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herr Johansson i Uppmälby m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Sederholm m. fl.; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den under 2:o) angivna propositionen.

Härefter föredrogs *punkten 142*, angående statens skogsutdikningsanslag; och yttrade därvid

Ang.
statens skogs-
utdiknings-
anslag.

Herr Olsson i Österbo: Herr talman! I denna punkt har jag tillsammans med en annan ledamot av kammaren tillåtit mig väcka en motion om höjning av statens skogsutdikningsanslag från av Kungl. Maj:t föreslaget belopp, 800,000 kronor, till 1 miljon kronor. Jordbruksutskottet har avstyrkt motionen, med en visserligen relativt välvillig motivering, men där det hette, att ehuru man alltjämt är övertygad om anslaget stora vikt, man dock icke kan förorda högre belopp än det Kungl. Maj:t föreslagit.

Det torde vara onödigt att här framhäva betydelsen och nyttan av skogsutdikningen, och jag vill därför endast inskränka mig till att påpeka den stora betydelse skogsutdikningen har genom att bereda arbetstillfällen och såmedelst lindra en å landsbygden tidvis uppkommande arbetslöshet. Arbetet med skogsutdikning har den fördelen, att det kan utan olägenhet när som helst avbrytas, då ett för arbetarna nödvändigare och bättre arbete erbjudes.

Med hänvisning till det i statsverkspropositionen återgivna yttrandet av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt till vad vi i motionen framhållit, tillåter jag mig yrka bifall till den av mig och herr Skoglund väckta motionen.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang.
statens skogs-
utdiknings-
anslag.
(Forts.)

Punkterna 143 och 144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 178—181.

Lades till handlingarna.

Punkten 182.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående lantmäteriundervisningens ordnande.

Denna proposition bordlades.

§ 11.

Herr talmannen meddelade att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag kl. 3 e. m. ämnade besvara herr Pehrssons i Bramstorp interpellation angående utlovad utredning rörande spannmålsförmedlingen i Skåne.

§ 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Flyg m. fl.*, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag);

herr *Andersson* i Malmö *m. fl.*, nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, med förslag till stadsplanelag m. m.;

herr *Holmström*, nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, med förslag till stadsplanelag m. m.; och

herr *Hultman m. fl.*, nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 167, angående förstärkning av det för budgetåret 1930/1931 under femte huvudtiteln anvisade anslaget till bekämpande av arbetslösheten.

Nämnda motioner bordlades.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av två telefonkablar; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

från bankoutskottet:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt åt lärare vid dispensärbarnhem samt barnhem för nervösa och psykopatiska barn; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkten 4 av propositionen nr 57 gjorda framställning angående pensionsunderlaget för vid allmänt läroverk och högre lärarinneseminariet anställd ämneslärarinna med behörighet till adjunktsbefattning; samt

från första lagutskottet:

nr 75, i anledning av väckt motion om viss ändring i 11 kapitlet 38 § rättegångsbalken;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplagshus och upplagsbevis;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 6 februari 1931 avslutad konvention, innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, m. m.; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 10 februari 1931 avslutad konvention angående indrivning av underhållsbidrag, m. m.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner om sänkning av rösträttsåldern vid elektors- och landstingsmannaval m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en brännoljecistern och anskaffande av ett tankfartyg för flottan;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av visst avtal mellan kronan och Karlsborgs kommun;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa arbeten vid Gustaf V:s docka å Beckholmen;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för löjtnanten A. G. Molin från viss betalningsskyldighet jämte en i ämnet väckt motion;

nr 42, i anledning av väckt motion om ersättning av statsmedel till skrädparen A. Landin för vissa av honom lidna förluster;

nr 43, i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av ett varmbadhus vid Åkers krutbruk;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för medarbetaren vid landsmålsarkivet i Uppsala L. J. Levander och för föreståndaren vid landsmålsundersökningarna i Lund A. N. Lindqvist att för placering i löneklass tillgodoräkna viss tidigare tjänstgöring;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten vid serafimerlasarettet;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillbyggnad till den av telegrafverket disponerade fastigheten nr 3 i kvarteret Fyrmörsaren i Stockholm;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Sollefteå tingslags väghållningsdistrikt från vissa förpliktelser beträffande gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo m. m.; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalande av viss del av deposition till säkerhet för fullgörande av stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Hosjö till Linghed; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner angående tull å potatis; och

nr 22, i anledning av väckta motioner angående tull å manioka-, tapioka- och arrowrot.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Rosander</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 21 mars,
› <i>Borg</i>	› 3 › › 19 ›
› <i>Sandström</i>	› 4 › › 21 › och
› <i>Olsson</i> i Berg	› 4 › › denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.